

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

GÜLNAR'DAKİ TÜRK DEVRİ MİMARİ ESERLER

SÜMEYYE ERBAŞ

DANIŞMAN
PROF.DR. AHMET ALİ BAYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2022

ETİK BEYANI

Enstitü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada; bütün bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, bu çalışmanın herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir bilimsel çalışma olarak sunmadığımı beyan ederim.

.../.../....

Sümeyye ERBAŞ

ÖNSÖZ

Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleri ile birlikte başlayan, Anadolu'nun Türkleşmesi sürecinde, bir yerleşim alanı olan Gülnar tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Türk döneminde inşa edilen birçok yapı günümüze gelmiştir. Bu kapsamda, çalışmamız içerisinde yer alan Gülnar'ın Türk dönemi yapılarının tespiti ve incelemesi yapılmış ve bu yapılar sanat tarihi açısından bir bütünlük içerisinde ele alınmıştır.

Tez hazırlama sürecinde ve konunun seçiminde desteklerini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerini aktaran danışman hocam sayın Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN 'a en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Gülnar'da yaptığımız saha çalışmalarında ve tezin tüm aşamalarında maddi manevi desteklerini esirgemeyen, bilimsel olarak yol gösteren sayın Prof. Dr. Ali BORAN hocama teşekkürü bir borç bilirim. Bunun yanında tez jürimde bulunarak beni onurlandıran çalışma esnasında her daim bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım sayın Doç. Dr. Halil SÖZLÜ 'ye ve sayın Dr. Öğretim Üyesi Sevinç EREN hocalarıma teşekkür ederim.

Tezin her safhasında yanımda olan Silifke Kalesi Kazısı ekip üyelerine, kitabelerin okunması ve tezin her aşamasında desteğini gördüğüm Uzman Sanat Tarihçisi Erdal ELMAS'a teknik çizimlerde yardımını esirgemeyen Mimar Şah Hüseyin GERİS 'e, yabancı kaynaklara erişimimi sağlayan ve İngilizce-Türkçe çevirilerime katkı sunan Dr. Niyazi SORKUNLU 'ya, arazi çalışmalarında ulaşım hizmeti sağlayan İbrahim YILDIRIM 'a;

Gülnar Kaymakamlığı ve Gülnar Belediye Başkanlığına,

Arazi çalışmaları esnasında ulaşım ve iaşe desteği sağlayan Silifke Kalesi Kazı Başkanlığına;

Bu süre içerisinde her zaman yanımda olan, bilimsel olarak fikirlerine danıştığım, mimari çizimlerde katkı sağlayan meslektaşım Burak CAN 'a, eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem Neşe ERBAŞ 'a ve babam Mehmet ERBAŞ 'a sonsuz teşekkür ediyorum

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	viii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	1
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	1
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	2
ARAŞTIRMA VE YAYINLAR.....	3
1. GÜLNAR'IN COĞRAFI KONUMU VE TARİHÇESİ.....	3
1.1. Coğrafi Konumu.....	3
1.2. Tarihçesi	5
2. KATALOG.....	7
2.1. Zaviyeler.....	7
2.2. Camiler	13
2.2.1. Zeyne Cami.....	13
2.2.2. Gezende Cami.....	16
2.2.3. Ardıçpınarı Cami	19
2.2.4. Taşoluk Medrese Cami	21
2.3. Namazgahlar.....	24
2.3.1 Bardat Namazgahı.....	24
2.4. Türbeler	26
2.4.1. Şeyh Yakup Türbesi.....	26
2.4.2. Halife Yakup Türbesi.....	28
2.4.3. Şeyh Ahmet Türbesi	31
2.4.4. Şeyh Ömer Türbesi	33
2.4.5. Şeyh Abdi Türbesi	38
2.4.6. Bozca Şeyh Türbesi	40
2.4.7. Doğrul Seydi Türbesi.....	42
2.4.8. Şeyh İsa (Ese) Türbesi	44

2.5. Çeşmeler	46
2.5.1. Bozca Şeyh Çeşmesi	46
2.5.2. Ardıçpınarı Çeşmesi	48
2.5.3. Taşoluk Çeşmesi	50
2.5.4. Ahmet Kiyalavin Çeşmesi	52
2.5.5. Yassıbağ Çeşmesi	53
2.5.6. Miskale Çeşmesi	55
2.6. Yunaklar	56
2.6.1 Yassıbağ Yunağı	56
2.7. Köprüler.....	58
2.7.1. Konur Tarihi Köprü	58
2.7.2. Konur Eski Köprü	59
2.7.3. Koca Köprü.....	60
2.7.4. İlice 1 Köprüsü.....	61
2.7.5: İlice 2 Köprüsü	62
3. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA.....	63
3.1. Plan ve Mekân Anlayışı.....	63
3.1.1 Zaviyeler.....	63
3.1.2. Camiler	67
3.1.3. Namazgahlar.....	69
3.1.4. Türbeler	71
3.1.5. Çeşmeler	72
3.1.6. Yunaklar	74
3.1.7 Köprüler.....	75
3.2.Yapı Elemanları.....	78
3.2.1. Zaviyeler, Camiler, Namazgahlar, Türbelerde ve Yunaklarda.....	78
3.2.2. Çeşmelerde.....	82
3.2.3. Köprülerde	84
3.3. Strüktürel Elemanlar.....	85
3.3.1. Destek ve Geçiş Elemanları	85
3.3.2. Kemerler	85
3.3.3. Mukarnaslar	86
3.3.4. Kubbe Geçiş Ögeleri.....	87
3.3.5. Örtü Sistemleri.....	87
3.4. Süsleme	89

3.4.1. Bitkisel Süslemeler	89
3.4.2. Geometrik Süslemeler.....	90
3.5. Malzeme ve Teknik	91
3.5.1. Taş.....	91
3.5.2. Ahşap	93
3.6. Yazı	93
3.6.1. Celî Sülüs.....	94
3.6.2. Celî Ta'lik.....	94
SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA.....	99
ÇİZİMLER.....	103
GÖRSELLER.....	118
ÖZGEÇMİŞ.....	221

ÖZET

GÜLNAR'DAKİ TÜRK DEVRİ MİMARİ ESERLER

Gülnar tarihi ve coğrafi yapısıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, tarih öncesi ve sonrası çağlarda insanların yerleşimine uygun bir bölge olmuştur. Anadolu ve Akdeniz'i birbirine bağlayan hat üzerinde bulunan Gülnar'da Karamanoğlu Beyliği ve Osmanlı döneminden günümüze çok sayıda mimari eser gelmiştir. Bu yapılar inşa edildikleri dönemde bölge halkının maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamış, günümüzde de karşılamaya devam etmektedirler.

Türk- İslam dönemi olarak bir bütün halinde incelenmeyen Gülnar ve köylerindeki mimari yapılar bu tez kapsamında incelenmiş, mevcut yapılar bilimsel yönergelere uygun bir biçimde ele alınmıştır. Konumuz itibariyle Gülnar merkez ve köylerindeki yapılar tespit edilmeye çalışılmış ve gün yüzüne çıkarılması hedeflenmiştir.

Yapılan arazi çalışmaları kapsamında bir zaviye, 4 cami, 1 namazgah, 8 türbe, 6 çeşme, 1 yunak ve 5 köprü tespit edilmiştir. Bu yapılar belgelenecek bilimsel olarak incelenmiştir. İncelenen yapılar yakın bölge mimarisisiyle karşılaştırılmış benzerleriyle birlikte ele alınmıştır.

Yapılar genel hatlarıyla sade bir görünümde olup yerel mimari üslupta inşa edilmişlerdir. Kullanılan malzeme bölgenin iklimine uygun taş malzemedir.

Anahtar Kelimeler: Gülnar, Türk-İslam Mimarisi, Cami, Türbe, Köprü.

ABSTRACT

TURKISH PERIOD ARCHITECTURAL WORKS IN GÜLNAR

Gülnar has hosted many civilizations with its historical and geographical structure and has been a suitable region for the settlement of people in prehistoric and post historical ages. Gulnar, which is one of the towns connecting Anatolia and the Mediterranean, has many architectural remains from the Karamanids and Ottoman Empire. These structures met the material and spiritual needs of the people of the region when they were built, and they continue to meet today.

The architectural structures in Gülnar and its villages were not examined altogether in the Turkish-Islamic period. In the scope of this thesis, remains were handled in accordance with scientific guidelines. As part of the study conducted structures in the center and villages of Gülnar were determined and recorded.

Within the scope of the field studies, a zawiya, 4 mosques, 1 prayer place, 8 tombs, 6 fountains, 1 lavoir (wash house) and 5 bridges were identified. These structures were documented and studied utilizing scientific methods. The examined structures were compared with the architectural style and features of the neighboring regions and a discussion part, comparing the similarities is provided. The buildings have a simple appearance in general and were built in the local architectural style. Building these structures durable materials, including stones used considering the climate conditions in the region.

Keywords: Gülnar, Turkish-Islamic Architecture, Mosque, Tomb, Bridge

KISALTMALAR DİZİNİ

C.	: Cilt
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
H.	: Hicri
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
İSAM	: İslami Araştırmalar Merkezi
M.	: Miladi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
VB.	: Ve benzeri
VD.	: ve diğerleri

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi (O.N.Dülgerler'den)	104
Çizim 2: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Kesit (O.N.Dülgerler'den)	104
Çizim 3: Zeyne Cami.....	105
Çizim 4: Gezende Cami Plan	105
Çizim 5: Ardıçpınarı Cami	106
Çizim 6: Taşoluk Medrese Cami	106
Çizim 7: Bardat Namazgahı	107
Çizim 8: Şeyh Yakup Türbesi	108
Çizim 9: Şeyh Yakup Halife Türbesi	108
Çizim 10: Şeyh Ahmet Türbesi	109
Çizim 11: Şeyh Ömer Türbesi (O. N. Dülgerler'den)	109
Çizim 12: Şeyh Ömer Türbesi Kesit (O. N. Dülgerler'den)	110
Çizim 13: Şeyh Abidin Türbesi	110
Çizim 14: Bozcaşeyh Türbesi.....	111
Çizim 15: Doğrul Seydi Türbesi.....	111
Çizim 16: Şeyh İsa Türbesi	112
Çizim 17: Bozca Şeyh Çeşmesi.....	113
Çizim 18: Ardıçpınarı Çeşmesi	113
Çizim 19: Taşoluk Çeşmesi.....	114
Çizim 20: Ahmet Kiyalavin Çeşmesi	114
Çizim 21: Yaasıbağ Çeşmesi.....	115
Çizim 22: Miskale Çeşmesi.....	116
Çizim 23 : Yassıbağ Yunağı.....	116
Çizim 24: Konur Tarihi Köprü	116
Çizim 25: Konur Eski Köprü.....	117
Çizim 26: Zeyne Koca Köprü.....	117
Çizim 27: İlice 1 Köprüsü	118
Çizim 27: İlice 2 Köprüsü (Geris)	118

GÖRSELLER DİZİNİ

<i>Görsel 1:</i> Gülnar ilçesinin Konumu	119
<i>Görsel 2:</i> Gülnar İlçesinin Haritası	119
<i>Görsel 3:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Genel Görünüm	120
<i>Görsel 4:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Doğu Cephe Görünümü	120
<i>Görsel 5:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Batı Cephe Görünümü	121
<i>Görsel 6:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Güney Cephe Görünümü.....	121
<i>Görsel 7:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Kuzey Cephe Görünümü.....	122
<i>Görsel 8:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Kuzey Cephe Eyvan Görünümü	122
<i>Görsel 9:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Taç Kapısı	123
<i>Görsel 10:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescid Genel Görünüm	123
<i>Görsel 11:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Batı Duvar	124
<i>Görsel 12:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Güney Duvar	124
<i>Görsel 13:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Güney Duvar genel görünüm	125
<i>Görsel 14:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı.....	126
<i>Görsel 15:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı Restorasyon Öncesi (VGM Arşivi).....	127
<i>Görsel 16:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı Detay	128
<i>Görsel 17:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı Kabara Detay.....	128
<i>Görsel 18:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı Süsleme Detay.....	129
<i>Görsel 19:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Doğu Duvar	129
<i>Görsel 20:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 1. Türbe odası Güney Duvarı.....	130
<i>Görsel 21:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 1. Türbe Odası Doğu Duvarı.....	130
<i>Görsel 22:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 2. Türbe Odası Batı Duvarı	131
<i>Görsel 23:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 2. Türbe Odası Doğu Duvarı.....	131
<i>Görsel 24:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 3. Türbe Odası Genel Görünüm.....	132
<i>Görsel 25:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 3. Türbe Odası Kuzey Duvarı	132
<i>Görsel 26:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 3. Türbe Odası Üst Örtü Detay	133
<i>Görsel 27:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 4. Türbe Odası Güney Duvarı ve Mihrap Detayı	133

<i>Görsel 28:</i> Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 4. Türbe Odası Batı Duvarı.....	134
<i>Görsel 29:</i> Zeyne Cami Genel Görünüm	134
<i>Görsel 30:</i> Zeyne Cami 1981 tarihli Fotoğraf (VGM Arşiv'den).....	135
<i>Görsel 31:</i> Zeyne Cami Son Cemaat Yeri.....	135
<i>Görsel 32:</i> Zeyne Cami Son Cemaat Yeri Batı Duvarı.....	136
<i>Görsel 33:</i> Zeyne Cami Son Cemaat Yeri Güney Duvarı.....	136
<i>Görsel 34:</i> Zeyne Cami Son Cemaat Yeri Güney Duvarı.....	137
<i>Görsel 35:</i> Zeyne Cami Harim Genel Görünüm	137
<i>Görsel 36:</i> Zeyne Cami Harim Genel Görünüm	138
<i>Görsel 37:</i> Zeyne Cami Harim Doğu Duvarı.....	138
<i>Görsel 38:</i> Zeyne Cami Harim Batı Duvarı.....	139
<i>Görsel 39:</i> Zeyne Cami Harim Kuzey Duvarı ve Giriş	139
<i>Görsel 40:</i> Zeyne Cami Eski ve Yeni Harimi Ayıran Bölüm	140
<i>Görsel 41:</i> Zeyne Cami Yeni Harim Genel Görünüm	140
<i>Görsel 42:</i> Zeyne Cami Yeni Harim Genel Görünüm.....	141
<i>Görsel 43:</i> Gezende Cami Genel Görünüm	141
<i>Görsel 44:</i> Gezende Cami Duvar ve Kemer Kalıntısı	142
<i>Görsel 45:</i> Gezende Cami Duvar ve Kemer Kalıntısı.....	142
<i>Görsel 46:</i> Gezende Cami Duvar ve Kemer Kalıntısı.....	143
<i>Görsel 47:</i> Gezende Cami Duvar ve Kemer Kalıntısı üzerinde Süsleme Detayı	143
<i>Görsel 48:</i> Gezende Cami Doğu Cephe	144
<i>Görsel 49:</i> Gezende Cami Batı Cephe	144
<i>Görsel 50:</i> Gezende Cami Güney Cephe	145
<i>Görsel 51:</i> Gezende Cami Kuzey Cephe	145
<i>Görsel 52:</i> Gezende Cami Kuzey Cephede Yer Alan Mihrabiye	146
<i>Görsel 53:</i> Gezende Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı	146
<i>Görsel 54:</i> Gezende Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı Süsleme Detay.....	147
<i>Görsel 55:</i> Gezende Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı Kabara Detay.....	147
<i>Görsel 56:</i> Gezende Cami Harim Genel Görünüm	148
<i>Görsel 57:</i> Gezende Cami Harim kuzey Duvar ve Kadınlar Mahfili	148
<i>Görsel 58:</i> Gezende Cami Harim Genel Görünüm	149
<i>Görsel 59:</i> Gezende Cami Mihrap	149

<i>Görsel 60:</i> Gezende Cami Mihrap Süsleme Detay	150
<i>Görsel 61:</i> Gezende Cami Mihrap Minber	150
<i>Görsel 62:</i> Ardıçpınarı Cami Genel Görünüm.....	151
<i>Görsel 63:</i> Ardıçpınarı Cami Doğu Cephe	151
<i>Görsel 64:</i> Ardıçpınarı Cami Güney Cephe.....	152
<i>Görsel 65:</i> Ardıçpınarı Cami Batı Cephe.....	152
<i>Görsel 66:</i> Ardıçpınarı Cami Harim Genel Görünüm	153
<i>Görsel 67:</i> Ardıçpınarı Cami Harim Batı Duvar.....	153
<i>Görsel 68:</i> Ardıçpınarı Cami Harim Kuzey Duvar	154
<i>Görsel 69:</i> Ardıçpınarı Cami Minber	154
<i>Görsel 70:</i> Ardıçpınarı Cami Mihrap	155
<i>Görsel 71:</i> Taşoluk Medrese Cami Genel Görünüm	155
<i>Görsel 72:</i> Taşoluk Medrese Cami Doğu Cephe	156
<i>Görsel 73:</i> Taşoluk Medrese Cami Güney Cephe	156
<i>Görsel 74:</i> Taşoluk Medrese Cami Batı Cephe	157
<i>Görsel 75:</i> Taşoluk Medrese Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı	157
<i>Görsel 76:</i> Taşoluk Medrese Cami Harim Genel Görünüş.....	158
<i>Görsel 77:</i> Taşoluk Medrese Cami Harim Duvarı.....	158
<i>Görsel 78:</i> Taşoluk Medrese Cami Kuzey Duvarı.....	159
<i>Görsel 79:</i> Taşoluk Medrese Cami Mihrap	159
<i>Görsel 80:</i> Taşoluk Medrese Cami Kitabe.....	160
<i>Görsel 81:</i> Taşoluk Medrese Cami Minber.....	160
<i>Görsel 82:</i> Bardat Namazgahı Genel Görünüm	161
<i>Görsel 83:</i> Bardat Namazgahı Genel Görünüm.....	161
<i>Görsel 84:</i> Bardat Namazgahı Mihrap	162
<i>Görsel 85:</i> Bardat Namazgahı Kitabe	162
<i>Görsel 86:</i> Şeyh Yakup Türbesi Genel Görünüm.....	163
<i>Görsel 87:</i> Şeyh Yakup Türbesi Güney Cephe	163
<i>Görsel 88:</i> Şeyh Yakup Türbesi Güney Cephe Pencere Detayı	164
<i>Görsel 89:</i> Şeyh Yakup Türbesi Doğu Cephe.....	164
<i>Görsel 90:</i> Şeyh Yakup Türbesi Kuzey Cephe	165
<i>Görsel 91:</i> Şeyh Yakup Türbesi Kuzey Cephe Süsleme Detay	165

<i>Görsel 92: Şeyh Yakup Türbesi İç Mekân.....</i>	166
<i>Görsel 93: Şeyh Yakup Türbesi İç Mekân.....</i>	166
<i>Görsel 94: Şeyh Yakup Türbesi Kitabe</i>	167
<i>Görsel 95: Halife Yakup Türbesi Genel Görünüm</i>	167
<i>Görsel 96: Halife Yakup Türbesi Kuzey Cephe</i>	168
<i>Görsel 97: Halife Yakup Türbesi Batı Cephe</i>	168
<i>Görsel 98: Halife Yakup Türbesi Doğu Cephe Giriş Kapısı</i>	169
<i>Görsel 99: Halife Yakup Türbesi Doğu Cephe Giriş Kapısı Süsleme Detayı....</i>	169
<i>Görsel 100: Halife Yakup Türbesi İç Mekân</i>	170
<i>Görsel 101: Halife Yakup Türbesi İç Mekân.....</i>	170
<i>Görsel 102: Halife Yakup Türbesi Doğu Cephe Kitabe I.....</i>	171
<i>Görsel 103: Halife Yakup Türbesi Doğu Cephe Kitabe II</i>	171
<i>Görsel 104: Şeyh Ahmet Türbesi Genel Görünüm.....</i>	172
<i>Görsel 105: Şeyh Ahmet Türbesi Güney Cephe.....</i>	172
<i>Görsel 106: Şeyh Ahmet Türbesi Doğu Cephe</i>	173
<i>Görsel 107: Şeyh Ahmet Türbesi Kuzey Cephe</i>	173
<i>Görsel 108: Şeyh Ahmet Türbesi Batı Cephe Giriş Kapısı</i>	174
<i>Görsel 109: Şeyh Ahmet Türbesi İç Mekân</i>	174
<i>Görsel 110 Şeyh Ahmet Türbesi İç Mekân.....</i>	175
<i>Görsel 111: Şeyh Ahmet Türbesi Kitabe</i>	175
<i>Görsel 112: Şeyh Ömer Türbesi Genel Görünüm</i>	176
<i>Görsel 113: Şeyh Ömer Türbesi Güney Cephe</i>	176
<i>Görsel 114: Şeyh Ömer Türbesi Güney Cephe Pencere Detay</i>	177
<i>Görsel 115: Şeyh Ömer Türbesi Kuzey Batı Cephe</i>	177
<i>Görsel 116: Şeyh Ömer Türbesi Kuzey Cephe.....</i>	178
<i>Görsel 117: Şeyh Ömer Türbesi Kuzey Cephe Pencere Detay.....</i>	178
<i>Görsel 118: Şeyh Ömer Türbesi Kuzey Cephe Pencere</i>	179
<i>Görsel 119: Şeyh Ömer Türbesi Doğu Cephe Giriş Kapısı.....</i>	179
<i>Görsel 120: Şeyh Ömer Türbesi Doğu Cephe Nar Kabartması.....</i>	180
<i>Görsel 121: Şeyh Ömer Türbesi Doğu Cephe Hayat Ağacı Süsleme Detay</i>	180
<i>Görsel 122: Şeyh Ömer Türbesi İç Mekân</i>	181
<i>Görsel 123: Şeyh Ömer Türbesi İç Mekân</i>	181

<i>Görsel 124: Şeyh Ömer Türbesi Üst Örtü</i>	182
<i>Görsel 125: Şeyh Ömer Türbesi Kitabe I</i>	182
<i>Görsel 126: Şeyh Ömer Türbesi Kitabe II</i>	183
<i>Görsel 127: Şeyh Ömer Türbesi Kitabe III</i>	183
<i>Görsel 128: Şeyh Abdi Türbesi Genel Görünüm</i>	184
<i>Görsel 129: Şeyh Abdi Türbesi Batı Cephesi</i>	184
<i>Görsel 130: Şeyh Abdi Türbesi Kuzey Cephesi</i>	185
<i>Görsel 131: Şeyh Abdi Türbesi Doğu Cephesi</i>	185
<i>Görsel 132: Şeyh Abdi Türbesi İç Mekân</i>	186
<i>Görsel 133: Şeyh Abdi Türbesi İç Mekân</i>	186
<i>Görsel 134: Şeyh Abdi Türbesi Sanduka Süsleme Detay</i>	187
<i>Görsel 135: Şeyh Abdi Türbesi Doğu Cephe Kitabe I</i>	187
<i>Görsel 136: Şeyh Abdi Türbesi Doğu Cephe Kitabe II</i>	188
<i>Görsel 137: Bozca Şeyh Türbesi Doğu Cephe</i>	188
<i>Görsel 138: Bozca Şeyh Türbesi Batı Cephe</i>	189
<i>Görsel 139: Bozca Şeyh Türbesi Kuzey Cephe</i>	189
<i>Görsel 140: Bozca Şeyh Türbesi Güney Cephe</i>	190
<i>Görsel 141: Bozca Şeyh Türbesi Doğu Cephe Süsleme Detay</i>	190
<i>Görsel 142: Bozca Şeyh Türbesi İç Mekân</i>	191
<i>Görsel 143: Bozca Şeyh Türbesi İç Mekân</i>	191
<i>Görsel 144: Bozca Şeyh Türbesi İç Mekân</i>	192
<i>Görsel 145: Doğrul Seydi Türbesi Genel Görünüm</i>	192
<i>Görsel 146: Doğrul Seydi Türbesi Güney Cephesi</i>	193
<i>Görsel 147: Doğrul Seydi Türbesi Kuzey Cephesi</i>	193
<i>Görsel 148: Doğrul Seydi Türbesi Doğu Cephesi</i>	194
<i>Görsel 149: Doğrul Seydi Türbesi Doğu Cephe Giriş Kapısı</i>	194
<i>Görsel 150: Doğrul Seydi Türbesi İç Mekân</i>	195
<i>Görsel 151: Doğrul Seydi Türbesi İç Mekân</i>	195
<i>Görsel 152: Şeyh İsa Türbesi Genel Görünüm</i>	196
<i>Görsel 153: Şeyh İsa Türbesi Batı Cephesi</i>	196
<i>Görsel 154: Şeyh İsa Türbesi Doğu Cephesi</i>	197
<i>Görsel 155: Şeyh İsa Türbesi Giriş Bölümü</i>	197

<i>Görsel 156:</i> Şeyh İsa Türbesi Giriş Kapısı	198
<i>Görsel 157:</i> Şeyh İsa Türbesi İç Mekân	198
<i>Görsel 158:</i> Şeyh İsa Türbesi İç Mekân	199
<i>Görsel 159:</i> Şeyh İsa Türbesi Doğu Duvar	199
<i>Görsel 160:</i> Şeyh İsa Türbesi Doğu Duvar Süsleme Detay.....	200
<i>Görsel 161:</i> Bozca Şeyh Çeşmesi Genel Görünüm	200
<i>Görsel 162:</i> Bozca Şeyh Çeşmesi	201
<i>Görsel 163:</i> Bozca Şeyh Çeşmesi Taslık Nişi ve Tatlı Su Dinlendirme Havuzu	201
<i>Görsel 164:</i> Bozca Şeyh Çeşmesi Tatlı Su Dinlendirme Havuzu.....	202
<i>Görsel 165:</i> Bozca Şeyh Çeşmesi Süsleme Detay	202
<i>Görsel 166:</i> Ardıçpınarı Çeşmesi Genel Görünüm.....	203
<i>Görsel 167:</i> Ardıçpınarı Çeşmesi	203
<i>Görsel 168:</i> Ardıçpınarı Çeşmesi Sol Kemer Taslık Nişi Detay	204
<i>Görsel 169:</i> Ardıçpınarı Çeşmesi Sağ Kemer Taslık Nişi Detay.....	204
<i>Görsel 170:</i> Ardıçpınarı Çeşmesi Su Yalağı	205
<i>Görsel 171:</i> Ardıçpınarı Çeşmesi Süsleme Detay	205
<i>Görsel 172:</i> Taşoluk Çeşmesi	206
<i>Görsel 173:</i> Taşoluk Çeşmesi	206
<i>Görsel 174:</i> Ahmet Kiyalavin Çeşmesi.....	207
<i>Görsel 175:</i> Yassıbağ Çeşmesi Genel Görünüm.....	207
<i>Görsel 175:</i> Yassıbağ Çeşmesi Su Yalağı.....	208
<i>Görsel 176:</i> Yassıbağ Çeşmesi	208
<i>Görsel 177:</i> Miskale Çeşmesi Genel Görünüm	209
<i>Görsel 178:</i> Miskale Çeşmesi	209
<i>Görsel 179:</i> Yassıbağ Yunağı genel Görünüm	210
<i>Görsel 180:</i> Yassıbağ Yunağı Giriş Kapısı	210
<i>Görsel 181:</i> Yassıbağ Yunağı İç Mekân	211
<i>Görsel 182:</i> Yassıbağ Yunağı Ocak Nişleri.....	211
<i>Görsel 183:</i> Yassıbağ Yunağı İç Mekân	212
<i>Görsel 184:</i> Yassıbağ Yunağı Su Kaynağı	212
<i>Görsel 185:</i> Yassıbağ Yunağı İşlik Sekileri ve Su Yolu	213
<i>Görsel 186:</i> Konur Tarihi Köprü Genel Görünüm.....	213

<i>Görsel 187: Konur Tarihi Köprü Mansap Görünümü</i>	214
<i>Görsel 188: Konur Tarihi Köprü Menba Görünümü</i>	214
<i>Görsel 189: Konur Tarihi Köprü Tabliye Görünümü</i>	215
<i>Görsel 190: Konur Eski Köprü Menba Görünümü</i>	215
<i>Görsel 191: Konur Eski Köprü Mansap Görünümü</i>	216
<i>Görsel 192: Konur Eski Köprü Tabliye Görünümü</i>	216
<i>Görsel 193: Koca Köprü Genel Görünüm</i>	217
<i>Görsel 194: Koca Köprü Menba Görünümü</i>	217
<i>Görsel 195: Koca Köprü Mansap Görünümü</i>	218
<i>Görsel 196: İlice 1 Köprüsü Menba Görünümü</i>	218
<i>Görsel 197: İlice 1 Köprüsü Mansap Görünümü</i>	219
<i>Görsel 198: İlice 1 Köprüsü Tabliye Görünümü</i>	219
<i>Görsel 199: İlice 2 Köprüsü Menba görünümü</i>	220
<i>Görsel 200: İlice 2 Köprüsü Menba görünümü</i>	220
<i>Görsel 201: İlice 2 Köprüsü Mansap görünümü</i>	221
<i>Görsel 202: İlice 2 Köprüsü Tabliye Görünümü</i>	221

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Akdeniz bölgesinde, Mersin iline bağlı Gülnar ilçesi tarihi Antik Çağ'a kadar uzanan önemli bir yerleşim bölgesidir. Dağlık bir bölgede yer alan Gülnar Mersin'in yayla bölgesidir. Bu avantajı sebebiyle tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetler Hititler, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Ermeni Krallığı, Anadolu Selçuklu Devleti, Karamanoğlu Beyliği, Osmanlı İmparatorluğu ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti Devletidir.

Anadolu ve Akdeniz coğrafyasını birbirine bağlayan hat üzerinde yer alan Gülnar'da Karamanoğlu Beyliği ve Osmanlı döneminden günümüze çok sayıda mimari eser gelmiştir. Bunlar; cami, namazgah, zaviye, türbe, çeşme, yunak ve köprüdür. Bu eserlerin bir kısmı tescilli olup bir kısmında tescil bulunmamaktadır. Bir bütün olarak incelenmeyen Gülnar'daki Türk devri mimari eserler bu çalışma kapsamında incelenerek bilim dünyasına tanıtılması hedeflenmiştir.

Özetle araştırmamızın amacı Gülnar'da bulunan mimari eserleri ele alarak bir bütün içinde, bilimsel metotlara uygun olarak incelemektir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmamızın ilk aşamasında Gülnar'daki mimari eserlerin envanter çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda Silifke müze müdürlüğü, Mersin il Halk Kütüphanesi, Adana Bölge Kültür Varlıkları Koruma Kurulu, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne gidilerek konuyla ilgili bilgi ve belge araştırması yapılmıştır. Bu araştırmalar esnasında envantere kayıtlı yapıların listesi çıkarılmış konumları haritada işaretlenmiştir.

Araştırma kapsamında ayrıca, İSAM, Milli Kütüphane, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi'nde konumuz kapsamında taramalar yapılmış Gülnar'ın tarihi coğrafyası ve kültürü hakkında tüm disiplinlerden yararlanılarak bilgi ve belgeler toplanmıştır.

2018 ile 2020 yılları arasında yapılan arazi çalışmalarında Gülnar'a bağlı tüm mahalle, köy ve kasabalara gidilmiştir. Ayrıca bu süre zarfında Silifke ve

Anamur ilçeleri de genel hatlarıyla incelenmiş benzerlik gösteren yapı grupları dikkate alınmıştır. Böylelikle bölgenin yerel mimari üslubunu anlamak amaçlanmıştır.

Arazi çalışmaları esnasında öncelikle tescilli yapılar incelenmiş ardından tescili olmayan yapılar yerel halkın da yardımı ile tespit edilmiştir. Bu yapılar, fotoğraflanmış, gerekli ölçümleri ve çizimleri yapılmıştır. Yerel halktan yapılarla ilgili bilgi alınmış doğruluğu hakkında gözlem ve araştırmalar yapılarak ilenlenmiştir.

Elde edilen bilgi ve bulgular ışığında ilk olarak Gülnar'ın tarihi ve coğrafi konumuna kısaca değinilmiştir. Bu bölgede yaşayan medeniyetler tarihsel sıralamaya göre aktarılmış ve coğrafya medeniyet ilişkisi çerçevesinde burada gelişen kültürler ele alınmıştır.

Katalog bölümünde yapı türlerine göre ayrılarak Zaviyeler, Camiler, Namazgahlar, Türbeler, Çeşmeler, Yunaklar, Köprüler başlıkları altında tarihsel sıralamaya göre anlatılmıştır. Katalog bölümünde ele alınan tüm yapılar; *Katalog No, Yapının Adı, Bulunduğu yer, İnceleme tarihi, Görsel No, Çizim No, Tarihçesi ve Kitabesi, Yapının incelenmesi* şeklindeki başlıklar altında tanıtılmıştır.

Değerlendirme bölümünde yapılar elde edilen veriler ışığında kendi aralarında, yakın bölge mimarisıyla ve Anadolu mimari yapılarıyla karşılaştırılmış benzerlik gösteren yapılar örneklendirilmiştir. Saha çalışmaları sonucu tespit ettiğimiz yapılar plan, mekân anlayışı, malzeme ve teknik, yapı elemanları, strüktürel elemanlar, süsleme ve yazı başlıklarında değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde konunun bir bütün olarak değerlendirilmesiyle ulaşılan görüşler paylaşılmış, Gülnar'ın Türk Devri Mimari Eserlerinin bir sonraki nesillere de bu belgeler ışığında aktarılması hedefi vurgulanmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Araştırmamız kapsamında Gülnar'da Türk Döneminde inşa edilen mimari eserler ele alınmış bu çerçevede Gülnar ve köylerinde bulunan Cumhuriyetin ilanına kadar inşa edilmiş yapılar incelenmiştir. Bu çalışma zaviyeler, camiler, namazgahlar, türbeler, çeşmeler, yunaklar ve köprüler ile sınırlandırılmıştır.

Bu yapılar dışında kalan sivil mimarlık yapıları başlığına değinilmemiş bu konunun ayrı bir araştırma kapsamında ele alınarak bir bütünlük çerçevesinde çalışılmasının daha faydalı olacağı kanaatine varılmıştır.

ARAŞTIRMA VE YAYINLAR

Gülner'da bulunan Türk ve İslam dönemi mimari eserleri toplu ve düzenli bir şekilde ele alan bir kaynak bulunmamaktadır. Ancak Gülner'ın tarihi, kültürü ve demografik yapısını inceleyen Saadet Bilir "*Gülner*" başlıklı kitabıyla ilçe hakkında detaylı bilgiler vermiştir.

Osman Nuri Dülgerler 2006 yılında Doktora tezi kapsamında "*Karamanoğlu Dönemi Mimarisi*" başlığı altında Gülner'da yer alan Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesini ve Şeyh Ömer Türbesini tanıtmıştır. Karamanoğlu devri mimari üslubu çerçevesinde bu yapıları değerlendirmiştir.

İbrahim Hakkı Konyalı 1967 tarihli "*Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi; Ermenek ve Mut Abideleri*" adlı eserinde Şeyh Ali Semerkandi zaviyesini ve Zeyne Camisini ele almıştır. Bu yapılar hakkında detaylı bilgiler vermiştir.

16. yüzyılda Evliya Çelebi Gülner'ı ziyaret etmiş Zeyne kasabasında yer alan Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesin 'de bir süre konaklamış ve zaviye ile ilgili detaylı bilgi vermiştir.

Bu kaynaklar dışında konumuzu doğrudan bilgilendiren bir kaynak bulunmamaktadır.

1. GÜLNAR'IN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ

1.1. Coğrafi Konumu

Gülner, Mersin ilinin güneybatısında, il merkezine 170 km uzaklıkta, Taşeli platosu üzerinde kurulmuş bir Türkmen yayla kentidir. İlçe toprakları doğuda Silifke, batıda Bozyazı, kuzeyde Mut, kuzeybatıda Karaman iline bağlı Ermenek ilçesi, güneyde ise Aydıncık ve Akdeniz ile çevrilidir (Görsel 1).

Gülner, 36-36°, enlem 33-34° boylam coğrafi koordinatları arasında, 1775 km yüz ölçümüne sahiptir. Deniz seviyesinden yüksekliği 950 m, Akdeniz'e uzaklığı ise 33 km'dir. İlçe arazisinin %69'u dağlık, %28' i engebeli, %3'ü ovidan oluşmaktadır. Akdeniz'den itibaren 800 m'ye kadar makilikler, 1400 m'ye

kadar Kızılcım ormanları, 1200 m'den sonra sedir, köknar gibi Akdeniz dağ kuşağı ormanları yer almaktadır¹.

İlçenin dağları Söğüt dağı, Kaynak dağı, Alıç Dağı, Geven Dağı ve Köşecobanlı Dağıdır. Arazi yapısının kalkerli olması mağara oluşumuna son derece elverişli olmakla birlikte Yalan Dünya ve Menekşe gibi mağaraların olduğu bilinmektedir. (Arıtürk, 2007, s. 60).

İlçe sınırları içinde büyük akarsu kaynakları bulunmamakla birlikte Göksu nehrine su taşıyan küçük akarsular bulunmaktadır. Bunlar Sipahili Çayı, Kurbağa deresi, Erik Deresi, Babadıl Çayı ve Menekşe Deresidir. Bunların yanı sıra Kamışlı Göl, Adalı Göl, Tavalı Göl, Kara Göl, Hacı Ali Gölü, Aygır Gölü, Çıplak Göl, ilçenin bilinen gölcüklerindedir (Arıtürk, 2007, s. 60).

Göller Bölgesi iklimi ile benzer özelliklere sahip Gülnar, sahil, orta sahil ve yayla olmak üzere üç farklı iklim özelliği göstermektedir. Sahil kesiminde Akdeniz iklimi yani yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Orta sahil kesiminde yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve zaman zaman kar yağışlıdır. Yayla kesiminde ise kışları soğuk ve kar yağışlı, yazları serin ve kuraktır. (Arıtürk, 2007, s. 61).

İlçe topraklarının büyük bir kısmını ormanlar kaplamaktadır. 121323 5 ha ormanlık alan, 155595 ha., açık alan olduğu görülmektedir. Orman arazilerinden sonra sırasıyla tarım arazileri, meralar ve kullanılmayan araziler ilçe topraklarını oluşturmaktadır. Açık alanların önemli bir bölümünü oluşturan tarım arazilerinde tahıl tarımı başta olmak üzere, baklagiller, yem bitkileri, meyve ve sebze tarımı yapılmaktadır. Tarımın yapılamadığı dağlık, engebeli araziler ise koru, mera ve otlak alan olarak değerlendirilmektedir.

Bölge halkının geçim kaynaklarına önemli bir gelir kaynağı olan tarımsal faaliyetlerde badem, elma ve fıstık yetiştiriciliğinin önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra sahil kesiminde turuncgiller, yayla kesiminde ise üzüm, kayısı yetiştirilmektedir.

Tarımsal faaliyetlerin yanı sıra bölge halkının bir diğer önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. Küçükbaş hayvancılığın yapıldığı ilçede Sarıkeçililer

¹ (15.02.2021 tarihinde www.gulnar.bel.tr/cografyayapı adresinden erişim sağlandı)

aşiretine bağlı 200 hane konar-göçer hayatı sürmekte olup geçim kaynakları hayvancılıktır (Bilir, 2016, s. 101).

1.2. Tarihçesi

Gülner Dağlık Kilikya bölgesinin önemli bir geçiş noktası ve yaylası konumunda olduğu için geçmişten günümüze önemli bir yerleşim yeri olmuştur.

Tarih öncesi dönemlere ilişkin en fazla veri Meydancık Kale kazılarında ortaya çıkarılmıştır. Gülner'ın 10 km güneyinde, Emir hacı yakınlarında bulunan Meydancık kale kazıları sonucu elde edilen bulgular ışığında bölgenin en eski toplumlarına ait izleri burada bulabiliriz. Meydancık kale antik çağda birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır (Davesne, Le Rider, 1989, s.12). MÖ. 8-7 yy. da Geç Hititlerin sınır garnizonu olarak görülmekte ve bu yönüyle Boğazköy'e benzemektedir (Taşkiran, 1992, s. 7). MÖ. 6 yy. da Luviler döneminde yöresel bir kent, MÖ. 5-4 yy 'da Persler zamanında askeri ve idari bir yerleşim yeri durumundadır. MÖ. 3-2 yy' da Helenistik dönemde ise mısırdaki Ptelamusların askeri garnizonudur (Zoroğlu,1994,14). Bu dönemden sonra terk edilen kale kent geç Roma ve Bizans dönemine ait yerleşim izlerini taşır. Kalenin tarihi ilçenin tarihi hakkında bilgi verdiği için önemlidir. Ayrıca kale kazısında bulunan 5215 adet Helenistik dönem sikkesi bölgenin tarihine ışık tutmaktadır (Davesne, Le Rider, 1998, s. 76)

Gülner'ın içinde bulunduğu Dağlık Kilikya (Cilicia Trakheia)'nın tarihi Hititlere kadar dayanmakta ve daha sonra bölge Fenikelilerin eline geçmiştir. Fenikeliler yöreye Dağlık Kilikya adını vermişlerdir. Sırasıyla Luviler, Asurları daha sonra da Kilikya krallığı, MÖ. 612 tarihinden sonra Perslerin ve onun kolu olan Selekosların egemenliğine girmiştir. MÖ. 280'den sonra Helenistik dönemde Ptelomusların egemenliğine girmiştir. MÖ. 64'te Romalılar yöreye hâkim olmuştur. Romalılar döneminde Galatya valiliğinin egemenliğine girmiştir. Daha sonra da Bizans egemenliğinde kalmıştır. Bu döneme ait küçük çapta birçok kilise kalıntısı mevcuttur. (Gürtürk, 1980, s.19-21)

MS. VII. yy. ortalarında Muaviye döneminden itibaren İslam ordularının egemenliğine girmiştir. Yüzyılın sonlarına doğru yeniden Bizans egemenliğine girmiştir. Yöre bu dönemden sonra Bizanslarla, Araplar arasında sık sık el

değiştirmiştir. 10-12 yy. arasında yörede Ermeni Krallığının egemen olduğu görülmektedir. (Uğur, 1944, s. 105-106).

1067 de Büyük Selęuklu akıncı beylerinden Afşin Bey'in Anadolu'ya başlattığı akınlar ve beraberinde 1071 Malazgirt Zaferiyle doğudaki Ermeniler güvenli yurt olarak Toroslara yerleşmişlerdir.

Tarihi adı (Calykadnos) olan Göksu nehrinin batı toprakları 1071 Sultan Alpaslan'ın Malazgirt zaferiyle Anadolu'nun diğer yöreleri gibi Türkmenlere yurt olmaya başlamıştır. Bölge 12. yy sonu ve 13. yy başlarından itibaren Selęuklu sultanlarından Bedrettin Mahmut tarafından Ermenilerden alınarak Orta Asya'da Balkaş Gölü kıyısında bulunan Gülnar kentinden gelen Gülnar'lılar yerleştirilmiştir (Bilir, 2016, s. 33).

Anadolu Selęukların yıkılışından sonra bölgede hakimiyet kuran Karamanoğulları Nure Sofi komutasında. 1461 yılında yre Fatih Sultan Mehmet'in komutanlarından Gedik Ahmet Paşa tarafından Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına katılmıştır. Sultan II. Beyazıt yöreye biręok konar- göçer aşiret yerleştirmiştir. Osmanlı Devleti zamanında Evliya ęelebinin seyahatnamelerinden anlaşılacağı üzere Gülnar ve Zeyne kaza merkezi olarak Silifke sancağına bağlı durumdadır. 1502'den itibaren Silifke sancağı Karaman eyaletine bağlıdır. İnebahtı yenilgisinden sonra bir ara Silifke sancağı Kıbrıs eyaletine bağlanmıştır.1711 de III. Ahmet tarafından Türkiye'deki diğer konargöçer aşiretler Silifke sancağına ve Kıbrıs eyaletinde bazı yerlere yerleştirmeye tabi tutulmuştur. Silifke (İçel) sancağı bazen Karaman eyaletine bazen de Kıbrıs eyaletine son olarak da 1870 vilayet nizamnamesine göre Adana eyaletine bağlanmıştır. 1924'te sancak rgt kaldırılınca ilęe, Silifke (İçel) vilayetine bağlı ilęe konumuna gelmiştir. 1933'te il merkezinin Mersin'e taşınmasıyla ilęe günümüzdeki idari statüsüne kavuşmuştur.

Sonuç olarak Gülnar ve ęevresinin tarihi ęok eskiye dayanmaktadır. Hititlerden, Fenikelilere, Perslerden, Selefkoslar'a ve onlardan da Romalılara kadar uzanan bir tarihi süreci geğirmiştir. 1071 Malazgirt Zaferiyle birlikte tüm Anadolu'da olduğu gibi Türkmenlerin yurt edindiği bir yöre olmuştur. Selęuklu, Beylikler (Karamanoğulları) ve Osmanlıların hkimiyetine girmiş bir bölgedir.

2. KATALOG

2.1. Zaviyeler

2.1.1. Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi

Bulunduğu Yer: Yapı Zeyne (Sütlüce) Kasabası'nda yer almaktadır.

İnceleme Tarihi: 19.11.2018

Görsel No: 3-28

Çizim No:1-2

Kitabe Tarihçe:

Günümüzde yapıya ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. İ.Konyalı yapıyı anlatırken zaviyenin taş kemerli giriş kapısının üzerinde bulunan bir kitabeden bahsetmektedir (Konyalı,1967,s.193). Ancak günümüzde kitabelik yeri olmasına rağmen kitabe yerinde değildir.

Yapıya ve kasabaya adını veren Zeynel Abidin, Şeyh Ali Semerkandi'nin oğludur. Şeyh Ali Semerkandi ise isminden de anlaşılacağı üzere, Semerkant'tan Anadolu'ya gelmiş bir süre Larende'de yaşadktan sonra Zeyne kasabasına yerleşmiştir². Türbede yatan diğer medfunlar da Şeyh Ali Semerkandi'nin çocukları, torunları, müritleri ve eşleridir.

Ayrıca Şeyh Ali Semerkandi'nin (H. 838) 1434-1435 yılında Zeyne kasabasına geldiğini ve burada (H. 860) 1455-1456 yılında vefat ettiğini düşünürsek yapının da bu tarihlere yakın bir zaman aralığında inşa edildiğini varsayabiliriz (Dülgerler, 2006, s.131).

Evliya Çelebi M. 1746 yılında bu kasabayı ziyaret etmiştir ve burada bir müddet konaklamıştır. Bu yapıyı anlatırken, “...*Burada Cennetten örnek bir âsitane de Hazreti Peygamber'in mübarek sülalesinden Büyük Şeyh ve Kuttub Aliyy-i Semerkandi, yedi evladı ile beraber altun alemlî, büyük bir kubbe altında metfundurlar. Bu zaviyenin Zeyni tarikatına mensup 300 fukarası vardır. Bir gece burada misafir oldum. Burada zevk ve sefalar ettik. Onlarla kucak kucağa olduk...*”. Buranın bir Zaviye olduğundan bahsetmektedir. Ancak zaviye odalarından hiçbirini günümüze ulaşmamıştır.

² Şeyh Ali Semerkandi hakkında detaylı bilgi için bkz. Konyalı,1967, s. 203-219

Yapının İncelenmesi:

Genel

Gülner'in Sütluce kasabasında bulunan zaviye; mescit ve mescide bağlı türbe mekânlarından oluşmaktadır. Yapı genel hatlarıyla özgünlüğünü yitirmiş, günümüze kadar birçok onarım geçirmiştir³. Kuzeyde ve doğuda hazire ile çevrelenmiş olan zaviye bölge halkının sıkça ziyaret ettiği önemli bir ziyaret noktasıdır⁴(Görsel 3).

Yapıda Düzenli bir plan şeması görülmemekle birlikte, İhtiyaç duyuldukça eklemeler yapılarak oluşmuş ve bundan dolayı düzensiz plan ve cephe görünümü ortaya çıkmıştır (Dülgerler, 2006, s. 131).

Yapıda kullanılan malzemeyi inceleyecek olursak; cephelerde ve iç mekânda yer yer sıva ve düzgün kesme taş malzeme birlikte kullanılmıştır. Ancak yapıya ait eski fotoğraflarda kesme taş malzemenin üzerinin sıva ile kapatıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte mescit bölümünde; taşıyıcılar ve üst örtüde ahşap malzeme, giriş eyvan kemeri, mihrap, kubbe ve son olarak sandukalarda düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Cepheler

Yapının birbirine eklenerek yapılması sonucunda oluşan düzensiz plan şeması cephelere de yansımıştır. Sonradan eklenen türbe mekanları dışa doğru çıkıntı yapmaktadır. Bu nedenle hareketli bir cephe düzeni mevcuttur. Genel hatları itibariyle sade tutulan cephelerde beyaz renk sıva ve düzgün kesme taş birlikte kullanılmıştır.

Doğu cephede türbe mekanlarına ait iki mazgal pencere açıklığı, bir de kare formlu demir parmaklıklı pencere görülmektedir (Görsel 4).

Batı cephede, üç adet dikey dikdörtgen formlu demir parmaklıklı pencere bulunmaktadır. Bununla birlikte iki adet oluk biçimli, taş malzemedan çörten bulunmaktadır (Görsel 5).

³ Son restorasyon 2010 yılında VGM tarafından gerçekleştirilmiştir.

⁴ Yaptığımız incelemelere göre hazire özgünlüğünü kaybetmiştir. VGM tarafından yapılan restorasyon çalışmalarında mezar taşlarının birçoğu yenilenmiştir. Birkaç özgün mezar taşı dışında geneli kitabesizdir.

Güney cephe yapının en abidevi görünümüne sahip cephesidir. Şeyh Ali Semerkandi'nin meftun olduğu türbe odası dışa doğru taşma yaparak cepheyi hareketlendirmiştir. Yine bu cepheden baktığımızda türbenin taş kubbesi görülmekte ve kubbe bir alem ile son bulmaktadır. Ayrıca dikey dikdörtgen formlu üç adet pencere ve üç adet oluk biçimli çörtlen görülmektedir (Görsel 6).

Kuzey cephede, yapıya girişi sağlayan yuvarlak kemerli, giriş eyvanı bulunmaktadır. Eyvan 4.26 x 3.83 ölçülerinde yaklaşık kare planlıdır (Görsel 8). Eyvan üst örtüsü düz dam, duvarlar ise sıva ile kapatılmıştır. Eyvanın doğu duvarında basık kemerli dikey dikdörtgen formunda pencere açıklığı, güney duvarında ise sivri kemer formunda niş bulunmaktadır. Bu bölümde, doğu cephede, yapıya girişi sağlayan taç kapı abidevi bir görünüm sunmaktadır (Görsel 9). Dikdörtgen formlu ve basık kemerli olarak düzenlenen taç kapı her iki yandan üç sıra kaval silme ile çevrelenmiştir. Basık kemerin hemen üzerinde kare formlu kitabelik bulunmaktadır⁵. Kitabeliğin her iki yanında bulunan kabarlardan kuzey tarafta olanı, ajur tekniğiyle yapılmış olup, on kollu yıldız motifi işlenmiştir. Güney tarafta olan kabara ise yoğun olarak aşındığı için üzerinde ki motif tespit edilememiştir. Ancak benzer bir süsleme kompozisyonuna sahip olduğu düşünülmektedir. Kabaraların arasında Gül bezek motifi yer almaktadır.

İç Mekân

İç mekâna, yapının kuzey cephesinde ki, giriş eyvanının batı duvarında bulunan taç kapıdan, mescit bölümüne giriş sağlanmaktadır. Mescidin zemini; doğusunda ve güneyinde bulunan türbe odalarından 0.59 m çukurda kalmaktadır. 12.60 x 8.80 m ölçüsünde ki mescit, mihrap duvarına dik beş sağından oluşmaktadır (Görsel 10). Batıda yer alan son sağına beş sanduka yerleştirilmiş olup, türbe olarak düzenlenmiştir (Görsel 11). Bu sandukalarda Şeyh Ali Semerkandi'nin eşi ve müritleri yatmakta olup sandukalar düzgün kesme taş ile yenilenmiştir.

Mescidin Üst örtüsü, toplamda sekiz ahşap sütunla desteklenmiş olup, ahşap kirişlemeli düz dam olarak düzenlenmiştir.

⁵ Kitabelik kısmı günümüzde boştur. Kitabenin Var olduğuna dair bir tespitimiz de yoktur. VGM arşivinde bulunan, yapıya ait eski fotoğraflarda da bu bölümün boş olduğu görülmektedir.

Mescit, batı duvarda yer alan iki büyük dikey dikdörtgen pencere ve bu pencerelerden daha küçük boyutta, kuzey duvarda yer alan üçüncü pencere ile aydınlatılmaktadır. Batı duvarda yer alan pencereler arasında 0.95 x 0.50 m ölçülerinde niş yer almaktadır.

Mescidin güney duvarında mihrap ve mihrabın her iki yanında, güneyde bulunan türbe mekanlarına geçişi sağlayan, kapılar bulunmaktadır (Görsel 12). Kible duvarı ortasında yer alan, yarım daire şeklindeki mihrap nişi, beş sıra mukarnas kavsaralı olup mihrabın her iki yanında mukarnas başlıklı, burma sütunceler yer almaktadır. Mihrap nişi, üç sıra, dıştan içe doğru kaval silmeyle çerçevelenmiş olup mihrabın köşeliğinde, iki adet kabara bulunmaktadır. Bu kabarlardan batıda olanı oyma tekniği ile, sekiz kollu yıldızın merkezde olduğu ve yanlara doğru rumi ve palmet motiflerinin yer aldığı kompozisyonla bezenmiştir. Doğuda yer alan kabara, yoğun olarak aşınmış olmasına rağmen benzer bir kompozisyonda bezendiği görülmektedir (Görsel 17). Mihrabın alınlık bölümünde Saff suresi 13. Ayet yazmaktadır (Görsel 14).

Metin

* نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِيرٌ الْمُؤْمِنِينَ – يَا مُحَمَّد:

Okunuşu

Nasrun mina(A)llâhi ve fethun karîb(un)(k) ve beşşiri-lmu/minîn(e)

Anlamı

Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!

2006 yılında yapıyı doktora tezi kapsamında inceleyen ve belgeleyen Dülgerler, mihrabın zambak motifleriyle bezenmiş tepeliğinden bahsetmektedir (Dülgerler, 2006, s.162). Ayrıca VGM arşivinden edindiğimiz, yapıya ait eski fotoğraflarda da mihrabın altı köşeli yıldız merkezli, geometrik düzlemler kuşağının üzerinde, zambak motifleriyle taçlandırılmış tepeliğini görmekteyiz (Görsel 15). Ancak bu tepelik bölümü günümüze ulaşmamıştır.

Doğu duvarda, mescide girişi sağlayan demir malzemededen yapılmış kapı, ayrıca şeyh Ali Semerkandi'nin eşlerinden birinin yattığı 1. türbe mekanına geçişi sağlayan bir kapı bulunmaktadır (Görsel 19)

Kapının kuzeyinde, türbeye ait, mescide açılan dikey dikdörtgen formunda pencere bulunmaktadır. Türbe odasına Dikdörtgen formlu düz lentolu kapıdan geçiş sağlanmaktadır. Mekân 2,47 x 3,53 ölçülerinde, yaklaşık kare planlıdır. (Görsel 20). Mekân, doğu duvarda bulunan dikey dikdörtgen formlu iki küçük mazgal pencere ve güney duvarda bulunan mazgal pencere ile aydınlatılmıştır. Beşik tonoz ile örtülü mekânın duvarları beyaz sıva ile kaplanmıştır. Taş malzemededen yapılmış olan sanduka, 1,30 x 1.74 m ölçüsü ile türbe odasının merkezinde konumlandırılmıştır. Sandukanın üzerinde herhangi bir yazı ve süsleme ögesine rastlanmamıştır.

Mihrabın doğusunda bulunan kapıdan şeyh Ali Semerkandi'nin kızı Elif Hatun'un yattığı 2. türbe odasına girilmektedir. Bu mekân yaklaşık 2.15 x 3.78 m ölçülerinde ve dikdörtgen planlıdır. Üzeri ahşap kirişlemeli düz dam ile örtülü mekânın duvarları, sıva ile kapatılmıştır (Görsel 22). Güney duvarda bulunan mazgal pencere ile aydınlanan mekânın, batı duvarında bulunan kapısından, şeyh Ali Semerkandi'nin türbesine geçiş yapılmaktadır.

şeyh Ali Semerkandi'nin na'sının bulunduğu 3. türbe mekânı 3.95 x 4.76 m ölçüsü ile zaviyenin en büyük türbesidir. Kare planlı mekânın, üzeri pandantif geçişli, kubbe ile örtülüdür. Türbenin duvarları sıva ile kapatılmış olup üst örtüde düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Mekânın güney duvarında; dikey dikdörtgen formunda bir pencere ve iki küçük niş bulunmaktadır. Nişlerden doğuda olanı dikdörtgen formludur. Batıda bulunan niş kare formlu olup üzeri sivri kemer ile hareketlendirilmıştir. Kuzey duvarda zeminden 0,20 m yüksekte 0,75 m derinliğinde mescide açılan dua penceresi vardır. Türbe içerisinde üç sanduka bulunmakla birlikte sandukaların üzerinde ki bilgilendirme levhalarına göre ortada şeyh Ali Semerkandi, güneyde oğlu Zeynel Abidin ve kuzeyde kâtibi şeyh Mahmut yatmaktadırlar. Sandukalar taş malzemededen olup son derece sade tutulmuştur. (Görsel 24). Mekânın batı duvarında bulunan diğer bir kapıdan, batıda ki türbe mekanına geçiş sağlanmaktadır.

Yapının batısında bulunan 4. türbe mekanına, kuzeyde ve doğuda bulunan iki ayrı kapıdan giriş sağlanmaktadır. Mekân 3.43 x 4.60 m ölçülerinde yaklaşık kare planlıdır (Görsel 28). Üzeri ahşap kirişlemeli düz dam ile örtülü mekânın güney duvarında iki adet dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin arasında, sivri kemerli, son derece sade olarak düzenlenmiş mihrap nişi yer almaktadır (Görsel 27). Batı duvarda yine dikdörtgen formda pencere ve pencere ile aynı boyut ve formda niş bulunmaktadır. Türbe mekânı içerisinde Şeyh Ali Semerkandi'nin müritlerinin medfun olduğu iki sanduka bulunmakla birlikte, mekânın kuzeyinde bulunan kapıdan mescide geçiş sağlanmaktadır.

2.2. Camiler

2.2.1. Zeyne Cami

Bulunduğu Yer : Zeyne (Sütlüce) Kasabası merkezinde, Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesinin batısında yer almaktadır.

İnceleme Tarihi : 15.11.2020

Görsel No : 29-42

Çizim No : 3

Tarihçe ve Kitabe :

Günümüzde yapıya ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak VGM arşiv kayıtlarındaki bir fotoğrafta cami içerisinde bir kitabe görülmektedir. Yine arşiv kayıtlarındaki rapora göre “*H.825 M .1421 yılında Ahmet Paşa oğlu Musa Bey tarafından yaptırılmıştır*”⁶. Ancak kitabenin camiye ait olduğuna dair kesin bir ibare bulunmamaktadır. Bu Kitabe başka bir yapıdan getirilmemişse yapıyı Karamanoğlu dönemine tarihlendirmek mümkündür.

Yapının İncelenmesi

Genel

Yapı, 1956 ve 1989 yıllarında yapılan iki büyük onarım ve eklemelerle günümüze gelebilmiştir. Bu onarımlarda caminin güneyi tamamen yıkılıp yerine yeni caminin harim kısmı eklenmiştir. Özgün yapıdan günümüze son cemaat yeri ve kuzeyde bulunan iki sahnalı harim bölümü gelebilmiştir. Bu ekleme sonucunda cami büyük oranda özgünlüğünü yitirmiştir (Görsel 29).

Yapıya ait eski fotoğraflarda caminin inşasında düzgün kesme ve kaba yontu taş malzeme kullanılmıştır.

Cepheler

Eski camiye ait özgün bir cephe düzeni bulunmamaktadır. Sonradan yapıya eklenen caminin cepheleri yeşil sıva ile boyanmıştır. Ancak yapıya ait eski fotoğraflarda iki katlı bir cephe düzeni görülmektedir (Görsel 30). Kuzey cepheden çekilmiş fotoğrafta yapıya girişi sağlayan bir giriş açıklığı belli belirsiz

⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf eser fişi, 330402/2 dosya Nolu, 1989 tarihli raporu.

görülmektedir. Doğu cephesinin de görüldüğü bu fotoğrafta alt ve üst katta pencereler görülmektedir.

Yapının kuzey cephesinde harime girişin sağlandığı son cemaat yeri bulunmaktadır (Görsel 31). Bu bölüm düz betonarme tavan ile örtülü, iki yanları kapalı bir sundurma biçimindedir. Son cemaat yerinin güneyi dört adet kare ayak üzerine oturmaktadır. Ayaklar birbirinde yuvarlak kemerlerle bağlanmaktadır. Günümüzde kemer açıklıkları metal çerçeveye çevrilmiş araları camla kapatılmıştır. Bu bölümün güney duvarında harime açılan basık kemerli bir pencere ve harime girişin sağlandığı düz lentolu bir kapı yer almaktadır.

Minare

Günümüzde yapının özgün minaresi bulunmamaktadır. Ancak yapıya ait eski fotoğraflarda yapının beden duvarları üzerine oturan silindirik gövdeli, tek şerefeli bir minaresi görülmektedir.

Harim

Yapıya son cemaat yerinin güneyinde bulunan kapıdan giriş sağlanmaktadır. Buradan özgün harim bölümüne geçiş yapılmaktadır. Harim bölümü eski cami ve yeni cami olarak bir paravanla ikiye ayrılmıştır (Görsel 35).

Eski yapının güneyinde 13,36 x 14,90 m ölçülerinde üzeri kubbe ile örtülü yeni harim bölümü bulunmaktadır (Görsel 41).

Yapı enlemesine dikdörtgen planlı içten içe 8,50 x 11,65 m ölçülerinde olup ortalama duvar kalınlığı 0,90 m'dir. İç mekânı aydınlatan 3 adet pencere açıklığı vardır. Bunlardan iki tanesi harimin doğu duvarı üzerinde camiye çevreleyen diğer pencerelerle aynı formda oldukları için yapıya 1989 yılında yapılan ekleme sonrası eklenmiş olabileceği düşünülmektedir. Diğer bir pencere harimin batı duvarında ve dikdörtgen formudur. Bu pencere yapının özgün pencere formunu vermektedir.

Harimi sahnalara ayıran ve üst örtüyü taşıyan dört kare ayak bulunmaktadır. Bu ayaklar birbirine yuvarlak kemerlerle bağlanmaktadır (Görsel 38).

Mihrap

Eski yapının güney kısmı tamamen yıkıldığı için özgün mihrabı günümüze gelememiştir. Ancak VGM arşiv kayıtlarında cami inşaatı esnasında çekilen bir fotoğrafta mihrabın yıkılmış vaziyette düzgün kesme taşları olduğu görülmektedir. Ayrıca 1989 yılındaki Vakıf eser raporunda mihrap taşları üzerinde mukarnas dizilerinin ve kaval silmelerin bulunduğundan bahsedilmektedir⁷.

⁷ Vakıflar Genel Mdrlğu Vakıf eser fişi, 330402/2 dosya Nolu, 1989 tarihli raporu

2.2.2. Gezende Cami

Bulunduğu Yer : Gezende Köyü

İnceleme Tarihi : 05.11.2018

Görsel No : 43-61

Çizim No : 4

Tarihçe ve Kitabe :

Yapıya ait herhangi bir kitabe ve vesika bulunmadığı için kesin olarak banisi ve inşa tarihi bilinmemektedir. Cami üzerinde yer alan, müftülük tarafından asılan cami açılış beratına göre yapı 1700 yılında inşa edilmiştir (Görsel 43).

Yapının İncelenmesi

Genel

Gezende mahallesinin merkezinde yer alan cami, harim, kadınlar mahfili ve yapıya günümüzde eklenen minareden oluşmaktadır. Yapı yaklaşık kare planlı ve mihraba paralel üç sahnalı olarak inşa edilmiştir.

Caminin kuzey doğusunda, kuzey yöne doğru, yaklaşık 7.37 m uzunluğunda, 0.70 m kalınlığında kemer ve duvar kalıntısı mevcuttur (Görsel 44). Kemer yapımında düzgün kesme taş malzeme ve horasan harcı kullanılmıştır. Duvar yapımında ise moloz taş ağırlıklı olmak üzere kaba yontu taş malzeme kullanılmıştır. Kemer ayağında görülen kazıma tekniği ile yapılmış g l bezek motifi ve caminin doğu duvarı hattında devam eden duvar kalıntısından hareketle, Bu duvar kalıntısının son cemaat yerine ait olabileceği düşünülmektedir. Caminin kuzey cephesinde yer alan mihrabiye bu fikri güçlendirmektedir.

Yapının inşasında kaba yontu ve düzgün kesme taş malzeme birlikte kullanılmıştır.

Cepheler

Yapının cepheleri son derece sade tutulmuştur. Doğu cephede iki adet dikdörtgen formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. Harime geçişi sağlayan iki kapıdan biri bu cephede yer almakla birlikte cephenin üzeri sonradan sundurma ile kapatılmıştır.

Batı cephe sağır tutulmuştur. Kaba yontu taş malzeme ve taş aralarında kullanılan çimento derz yoğun olarak görülmektedir (Görsel 49).

Güney cephede üç adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereleler dikdörtgen formludur. Cephe yeşil renkte boya ile sıvanmıştır (Görsel 50).

Kuzey cephe son derece hareketli olarak düzenlenmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi burada son cemaat bölümünün olması muhtemeldir (Görsel 51). Cephenin doğu tarafında yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere açıklığına 0.87 m uzaklıkta mihrabiye bulunmaktadır. Mihrabiye yarım daire planlı bir nişten ibarettir ve kavsarasında üç sıra mukarnas dizisi yer almaktadır (Görsel 52). Cepheyi kaplayan sıva mihrabiyede kullanılmamıştır. Bu nedenle düzgün kesme taş malzeme açıkça görülmekte ancak taşların üzeri beyaz renk boya ile kapatılmıştır.

Mihrabiyeye 1,10 m uzaklıkta harime geçişi sağlayan giriş Kapısı bulunmaktadır (Görsel 53). Kapı basık kemerli ve kemer kilit taşı dışa doğru taşırılarak vurgulanmıştır. Kemerin başlangıcında iki yanda konsollar yer almaktadır. Bu kemerin hemen üzerinde günümüze ulaşmayan kitabelik bölümü yer almakta, onun üzerinde ise sağır at nalı kemer bulunmaktadır. Kemerin kilit taşı rumi ve palmet motiflerinden oluşan, bitkisel bezeme ile ön plana çıkarılmıştır. Böylece giriş kapısı vurgulanarak cephe hareketlendirilmiştir.

Giriş kapısı doğusunda ve batısında birer adet ajur tekniği ile yapılmış kabara bulunmaktadır. Bu kabaraalar yoğun olarak tahrip olmalarına karşın yıldız kompozisyon da bezendiği görülmektedir.

Minare

Yapıya yakın tarihte eklenen minare, caminin kuzey batı köşesinde yer almaktadır. Minareye geçiş ise harimin kuzey duvarında yer alan kapı ile sağlanmaktadır.

Harim

Harim bölümüne kuzey ve doğu cephede bulunan kapılardan girişi yapılmaktadır. Kuzey cephedeki kapı 1,35 m, doğu cephede bulunan kapı, 1,10 m genişliğindedir. Harim 12,6 x 14,20 m ölçülerinde yaklaşık kare planlı ve üç sahnıdır. Sahnlar kible duvarına paralel olarak yerleştirilmiştir (Görsel 56).

Harimde giriş aksında, kible duvarının ortasında mihrap, güneybatı köşede minber, güneydoğu köşede vaaz kürsüsü, yer alırken harimin kuzeyinde ise kadınlar mahfili yer almaktadır. Mahfile kuzeydoğu köşede yer alan merdivenle ulaşılmaktadır. (Görsel 57).

İç mekân, kible duvarında iki, kuzey duvarında bir, doğu duvarında iki olmak üzere toplamda beş adet mazgal tip pencere ile aydınlatılmaktadır.

Harim birbirine yuvarlak kemerlerle bağlı sekiz adet desteğin taşıdığı, düz ahşap tavan ile örtülüdür (Görsel 58).

Mihrap

Kible duvarının ortasında ve giriş aksında yer alan mihrap, dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış, yarım daire planlıdır. Sivri kemerli mihrap, duvardan 0,12 m taşıntı yaparak vurgulanmıştır. Kemer yüzeyi balık sırtı motifi ile çevrelenmiş ve her iki yanda bulunan sütuncelere oturtulmuştur. Sütuncelerin balık sırtı motifli başlıkları bulunmaktadır. Beş sıra mukarnas dizisi bulunan kavsarada, birinci sırada palmet motifleri yer almaktadır. Mihrabın yapımında düzgün kesme taş kullanılmıştır (Görsel 59).

Minber

Ahşap malzeme ile yapıya sonradan eklenmiş olmalıdır (Görsel 61).

2.2.3. Ardıçpınarı Cami

Bulunduğu Yer: Ardıçpınarı mahallesi

İnceleme Tarihi: 10.10.2018

Görsel No: 62-70

Çizim No: 5

Kitabe ve Tarihçe: Yapıya ait herhangi bir yapım veya onarım kitabesi bulunmamaktadır. Ancak müftülük tarafından asılan cami açılış beratına göre 1784 yılında inşa edilmiş olmalıdır (Görsel 62).

Yapının İncelenmesi

Genel

Ardıçpınarı Mahallesinin merkezinde yer alan cami, harim ve yapıya sonradan eklenen minareden oluşmaktadır. Yapı mihraba paralel iki sahnalı, enine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Geçirdiği onarımlarla günümüze gelen yapının, son onarımlarda genişletildiği, caminin batı tarafına 4,02 x 6,50 m ölçülerinde ekleme yapıldığı, tespit edilmiştir. Yol seviyesinden yaklaşık 1,00 m yükseltilerek inşa edilen yapı, özgünlüğünü koruyamamış sonraki devirlerde yapılan müdahalelerle günümüze gelebilmiştir.

Cepheler

Cepheler sonradan beyaz sıva ile kaplandığı için yapım malzemesi kesin olarak tespit edilememiştir. Doğu ve kuzey cepheleri sağır tutulan yapının, güney cephesinde dört adet dikdörtgen formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. Bu pencereler özgün değildir (Görsel 64).

Batı cephe, güney cephe gibi son derece sade tutulmuş ve günümüzde ise sonradan eklenen sundurma ile üzeri örtülmüştür. Bu bölümde bulunan kapı ile harim bölümüne geçiş sağlanmaktadır (Görsel 65).

Minare

Caminin kuzey batı köşesinde, harime geçişi sağlayan kapının hemen kuzeyinde yer almakta olan minare, yapıya 2008 yılında eklenmiştir.

Harim

Harime girls, 1,30 m genişliğindeki kapıdan kalian. Harim içten içe 6,62 x 16,20 m ölçülerinde olup, duvar kalınlığı ise 0,80 m'dir. Harim, doğu-batı doğrultusunda, enine dikdörtgen planlı, iki sahnalı olarak düzenlenmiştir (Görsel 66). Bu bölümde girişin güneyinde mihrap, mihrabın batısında ise minber yer almaktadır.

Harim, mihrap duvarında bulunan dört pencere ile aydınlanmaktadır. Pencereleler kare formlu olup, yakın zamanda yenilenecek pimapen takılmıştır. Batıda bulunan pencere ise son onarımlarda, cami genişletilirken eklenmiştir.

İç mekan düz damla örtülüdür ve üst örtü, dört tanesi serbest olmak üzere 12 taşıyıcı kolon üzerine oturmaktadır. Kolonlar birbirine yuvarlak kemerlerle bağlanmaktadır.

İç mekan son derece sade tutulmuş, süsleme ögesine yer verilmemiştir.

Mihrap

Mihrab kible duvarında, dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmış yarım daire planlı, bir nişten ibarettir. Sivri kemerli kavsarada üç sıra mukarnas dizisi yer almaktadır. Mihrap günümüzde yeşil renge boyanmıştır. Ayrıca sıva ile kapatıldığı için malzemesi kesin olarak bilinmemektedir (Görsel 70).

Minber

Harimin güney-batı köşesinde yer alan minber, ahşap malzeme ile sonradan eklenmiştir. Son derece sade tutulmuştur.

2.2.4. Taşoluk Medrese Cami

Bulunduğu Yer : Yapı Taşoluk Mahallesi merkezinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi : 06.10.2018

Görsel No : 71-81

Çizim No : 6

Tarihçe ve Kitabe :

Mihrabın batısında, mihraba 0,23 m uzaklıkta 0,15 x 0,82 m ölçülerinde kitabe yer almaktadır. Metin enlemesine dikdörtgen bir pano içerisine kabartma tekniği ile 2 satır olarak hakkedilmiştir. Arapça olarak yazılan metinde Celî Sülüs hat görülür. Sade bir görünümde (Görsel 80).

Metin

١- هل احملى و بنى هذه جامع شريف الشيخ سليمان ابن؟

٢- شيخ احمد فى تاريخ سنه تون الف؟

Okunuşu

1- Ehl-ü haml? ve benî Hâza Camii Şerif eş-Şeyh Süleyman ibn-i?

2- Şeyh Ahmed fî tarihi sene tün ve elf? (H.106../ M.165..)

Anlamı

Kitabede bu Cami-i Şerifin Şeyh Ahmed oğlu Şeyh Süleyman tarafından (H.106../ M.165..) yıllarında yaptırıldığı belirtilmektedir.

Yapının İncelenmesi

Genel

Taşoluk köyünün merkezinde yer alan cami, harim ve camiye sonradan eklenen minareden oluşmaktadır (Görsel 71). Yapı enine dikdörtgen planlıdır. Kaba yontu ve moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir.

Cepheler

Yapının doğu cephesine bitişik vaziyette camiden bağımsız bir yapı eklenmiştir. Güney cephede kaba yontu taş malzeme kullanılmış ve taşların arasına çimento derz dolgu uygulanmıştır. Güney cephede iki adet dikdörtgen formlu pencere açıklığı mevcuttur (Görsel 73).

Batı cephe sonradan beyaz sıva ile kapatılmış ve sağır tutulmuştur (Görsel 74).

Kuzey cephenin büyük bir bölümü demir sac malzeme ile kapatılarak antre bölümü oluşturulmuştur. Açıkta kalan bölümde ise bir adet dikdörtgen formlu pencere yer almaktadır.

Minare

Yakın zamanda caminin kuzeybatı köşesine minare eklenmiştir.

Harim

Harime giriş, kuzey cephede bulunan 1,04 m genişliğindeki basık kemerli kapıdan sağlanmaktadır (Görsel 75). Harim 5,68 x 10,80 m ölçülerinde dikdörtgen planlı olup duvar kalınlığı 0,80 m'dir (Görsel 76).

Kıble duvarında iki, kuzey duvarında iki olmak üzere toplamda dört adet kare formlu mazgal tip pencere ile iç mekân aydınlatılmaktadır.

Giriş aksında, kıble duvarında, mihrap nişi, güneybatı köşede ise minber yer almaktadır. Son derece sade tutulan harimin üst örtüsü düz ahşap içten mihrap önü kubbelidir. Kubbe ahşap malzemedir, sekizgen formlu ve basıktır. Kubbenin doğu ve batı yanlarında ise birer adet ahşap beşik tonoz görülmektedir. Harim içten düz ahşap tavan ile kapatılmıştır. Buna karşın dıştan kırma çatı ile örtülüdür.

Kıble duvarında, mihrabın batısında, mihraba 0,23 m uzaklıkta 0,15 x 0,82 m ölçülerinde kitabe yer almaktadır.

Mihrap

Kıble duvarı ortasında yer alan mihrap, yarım daire planlı ve yarım kubbe kavsaralıdır. Mihrap nişi yeşil boya ile, kenar ve köselikler ise beyaz boya ile kapatılmıştır. Yarım kubbe kavsaranın hemen üzerinde ayet kitabesi yer

almaktadır. Kitabenin batısına Arap harfleri ile Allah, doğusunda ise yine Arap harfleri ile Muhammed yazan mermer malzemedeki kare levhalar yer almaktadır. Son derece sade tutulan mihrapta herhangi bir süsleme ögesine yer verilmemiştir (Görsel 79).

Minber

Harimin güneybatı köşesinde yer alan minber ahşap malzemedeki yapılmış, son derece sade tutulmuştur. Minber kapı, korkuluk, aynalık ve geçit bölümlerinden oluşmaktadır.

2.3. Namazgahlar

2.3.1 Bardat Namazgahı

Bulunduğu Yer : Köşeçobanlı Mahallesi'nin Bardat Pazar'ı Yaylası

İnceleme Tarihi : 12.11.2018

Görsel No : 82-85

Çizim No : 7

Tarihçe ve Kitabe :

Mihrabın sağ üst köşesinde yer alan kitabe, dikdörtgen bir pano içerisine cetvellerle ayrılmış 5 satır halinde kabartma tekniği ile hakkedilmiştir. Bozuk bir Celî Sülüs hat'taki kitabe Türkçe olarak yazılmıştır. Satırlar arasında tırfiller ve son satırın tarih kısmında simetrik iki adet çiçek tasviri yer alır (Görsel 85)

Metin

۱- منبر محرابکنه صومنه؟ قبل

۲- یاقیشوردی بو مصلانا ازن بارداد سکا

۳- ددم بک اوجیوز اون ایکی .. تاریخی

۴- .. ال اولوب حسین بن لطفی اغا

۱۳۱۲ - ۵

Okunuşu

1- Minber Mihrabına kable

2- Yakışırdu bu musallana ezan Bardad sana

3- Dedim bin üç yüz on iki ... tarihi ..

4- Olup ... Hüseyin bin Lütfi Ağa

5- 1312 / M.1894-95

Anlamı

Kitabede yer alan ifadelerden mekânın bir Musalla (Namaz kılınabilen açık yer.) olduğu, Mihrap ve minberi ile H. 1312 / M.1894-95 yılında Lütfi Ağa oğlu ...Hüseyin tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Genel:

Namazgah, Bardat Pazar'ı olarak bilinen çevre köylerdeki insanların hem alışverişlerini yaptığı hem de dinlenip ihtiyaçlarını karşıladığı, yerleşim alanına inşa edilmiştir. Yapı Bardat Pazar'ı yaylasının merkezinde, caminin doğusunda, ihata duvarı ile çevrelenmiş vaziyettedir (Görsel 82).

Büyük oranda tadilat gören yapının, kible duvarı da dahil olmak üzere bütün duvarları yenilenmiştir. Yapıya ait tek özgün bölüm mihrap ve mihrabın sağ üst köşesinde yer alan kitabedir.

Yapıya kuzey duvarda bulunan kapı açıklığından giriş sağlanmaktadır. 24.80 x 28.95 ölçülerinde harim bölümü bulunmaktadır. Ancak yapı özgünlüğünü yitirdiğinden dolayı bu ölçülerin kesin olarak geçerliliği yoktur. Harim günümüzde içerisinde birçok ağacın bulunduğu bir alandır.

Mihrap

Özgün olarak günümüze gelen mihrap, yarım daire planlı, sivri kemerli, 0,60 m derinliğinde bir nişe sahiptir. Mihrap 1,10 m genişliğindedir. Mihrap nişinin her iki yanında bulunan dört dilimli silme kuşağı mihrabı çevrelemektedir. Düzgün kesme taş malzeme kullanılan mihrap nişinde sonraki devirlerde yapılan onarımlarda taş araları çimento derz ile kapatılmıştır (Görsel 84).

Minber

Minber, mihrabın hemen batısında, taş malzemedен, üç basamaklı olarak yapıya sonradan eklenmiştir.

2.4. Türbeler

2.4.1. Şeyh Yakup Türbesi

Bulunduğu Yer : Yapı Taşoluk Köyü'nün Güneşli Mahallesinde, ihata duvarı ile çevrelenmiş eski bir mezarlığın içerisinde bulunan üç türbeden biridir.

İnceleme Tarihi :12.11.2018

Görsel No : 86-94

Çizim No : 8

Kitabe ve Tarihçe :

Yapının kuzey cephesinde yer alan kitabe metni enlemesine dikdörtgen bir pano içerisine oyma-kabartma tekniği ile 2 satır olarak hakkedilmiştir. Arapça olarak yazılan metinde Celî Sülüs hat görülür. Sade bir görünümde (Görsel 94).

Metin

۱- مات؟ شيخ يعقوب ابن شيخ احمد في تاريخ سنه حمسه و ثائن و تسعمائة

۲- و... هذ التربة في تريخ سنه سته و ثلثن و تسعمائة

Okunuşu

1- Mâte Şeyh Yâkub ibn Şeyh Ahmed fî tarihi sene hamse ve selâsun ve Tis'amietun (935)

2- Hâza et-Türbe fî tarihi sene sitte ve selâsun ve Tis'amietun (936)

Anlamı

Kitabe ilk satırından muhtemelen Şeyh Ahmed oğlu Şeyh Yakub'un (H.935/M.1528-29) vefat ettiğini. İkinci satırdan ise Türbesinin (H.936-M.1529-30) tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Türbe, kitabeden hareketle 1528/1529 yılında vefat eden Şeyh Ahmet için 1529/1530 yılında yaptırılmış olmalıdır.

YAPININ İNCELENMESİ

Genel

Yapı Taşoluk Köyünün Güneşli Mahallesinde, ihata duvarı ile çevrelenmiş eski bir mezarlığın içerisinde bulunan üç türbeden üçüncüsüdür. Yapı kare planlı,

içten içe 4,37 x 4,27 m ölçülerindedir. Türbenin duvar kalınlığı ortalama 0,75 m'dir. Yakın tarihte yapılan restorasyon çalışmasında yapının kubbe ile örtüldüğü gözlemlenmiştir⁸. Türbenin inşasında kaba yontu taş ve düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır (Görsel 95).

Cepheler

Yapının cepheleri son derece sade tutulmuştur.

Güney cephede ikiz kemerli küçük bir pencere açıklığı bulunmaktadır (Görsel 88). Doğu ve batı cepheler sağır, kuzey cephede ise dikdörtgen formlu, basık kemerli giriş açıklığı bulunmaktadır. Açıklığın her iki yanı üç sıra silme ile hareketlendirilmiştir (Görsel 90). Giriş açıklığının, doğusunda kemer hizasında kitabe yer alırken, batısında kesme taşlardan birinin üzerinde iki adet yan yana kazıma tekniği ile yapılmış gül bezek motifi yer almaktadır⁹ (Görsel 91).

Türbenin gövdesi bir saçak ile son bulurken, gövdenin üzerine doğrudan oturan betonarme kubbe, alem ile son bulmaktadır.

İç Mekân

İç mekâna kuzey cephede yer alan 0,85 m genişliğindeki kapıdan giriş sağlanmaktadır. Mekân güney duvarda yer alan basık kemerli pencere ile aydınlanmaktadır. Mekân pendantif geçişli kubbe ile örtülüdür. Son derece sade tutulan mekânda herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir (Görsel 92).

Mekânın merkezinde birbirine bitişik vaziyette dört adet mezar bulunmaktadır. Mezarlar kaba yontu taşlar ile sınırlandırılmış, baş ve ayak şahidelerinde ise herhangi bir yazıt tespit edilememiştir.

⁸ Vakıflar Genel Müdürlüğünden edindiğimiz yapının eski fotoğraflarında, üst örtünün mevcut olmadığı gözlemlenmiştir.

⁹ Bu taşın gelişi güzel bir biçimde konulması, restorasyon çalışmaları esnasında başka bir yapıdan ya da yapının başka bir yerinden buraya getirildiği düşünülmektedir. Çünkü Yapıya ait eski fotoğraflarda böyle bir taş rastlamadık.

2.4.2. Halife Yakup Türbesi

Bulunduğu Yer : Taşoluk- Güneşli

İnceleme Tarihi : 12.11.2018

Görsel No : 95-103

Çizim No : 9

Kitabe I

Metin:

١- عا.... دا البناء يعقوب خليفة

٢- بن احمد؟ خليفة في شهر شوال في تاريخ سنة ستة و تسعمايه

Okunuşu:

1- Â (mera) Hâze'l-binâe Ya'kûb Halîfe

2- bin Ahmed Halîfe fî şehri Şevvâlin fî târîhi seneti Sitte tis'i mie (H. 906- M. 1501)

Anlamı: Bu bina Ahmed Halife oğlu Yakub Halife tarafından H. Şevval 906/ M. Nisan-Mayıs 1501 tarihinde inşa edilmiştir. Türbe Yakup Halife adınadır.

Kitabe Tanımı: Kitabe enlemesine dikdörtgen bir pano içerisine cetvellerle ayrılan satırlar üzerine oyma-kabartma tekniği ile 2 satır olarak hakkedilmiştir. Yerel üslupta Celî Sülûs denilebilecek bir hat ile yazılan metin Arapça'dır. Pano üzerinde metin haricinde hareketlilik görülmez. Pano alt köşe kısmında kırılma vardır.

Kitabe II

Metin:

١- عامر هذا التربة الشريفة الشريف ..

٢- ابن عبدالمونن لى تا.... سنة ١٢١٩

Okunuşu:

1- Ammerâ hâzihi't-Türbete's-şerife eş-Şerîf ...

2- İbn Abdülmü'min sene 1219 / M. 1804-05

Anlamı:

Abdülmü'min oğlu eş-Şerif H.1219-M.1804-05 tarihinde bu Şerefli Türbe'yi binâ ettirdi

Kitabe Tanımı: Kitabe metni kareye yakın dikdörtgen bir pano üzerine cetvelle ayrılmış 2 satır halinde oyma-kabartma tekniğinde basit formda Celî Ta'lik hat ile hakkedilmiştir. Genel itibari ile sadedir.

Türbenin kuzey cephesinde bulunan yapım kitabesine göre H. Şevval 906/ M. Nisan-Mayıs 1501 senesinde Halife Yakup için yaptırılmıştır. Yine doğu cephesinde bulunan onarım kitabesine göre H. 1219 (1804-1805) senesinde İbn-i Abdülmü'min tarafından onarımı yapılmıştır.

Yapının İncelenmesi

Genel

Türbe Taşoluk köyünün Güneşli mahallesinde, ihata duvarı ile çevrelenmiş eski bir mezarlığın içerisinde bulunan üç türbeden birisidir. Türbe içten ve dıştan kare planlı, üzeri kubbe ile örtülü olup 5,50 x 5,35 m (içten) ölçülerindedir. Yapının duvar kalınlığı ise ortalama 0.80m'dir. Türbenin eski fotoğraflarda üst örtüsünün mevcut olmadığı ancak yakın tarihte geçirdiği restorasyon sonrası üzerinin kubbe ile örtüldüğü tespit edilmiştir. Yapı kaba yontu taş malzeme ile inşa edilmiştir (Görsel 95).

Cepheler

Türbenin cepheleri son derece sade tutulmuştur. Batı, güney ve kuzey cepheler sağır olup, herhangi bir pencere açıklığı bulunmamaktadır.

Doğu cephede bulunan yuvarlak kemerli giriş açıklığının kemer köşelerinde, karşılıklı olmak üzere iki adet ay yıldız motifi işlenmiştir (Görsel 98). Ayyıldız motifinin hemen altlarında palmetler yer almaktadır. Dikdörtgen formlu giriş açıklığının etrafı silme ile çevrelenmiştir. Ayrıca yine doğu cephede, giriş açıklığının güneyinde yapım ve onarım olmak üzere iki adet kitabe bulunmaktadır.

Saçak ile son bulan gövdenin üzerine doğrudan oturan kubbe, alem ile son bulmaktadır.

İç Mekân

Yapıya doğu cephede bulunan 0.80 m genişliğinde ki kapıdan giriş sağlanır. Mekânın duvarları sıva ile kaplı olup herhangi bir süsleme ögesine yer verilmemiştir ve İç mekânı örten kubbeye geçişler pandantifler ile sağlanmaktadır. Mekânın içinde beş adet mezar bulunmakta olup mezarların etrafı kaba yontu ve moloz taşlar ile sınırlandırılmıştır. Mezarlar düzensiz olup ayak ve baş şahidelerinde yer alan taşlarda herhangi bir yazıt bulunmamaktadır.

2.4.3. Şeyh Ahmet Türbesi

Bulunduğu Yer : Taşoluk Köyü Güneşli Mahallesinde
Bulunmaktadır.

İnceleme Tarihi : 12.11.2018

Görsel No : 104-111

Çizim No : 10

Kitabe ve Tarihçe :

Kitabe metni enlemesine dikdörtgen bir pano içerisine oyma-kabartma tekniği ile 2 satır olarak hakkedilmiştir. Yerel üslupta Celî Sülüs denilebilecek bir hat ile yazılan metin Arapça'dır. Pano üzerinde metin haricinde hareketlilik görülmez (Görsel 111).

Metin

١- انتقل شيخ احمد بن شيخ يعقوب تاريخ سنة ستة وستين و الف

٢- و بنى هذه التربة تاريخ سنة سبع و ستين و الف

Okunuşu

1- İntikale Şeyh Ahmed bin Şeyh Yakub tarih-i sene sitte ve sittün ve elf (H. 1066 / M. 1655-56)

2- Ve beni hazâ et-türbeti tarih sene seb'a ve sittün ve elf (H. 1067 / 1656-57)

Anlamı:

Kitabe birinci satırda Şeyh Yakub oğlu Şeyh Ahmed'in H. 1066 / M. 1655-56 vefat ettiğini belirtmektedir. Kitabe ikinci satırda ise Türbenin H. 1067 / 1656-57 tarihinde yapıldığı ifade edilmektedir. Türbe Şeyh Ahmed'e aittir.

Yapının İncelenmesi:

Genel

Türbe Taşoluk köyünün Güneşli mahallesinde, ihata duvarı ile çevrelenmiş, eski bir mezarlığın içerisinde bulunan üç türbeden ikincisidir. Yapı

içten ve dıştan kare planlı, üzeri kubbe ile örtülüdür¹⁰. İçten içe 4,13 x 4,15 m ölçülerindeki yapının, duvar kalınlığı ortalama 0.80 m'dir. Geçirdiği restorasyonlarla günümüze gelen yapı, kaba yontu ve düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir (Görsel 104).

Cepheler

Türbenin cepheleri genel hatlarıyla sade tutulmuştur ve herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir.

Yapının, güney cephesi sivri kemerli, küçük pencere açıklığı ile hareketlendirilmiştir (Görsel 105). Kuzey ve doğu cepheler sağır tutulmuştur.

Batı cephede yapıya girişi sağlayan giriş açıklığı bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu, basık kemerli giriş açıklığı, dört sıra silme ile çevrelenmiştir. Yapıya oranla son derece abidevi bir görünüm de olan, kapı açıklığının hemen üzerinde, alınlık bölümünde kitabe, kitabenin kuzeyinde aynı hizada ise dairevi formda işlemsiz bir çıkıntı yer almaktadır. (Görsel 108)

Saçak ile son bulan gövdenin üzerine doğrudan oturan kubbe, özgün olmayan bir alem ile son bulmaktadır.

İç Mekân

Batı cephede bulunan 0,75 m genişliğindeki açıklıktan iç mekâna giriş sağlanmaktadır. İç Mekân son derece sade tutulmuş, herhangi bir süsleme ögesine yer verilmemiştir. Duvarları sıva ile kaplı yapının zemini beton ile sıvanmıştır. Türbenin içinde beş adet mezar bulunmaktadır. Mezarlar sandukasız olup, kaba yontu ve düzgün kesme taşlar ile sınırlandırılmıştır. Mezarların baş ve ayak şahidelerinde herhangi bir yazıt tespit edilememiştir (Görsel 109).

¹⁰ Yapının üst örtüsü, Adana Kültür varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 20.06.2012 tarihindeki 982 sayılı karar ekine göre "1988 yılında yapı köklü bir onarım geçirmiş ve kubbe beton malzeme ile sonradan eklenmiştir." şeklinde bir ibare yer almaktadır. Bundan dolayı yapının üst örtüsünün özgün olmadığını bilgi ve belgelere hem de yaptığımız gözlemlere dayanarak söyleyebiliriz.

2.4.4. Şeyh Ömer Türbesi

Bulunduğu Yer : Şeyh Ömer Köyü

İnceleme Tarihi : 21.11.18

Görsel No : 112-127

Çizim No : 11-12

Tarihçe ve Kitabe :

Kitabe I

Kitabe metni enlemesine dikdörtgen bir pano içerisine cetvellerle ayrılan satırlar üzerine oyma-kabartma tekniği ile 3 satır olarak hakkedilmiştir. Metin yerel üslupta Celî Sülüs hat ile hakkedilmiştir. Kitabe metni Arapça ağırlıklı olarak yazılmıştır. Yazı karakterin de tam olmamakla Celî Ta'lik izleride görülür. Panonun alt kısmı ve köşesi kırık haldedir (Görsel 125).

Metin

١- صاحب الخيرات اولاد شيخ عمر سلطان

٢-الكرامات اهلى الحراصان

٣- هذالتكه بعد الحرابان فى ١٥ ..

Okunuşu

1- Sahibü'l-hayrât evlâd-ı Şeyh Ömer Sultan

2- el-Keramet ehli ehlü'l-horasân

3- Hazâ el-tekke ba'd el-harabât fi ..15

Anlamı

Bu Tekke kötü yıkık virâne durumdayken Horasan büyüklerinden Şeyh Ömer Sultan'ın evlâdı tarafından Tarihindeonarılmıştır.

Kitabe II

Metin enlemesine dikdörtgen pano içerisine cetvellerle ayrılmış 4 satır üzerine basit formda Celî Sülüs hat ve oyma-kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitabe metni Arapça ağırlıklı olarak yazılmıştır. Ayrıca metni çevreleyen bordür bitkisel kompozisyonda dal, yaprak ve çiçek tasvirleri ile doldurulmuştur. Panonun alt kısmında tarih ibaresinin yer aldığı alanda kırılma mevcuttur (Görsel 126).

Metin

۱- صاحب الخيرات اول شح عمر

۲- سلطان ظاهر الكرمات اهلى

۳- الحرصان قل بن هذالتكه بعد الحريان

۳- سنه ۱۲۸؟

Okunuşu

- 1- Sahibü'l-hayrât ol Şeyh Ömer
- 2- Sultan zâhirü'l-kerâmet ehlü'
- 3- l-Horasân kad bin hazâ el-tekke Ba'd el-harabat
- 4- Sene 128?

Anlamı

Bu tekke kötü yıkık durumda iken kerâmet sahibi Şeyh Ömer Sultan tarafından H. 128? / M. 1863 sonrası yapılmıştır.

Kitabe III

Kitabe metni enlemesine dikdörtgen bir pano içerisine cetvellerle ayrılan satırlar üzerine oyma-kabartma tekniği ile iki satır olarak hakkedilmiştir. Metin Celî Sülüs hat ile Arapça olarak yazılmıştır. Pano alt kısmında ve ikinci satırın başlangıcında kırılmalar görülmektedir (Görsel 127).

Metin

۱- قل جل لو هذالربعا الحرصان اولاد شح عمر

Okunuşu

1- Gul cellu? Hâza er-râbia el-Horâsan evlâd-ı Şeyh Ömer

2- Esâbehüm ve men â'nân Aleyhim Ğaferallâhû lehüm ecmain fi sene

..32

Anlamı

Horasan Evlâdı Şeyh Ömer, Mükafatlandırıldı ve onlara kim yardım ettiyse Allah onların hepsini bağışlasın sene ..32

Yapının tanımı:

Genel

Türbe, adını verdiği, Şeyh Ömer köyünün mezarlığı içerisinde yer almaktadır. Yapıya ait kitabelerden de anlaşılacağı üzere türbenin olduğu yerde 1863 yılı öncesinde harap durumda bir tekke bulunmakta ve bu tekke Şeyh Ömer tarafından onarılmıştır. Vefatından sonra tekkenin olduğu yere türbesi yapılmış ve buraya defnedilmiş olmalıdır. Yapı içten ve dıştan sekizgen plan şemasına sahiptir. Her bir kenar uzunluğu içten, 2,60 m ile 2,70 m arasında değişmektedir. Düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilen türbe, geçirdiği onarım ve müdahalelerle günümüze gelebilmiştir (Görsel 112).

Cepheler

Eğimli bir arazi üzerine inşa edilen yapı, günümüzde kuzey, güney ve batı yönde, alçak bir istinat duvarı ile çevrelenmiştir. Kesme taş malzeme kullanılan yapının, taş aralıklarında çimento derz yoğun olarak görülmektedir. Türbenin; güney, güney doğu, güney batı ve kuzey cephelerinde olmak üzere toplamda dört adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencereleden kuzey ve güney cephelerde bulunanları ajur tekniğiyle yapılmış geometrik formlu (Görsel 117), güney doğu ve güney batı cephelerinde bulunanları ise, yine ajur tekniği ile çarpı biçiminde olup, bu çarpıların ortalarında ise kazıma tekniği ile yapılmış madalyonlar işlenmiştir (Görsel 114).

Yapının sekizgen gövdesi, silme şeklinde bir saçak ile son bulmaktadır. Yapıyı çevreleyen saçığın, köşe noktalarında üç boyutlu, nar kabartmaları yer almaktadır. Doğu cephenin her iki köşe noktasında belirgin olarak görülen nar kabartması güney ve güney batı cephelerinde kırık vaziyettedir. Ancak kuzey, kuzey doğu, kuzey batı cephelerinde mevcut değildir.

Yapıya doğu cephede bulunan, basık kemerli açıklıktan giriş sağlanmaktadır. Kapının etrafı iç bükey ve dış bükey olmak üzere iki silme ile çerçevelenmiş olup, günümüzde yeşil renk boya ile boyanmıştır. Kapının üstünde, kuzeyinde ve güneyinde olmak üzere toplamda üç adet onarım kitabesi mevcuttur. Kitabeler de kapı ile aynı renk boya ile boyanarak vurgulanmıştır. Kapının üstündeki dört satırlık kitabe bitkisel motiflerle çerçevelenmiş ve ters “U” biçimli kaval silme ile ayrıca ön plana çıkarılmıştır. Kitabenin hemen üzerinde ise, bir madalyonun içerisinde hayat ağacı motifi işlenmiştir.

Üst Örtü

Sekizgen gövdeyi dışta sekizgen bir külah, içte ise kubbe örtmektedir. Yapıyı detaylı olarak ele alan, Dülgerler “Yapının üzerini örten sekizgen külah iki eğimli yapılmış, üstte kaba biçimde yontulmuş ve bir hilalle biten taş alem yerleştirilmiştir. Külahın birinci bölümü yatayla 60 derecelik bir açı yaparken, ikinci bölüm 28 derecelik bir açı yapmaktadır.” Şeklinde bir tanımlama yapmıştır (Dülgerler,2006, s.178).

Yapının içerisinde ise kubbe doğrudan duvarlara oturtulmamış, kubbe ile duvarların birleştiği yerde, duvar dış bükey bir şekilde kavilenecek saçak oluşturmuştur. Üst örtüye geçiş ise köşelerde tromplarla sağlanmıştır.

İç Mekân

Doğu cephede bulunan 0,80 m genişliğindeki kapıdan mekâna giriş sağlanmaktadır. İç mekânda, üst örtü ile duvarların birleştiği yerde sağır kaş kemerler yer almaktadır. Kemerler birbirini tekrar ederek yapıyı çevrelemektedir. Duvarlar kesme taş malzemedden olup günümüzde taşların arası çimento derz ile sıvanmıştır.

İç mekân oldukça sade tutulmuş ve herhangi bir süsleme ögesine yer verilmemiştir. Mekânın ortasında 1,06 x 2,50 ölçülerinde ahşap malzemedden

sanduka yer almaktadır. Sandukanın ayak ve baş şahidelerinde herhangi bir yazıt bulunmamaktadır.

2.4.5. Şeyh Abdi Türbesi

Bulunduğu Yer : Dayıcık Köyü'ne yaklaşık 3 km uzaklıkta ormanlık alanın içerisinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi : 19.11.2018

Görsel No : 129-136

Çizim No : 13

Tarihçe ve Kitabe :

Yapının doğu cephesinde iki adet kitabe bulunmaktadır. Kitabelerden biri basık kemerli giriş kapısının hemen üzerinde yer almaktadır. Bu kitabe zamanla tahrip olduğu için okunamamıştır. İkinci kitabe ise giriş kapısının kuzeyinde yer almaktadır. Kitabenin metni, okunuşu ve anlamı şu şekildedir;

Metin

١- هي الدنيا أقل من القليل، وعاشقها أنل من الذليل

-٢

٣- الملحقين بنى هذا التربة الشريفة في تاريخ ١٣٠٦

Okunuşu

1- Hiye'd-dünya ekellu mine'l-kelîl ve aşîkûha ezellûm mine'z-zelîl

2-

3- el-mülhakîn? beni hâzâ et-türbe'ş-şerifete fi tarihi sene 1306

Anlamı: Bu dünya azdan daha az ve ona âşık olan zelilden daha zelil olur, bu şerefli türbe 1306 senesinde inşa edildi.

Türbe içerisinde yer alan Şeyh Abdi'ye ait olduğunu düşündüğümüz mezar taşında ki H. 1306/M. 1888-89 tarihli mezar taşına göre yapı, bu tarihe yakın bir tarihte inşa edilmiş olmalıdır.

Yapının İncelenmesi:

Genel

Türbe, düzgün kesme taş malzeme ile içten içe 3,95 x 4,05 m ölçülerinde, kare planlı, bir yapıdır. Türbe birçok onarım ve müdahalelerle günümüze gelebilmiş ancak üst örtü günümüzde mevcut değildir. Dolayısıyla üst örtü sisteminin tespiti tarafımızca mümkün olmamıştır.

Cepheler

Türbenin cepheleri oldukça sadedir. Ancak geçirdiği son onarımlarda kullanılan çimento harcı yoğun olarak görülmektedir.

Yapının batı ve kuzey cepheleri sağır tutulmuştur. Güney cephesinde, 0,75 m genişliğinde, basık kemerli pencere açıklığı bulunmaktadır.

Doğu cephede basık kemerli giriş açıklığının üstünde ve açıklığın hemen güneyinde olmak üzere iki adet kitabe bulunmaktadır. Türbenin gövdesi silme bir saçak ile son bulmaktadır.

İç Mekân

Türbeye doğu cephede bulunan 0,82 m genişliğindeki basık kemerli açıklıktan giriş sağlanmaktadır. Duvarlar sıva ile kaplı olup çimento harcının izleri yoğun olarak görülmektedir. İç mekânda herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiş ve çok sade tutulmuştur. Yapının içerisinde 0,75 x 1,18 m ölçülerinde bir adet taş malzemedен, sanduka yer almaktadır. Sandukanın güneye bakan yüzünde madalyon içerisine alınmış güneş motifi işlenmiştir.

2.4.6. Bozca Şeyh Türbesi

Bulunduğu Yer : Türbe Kuskan beldesine yaklaşık 5 km uzaklıktadır

İnceleme Tarihi : 05.11.2018

Görsel No : 137-144

Çizim No : 14

Kitabe ve Tarihçe :

Herhangi bir kitabesi olmadığı için kesin olarak inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak yapının içerisinde bulunan bilgilendirme levhasına göre Rumi 973 (1557) tarihinde Karamanoğlu Mehmet Bey tarafından yaptırılmıştır.

Bilir, yaptığı saha çalışmalarında bölgede yaşayan insanlardan aldığı bilgiye göre “Bizans yapısı olup Karamanoğulları tarafından onarılıp düzenlenerek türbeye dönüştürülmüştür. Yanında aynı dönemden kalma bir çeşme ve kuyu vardır...” (Bilir,2016, s.122). Şeklinde yapıdan bahsetmektedir.

Ancak yaptığımız saha çalışmalarında herhangi bir Bizans dokusuna rastlamadık. Böyle bir durum varsa da zamanla izleri yok olmuş olmalıdır.

Yapının incelenmesi:

Genel

Türbe içten ve dıştan kare planlı, üzeri kubbe ile örtülüdür. Yapı, içten içe 3,10 x 3,90 m ölçülerinde, inşa edilmiştir. Türbe önceki yıllarda geçirdiği onarımlarla günümüze gelebilmiştir. Yapının bulunduğu arazi güneye doğru eğimli olduğu için kuzeyde bulunan istinat duvarı türbeye bitişik vaziyettedir. Bu da yapının kuzeyden desteklendiğini göstermektedir.

Cepheler

Türbenin cephelerinde, düzgün kesme taş ve kaba yontu taş malzeme kullanılmıştır. Ancak geçirdiği son onarımlarda kullanılan harç, taşların arasında yoğun olarak görülmektedir. Cepheler son derece sade tutulmuştur.

Yapının iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Bunlardan birisi batı cephede, kare formlu olup, demir parmaklıklarla kapatılmıştır. Bir diğeri, doğu cephede giriş açıklığının güneyinde zemine yakın vaziyettedir. Kare formlu

pencere, demir parmaklıklarla kapatılmış, üzeri sağır kemer ile hareketlendirilmiştir.

Kuzey cephe, istinat duvarına bitişik vaziyettedir.

Doğu cephe de diğer cephelerle benzer özelliklere sahiptir. Cephe üzerinde, türbeye girişı sağlayan dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli ve kemerin her iki tarafında da konsolların yer aldığı giriş açıklığı bulunmaktadır. Kemerin üzerinde ise, fazla belirgin olmamakla birlikte yoğun deformasyona uğramış, kazıma tekniği ile yapılmış altı dilimli gül bezek motifi yer almaktadır.

Yapı, silme şeklinde bir saçakla son bulmaktadır. Dıştan herhangi bir geçiş ögesine yer verilmeden, kübik gövdenin üzerine doğrudan oturan kubbe, beyaz sıva ile kaplanmıştır. Kubbe üzerinde ise alem yer almaktadır.

İç Mekân

İç mekâna giriş; doğu cepheden, dikdörtgen formlu, 0.85 m genişliğindeki açıklıktan sağlanmaktadır. Kuzey duvarı yuvarlak formlu bir kemerle daraltılan kare planlı iç mekân, pandantifle geçilen bir kubbeyle örtülmüştür. Yapının içerisinde beş adet mezar bulunmaktadır. Mezarların baş ve ayak şahidelerinde herhangi bir yazıt olmadığı için, kimlere ait olduğu tespit edilememiştir. Ancak türbeye ismini veren Bozca Şeyh burada yatıyor olmalıdır.

2.4.7. Doğrul Seydi Türbesi

Bulunduğu Yer : Delikkaya Mahallesi

İnceleme Tarihi : 29.11.2018

Görsel No : 145-151

Çizim No : 15

Kitabe ve Tarihçe :

Herhangi bir kitabesi olmadığı için kesin bir tarihlendirme yapılamamaktadır. Ancak üslup özellikleri ve bölgedeki diğer yapılarla benzer özellikler taşımamasından dolayı 18. yy.' da inşa edilmiş ve onarımlarla günümüze gelmiş olabileceğini düşünmekteyiz. Araştırmacı F. Saadet Bilir yapının cephelerinin ahşap kaplama olduğunun ve bir yangın sonucu yandığını,1955 yılında ise onarılarak günümüze geldiğini aktarmıştır.

Yapının İncelenmesi

Genel

Türbe, Delikkaya mahallesi içerisinde, köy mezarlığında bulunmaktadır. Yapı kare planlı, üzeri kubbe ile örtülü ve içten içe 3,92 x 3,88 m ölçülerindedir. Günümüzde yapının etrafı çam ağaçlarıyla çevrelenmiştir.

Cepheler

Türbenin cepheleri, günümüzde yerli halk tarafından sıva ile kapatılmış yeşil renge boyanmıştır. Ancak, yer yer dökülen sıvanın altında, kaba yontu taş malzeme görülmektedir. Yapının, cepheleri son derece sade tutulmuş, hiçbir süsleme unsuruna yer verilmemiştir. Özgün halinde varsa da tarafımızca tespiti mümkün olmamıştır.

Yapının güney ve batı cephelerinde olmak üzere, iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Pencere, kare formu ve saçığın hemen altında yer almaktadırlar.

Türbeye, doğu cephe üzerinde bulunan; yuvarlak kemerli, dikdörtgen formu bir kapı açıklığından giriş sağlanmaktadır. Yakın zamanda ahşap bir kapı, giriş açıklığına yerleştirilmiş vaziyettedir.

Düz bir saçakla son bulan gövdenin üzerine, dıştan geçiş ögesine yer verilmeden kubbe oturtulmuştur. Kubbe onarımlar esnasında çimento ile sıvanmış vaziyettedir.

İç Mekân

Doğu cephe de bulunan, 0,85 m genişliğindeki kapıdan iç mekâna giriş sağlanmaktadır. Mekân, güney ve batı duvarlarda bulunan iki adet mazgal pencere ile aydınlatılmış, ancak yine de loş bir ortam hakimdir. Kare mekân kubbe ile örtülü olmakla birlikte, kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanmaktadır. Pandantiflerin başlangıç yerlerinde ise, iki küçük geçiş üçgeni kullanılmıştır.

Türbenin içerisinde dört adet mezar bulunmaktadır. Mezarlardan ikisinin ayak ve baş şahideleri beyaz sıva ile boyanmış, diğer iki mezar ise, özensiz bir şekilde birleştirilmiş briketlerle sınırlandırılmıştır. Mezarlara ait herhangi bir yazıt ve süsleme olmadığı için Mezarların kime ait olduğu tespit edilememiştir. Ancak türbeye ismini veren Doğrul Seydi burada aile bireyleri ya da müritleriyle birlikte yatıyor olmalıdır.

İç mekân oldukça sade olup, süsleme unsurlarına yer verilmemiştir.

2.4.8. Şeyh İsa (Ese) Türbesi

Yapının Adı	: Şeyh İsa (Ese) Türbesi
Bulunduğu Yer	: Tozkovan (Işıklı)Mahallesi
İnceleme Tarihi	: 19.11.2018
Görsel	: 152-160
Çizim	: 16
Tarihçe ve Kitabe	:

Türbenin herhangi bir kitabesi olmadığı için yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Yapının malzeme ve teknik özelliklerinde bakacak olursak XIX. Yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olması muhtemeldir.

Yapının İncelenmesi:

Genel

Türbe Tozkovan köyünün doğusunda bulunmaktadır. Yapının özgün hali kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülüdür. Ancak günümüzde yapının kuzeyine bitişik vaziyette, 2,00 x 4,14 m ölçülerinde beton malzemeden bir bölüm eklenmiştir ve günümüzde yapıya bu bölümden giriş sağlanmaktadır.

Cepheler

Esas yapı, düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiş, sonradan ilave edilen bölüm ise betonarme ve yeşil sıvalıdır. Yapının cepheleri sade tutulmuş ve süsleme unsurlarına yer verilmemiştir.

Yapının batı cephesinde kare formlu pencere açıklığı bulunmaktadır. Ayrıca sonradan ilave edilen bölümün, doğu cephesinde, dikdörtgen formlu, bir pencere açıklığı mevcuttur.

Türbenin gövdesi, silme bir saçak ile son bulmaktadır. Dışardan hiçbir geçiş ögesine yer verilmeyen kubbe, kübik gövdenin üzerine doğrudan oturmaktadır. Kubbe, günümüzde yeşil boya ile sıvanmış olup, silindirik formlu bir alem ile sonlanmaktadır. Alemin üzerinde ise fener bulunmaktadır.

İç Mekân

Yapıya batı cepheye sonradan ilave edilmiş betonarme bölümden giriş sağlanmaktadır¹¹. Türbeye giriş ise, kuzey cepheden, yuvarlak kemerli, dikdörtgen formlu, 0,80 m genişliğindeki kapı açıklığından girilmektedir.

İç mekân içten içe 3,40 x 3,52 ölçülerinde olup batı duvarda bulunan küçük kare formlu bir pencere ile aydınlanmaktadır.

Kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanmıştır. Pandantiflerin birleştiği noktalarda ise, yukarıdan aşağıya doğru daralan nişler bulunmaktadır. Nişlerin yan duvarlarında ise, kemer şeklinde girintiler ve bu girintilerin içerisinde dairevi formlu şekiller yer almaktadır. Batı duvar hariç, bu şekiller üç tane yan yana olarak kendini tekrar etmiştir. Batı duvarda ise iki tane yan yana, beş tane diğerlerine nazaran daha küçük boyutlu bir küme oluşturmuştur. Günümüzde boya ile kapatıldığı için tam olarak motifler tespit edilememiştir.

Türbenin içerisinde güney batı köşede, bir adet mezar yer almaktadır. Mezara ait ayak ve baş şahidelerinde herhangi bir yazı bulunmadığı için kime ait olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak türbeye adını veren Şeyh İsa burada yatıyor olmalıdır.

¹¹ Halkın burada ibadet ettiği düşünülmektedir. Esas yapıya ise bu bölümden geçilmektedir.

2.5. eşmeler

2.5.1. Bozca Şeyh eşmesi

Bulunduğu Yer : eşme Kuskan mahallesine 3 km uzaklıkta, Bozca Şeyh türbesinin yaklaşık 30 m batısında, yakın zamanda mesire alanı haline getirilmiş bir alanda inşa edilmiştir.

İnceleme Tarihi : 05.11.2018

Görsel : 161-165

Çizim : 17

Tarihçe ve Kitabe :

eşme nişi içerisinde, taş malzemenen, 0,30 x 0,58 m ölçülerinde bir adet kitabe yer almakta, ancak yoğun tahribata uğradığı için okunamamıştır. Dolayısıyla, çeşmenin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak çeşmenin yaklaşık 30 m batısında, XV. yy'la tarihlendirilen, Bozca Şeyh türbesi bulunmaktadır. Bu türbe yapısından yola çıkarak üslup ve teknik özellikleri bakımından, yakın tarihlerde inşa edilmiş olmaları muhtemeldir.

Yapının İncelenmesi

Genel

İstinat duvarına bitişik vaziyette inşa edilen çeşme, bağımlı çeşmeler grubunda, tek cepheli ve haznesizdir. eşmeyi besleyen kaynağın suyu, yapının yaklaşık 20 m kuzeyinde ormanlık alan içerisinde bulunan bir kuyudan sağlanmaktadır. Çeşmenin cephe genişliği 2,22 m, yerden yüksekliği 1,88 m, niş derinliği 0,40 m'dir. eşme günümüzde halen tatlı su çeşmesi olarak kullanılmaktadır.

Çeşmenin inşasında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Yapının, kaş kemeri iki yanda bulunan ayaklar tarafından taşınmaktadır. Her iki ayağın başlıkları üç sıra basit silme ile sonlanmaktadır. Bu silme cephenin aynalığında da devam etmekte olup aynalığı yatayda ikiye ayırmaktadır. Aynalığın içinde, silmenin üstünde, kitabenin altında, sivri kemerli taslık nişi bulunmaktadır. Taslık nişi yekpare taşa oyularak meydana getirilmiştir. Aynalık bölümünde, silmenin altında, sağ alt köşede, kaynaktan gelen suyun

dinlendirildiği, yuvarlak kemerli, küçük bir su havuzu mevcuttur. Çeşmenin onarımları sırasında, havuz ile aynı seviyeden bir miktar yükseltilmiş, kübik formlu seki ve içerisine yerleştirilen demir bir borudan yalağa sürekli su akmaktadır.

İstinat duvarına bağımlı olan çeşmeye, paralel biçimde, hayvanların su ihtiyacını gidermek için ilave olarak “L” formunda beton malzemedен, büyük bir yalak eklendiği görölmektedir.

Yapının kaş kemerinin tepe noktasında karşılıklı olarak konumlandırılmış 6’şar dilimli iki adet gül bezek motifi yer almaktadır. Aynı motif, silme saçak profilinde de yer almakta olup, kemerdeki motiflerle aynı hizada konumlandırılmıştır. Çeşme dört sıra silme ile sonlandırılmıştır.

2.5.2. Ardıçpınarı Çeşmesi

Yapının Adı	: Ardıçpınarı çeşmesi
Bulunduğu Yer	: Ardıçpınarı Mahallesi
İnceleme Tarihi	: 10.10.2018
Fotoğraf	: 166-171
Çizim	: 18
Tarihçe	:

Yapıya ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin olarak yapım tarihi bilinmemektedir. Çeşmede kullanılan malzeme ve üslup özelliklerinden yola çıkarak çeşmeyi XVIII. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirebiliriz

Yapının İncelenmesi

Genel

Yapı Ardıçpınarı mahallesinde, Ardıçpınarı Camisinin güney batısına konumlandırılmıştır. Yol seviyesinin alt kotunda kalan eser, tipolojik olarak bağımsız, haznesiz, tek cepheli ve çifte kemerli çeşmeler grubunda yer almaktadır. Yapının cephesi yaklaşık olarak 3,16 m genişliğinde, 2,36 m yüksekliğinde ve 0,45 m niş derinliğindedir. Eser günümüzde tatlı su çeşmesi olarak kullanılmaktadır.

Düzgün kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilen tek cepheli çeşme, iki ayrı sivri, silmeli kemer düzenine sahiptir. Bu sivri silmeli kemerleri köşelerde ve ortada bulunan silme başlıklı ayaklar taşımaktadır. İki yanda bulunan ayaklardan başlayan silme kuşağı kemer nişleri boyunca yatayda devam etmektedir.

Yapının iki nişi, çeşme yüzeyinden bir miktar içeri alınarak oluşturulmuştur. Bu nişlerin içerisinde silme kuşağının hemen üstünde birden fazla taşta oyularak yapılmış, üç dilimli kemer formunda, taslık nişleri bulunmaktadır.

Alt bölümde testilik sekileri bulunan eserin, her iki nişinin içerisinde, testilik sekileri hizasında, ayna taşsız lüleleri bulunmaktadır. Bu lülelerden çeşmeye paralel olarak yerleştirilmiş yalağa sürekli olarak su akmaktadır.

Çeşmenin üst kısmı basit silmeli bir saçak ile sonlanmaktadır.

Eserin sağ kemer taslık nişi üzerinde, iç içe geçmiş üç madalyon yer almaktadır. Bu madalyonlardan ortada bulunan madalyonun içerisinde altı dilimli gül bezek motifi yer alırken diğer madalyonlar tahribata uğramaları nedeni ile tanımlanamamıştır.

Köşelikleri sade tutulan çeşmenin yapı oldukça hareketli cephe anlayışına sahiptir. Cephede yer alan iki kemerin birleşime noktası ile saçığın hemen altında üç farklı bezeme dikkat çekmektedir. Bu bezemeler sırası ile kabartma tekniğiyle yapılmış, bir kare çerçeve içerisine alınmış, madalyon ile sınırlandırılmış, sekiz dilimli, gül bezek motifi görülmektedir. Gül bezek motifinin hemen üzerinde, saçığın altında, yüksek kabartma tekniği ile yapılmış koç başına benzer bir motif yer almaktadır. Üçüncü ve son motif ise saçığın hemen altında koç başı motifinin sağında kare bir çerçeve içerisine alınmış, kazıma tekniği ile yapılmış çarkıfelek motifi yer almaktadır.

Niteliksiz müdahalelerin ve deformasyonun görüldüğü yapı onarımlar sonucu günümüze kadar gelmiştir

2.5.3. Taşoluk Çeşmesi

Bulunduğu Yer : Taşoluk Mahallesi

İnceleme Tarihi : 12.11.2018

Görsel No : 172-173

Çizim No : 19

Kitabe ve Tarihçe:

Yapıya ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak malzeme ve teknik özelliklerine özellikler bakımından bakacak olursak, XIX. yy'la tarihlendirebiliriz.

Yapının İncelenmesi

Genel

Yapı Taşoluk köyünün medrese mahallesinde yer almaktadır. Bağımsız çeşmeler grubunda yer alan çeşme, haznesiz ve tek cephelidir. Çeşmenin, genişliği 1,84 m, yerden yüksekliği, 1,85 m, niş derinliği ise, 0,28 m'dir.

Çeşmenin inşasında düzgün kesme taş ve kaba yontu taş malzeme kullanılmıştır.

Yapı, yuvarlak kemerli bir nişe sahiptir. Eserin kemeri her iki tarafta bulunan ayaklar tarafından taşınmaktadır. Çeşme nişinin içerisinde, aynalık bölümünde yekpare taşa, oyma yöntemi ile yapılmış taslık nişi bulunmaktadır. Günümüzde, taslık nişinden ayrı olarak çeşmeye zincirle tutturulmuş bir su taşı mevcuttur.

Günümüzde, yapının lülesinden su akmamakla birlikte, çeşmenin doğusunda bulunan bir borudan sürekli olarak çeşme yalağına su akmaktadır.

Çeşmenin özgün bir yalağı bulunmamaktadır, ancak "L" formlu çimento malzemedен yapılmış bir yalak yakın zamanda eklenmiştir.

Son olarak yapının üst kısmı basit yekpare iki parça taş silmeli saçakla son bulmaktadır.

Eserin yüzeyinde yer yer niteliksiz müdahalelerin olduğu görülmekte olup ve bazı bölümlerde çimento malzeme ile onarımların yapıldığı görülmektedir.

2.5.4. Ahmet Kiyalavin eşmesi

Bulunduğu Yer : Zeyne Mahallesi

İnceleme Tarihi : 19.11.2018

Görsel No : 174

Çizim No : 20

Kitabe ve Tarihçe :

Yapıya ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin olarak yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak yapının inşasında kullanılan malzeme ve teknik bakımından değerlendirildiğinde, XVII. yüzyıla tarihlendirmek mümkündür.

Yapının İncelenmesi

Genel

Zeyne mahallesinde bulunan çeşme, günümüzde bir evin yakınında, bahçe duvarına bitişik vaziyette konumlandırılmıştır. Yapı bağımlı çeşmeler grubunda, tek cepheli ve haznesiz olarak inşa edilmiştir. Çeşmenin, yaklaşık cephe genişliği, 2,20 m, yüksekliği 1,37 m, niş derinliği ise 0,55 m'dir. Yapı günümüzde, tatlı su çeşmesi olarak kullanılabilir durumdadır.

Çeşmenin İnşasında düzgün kesme taş ve blok taş malzeme kullanılmıştır.

Eser, kaş kemerli olup, bu kemer ve içerisinde yer alan niş yekpare taşın oyulması ile oluşturulmuştur. Çeşme zeminde yatay olarak, niş boyunca devam eden bir silme ile sonlanmaktadır. Silmenin hemen üzerinde gelişi güzel, oyma yöntemi ile yapılmış, tahliye oluğu yer almaktadır. Bu tahliye olduğundan, çeşmenin önünde yer alan, çeşmeye paralel olarak, konumlandırılmış beton malzeme kullanılarak yapılmış olan yalağa, sürekli olarak su akmaktadır. Ayrıca bu tahliye oluğu içerisine yerleştirilen plastik boru ile yalak dışına su aktarılmaktadır.

Çeşmenin, taslık nişi, ayna taşı, lülesi ve testilik sekileri bulunmamaktadır. Yapının kemer nişi, köşelikleri ve üst kısmı son derece sade tutulmuş, herhangi bir süsleme ögesine yer verilmemiştir.

2.5.5. Yassıbağ Çeşmesi

Bulunduğu Yer : Yassıbağ Köyünde yer alan yapı, aynı ad ile anılan yunağa bitişik vaziyette inşa edilmiştir.

İnceleme Tarihi : 22.10.2018

Görsel No : 175-176

Çizim No : 21

Kitabe ve Tarihçe: Yapıya ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin olarak yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak yapının inşasında kullanılan malzeme ve tekniğe bakacak olursak XIX. yüzyılın son çeyreğine inşa edilmiş olması muhtemeldir.

Yapının İncelenmesi

Genel

Yapı, tipolojik olarak bağımlı çeşmeler grubunda, tek cepheli ve haznesiz olarak inşa edilmiştir. Çeşmenin yaklaşık cephe genişliği 3,60 m, yüksekliği 2,32 m, niş derinliği ise 0,50 m'dir. Çeşme günümüzde hala kullanılmaktadır.

Düzgün kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilen çeşme sivri kemerlidir. Bu sivri kemer iki yanda bulunan ayaklar tarafından taşınmaktadır. Ayaklar silmeli başlıklar ile sonlanmış ve aynı silme çeşme aynalığını, yatayda ikiye bölmüştür.

Çeşme nişinin tam ortasında silmenin hemen üstünde sivri kemer formunda bazı bölümleri tahrip olmuş, yekpare taşa oyularak yapılan taslık nişi bulunmaktadır. Taslık nişi ile aynı hizada, çeşmenin alt kısmına, ayna taşsız metal bir lüle yerleştirilmiştir. Bu lüleden sürekli su akmaktadır. Su ilk olarak, çeşmeye paralel olarak konumlandırılmış bir yalağa, yalaktan ise sonradan beton malzeme kullanılarak yapılmış "L" formulu yalağa, kademeli olarak aktarılmaktadır.

Eserin, alt bölümünde yalağın her iki yanında özgün testilik sekileri görülmektedir.

Yapının cephe ve köşelikleri, oldukça sade tutulmuş ve herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Çeşme onarımlar sonucu günümüze kadar gelmiş, cephesi, köşelikleri ve üst örtüsüne sıva ile niteliksiz müdahaleler yapılmış olup, bu sıvalar yer yer dökülmüştür.

2.5.6. Miskale eşmesi

Bulunduğu Yer : eşme, Kőşeobanlı Mahallesinden, Miskale Mahallesine giden ana yolun kuzeyinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi : 12.11.2018

Görsel No : 177-178

Çizim : 22

Kitabe ve Tarihçe: Yapıya ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin olarak inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak yapı da kullanılan malzeme ve özellikler dikkate alındığında XIX. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirebiliriz.

Yapının İncelenmesi

Genel

Eser tipolojik olarak, tek cepheli, bağımsız ve haznesiz çeşmeler grubunda, yer almaktadır. Yapının yaklaşık cephe genişliği 2,52 m, yüksekliği 1,76 m, niş derinliği ise 0,50 m'dir. Çeşmenin yapımında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Eser günümüzde tatlı su eşmesi olarak kullanılmaktadır.

Düzgün kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilen eser, sivri kemerli bir nişe sahiptir. Bu sivri kemer her iki yandan ayaksız ve başlıksız olarak inşa edilmiştir. Çeşmenin aynalık bölümünde, ayna taşı, taslık nişi ve lülesi bulunmamaktadır.

Testilik sekilerine yer verilmeyen çeşmeye, paralel olarak hayvanların sulanması için beton malzemeden bir yalak yerleştirilmiştir.

Yakın dönemde eserin arkasına istinat duvarı yapılmış olup bu duvar çeşmeden bağımsızdır. Ayrıca eşme üzerinde yersiz müdahaleler görüldüğü ve çeşmeye monte edilen demir bir boru siteminden sürekli olarak su dışarı akmaktadır.

Eserin cephe ve köşelikleri sade tutulmuş, üst bölümü beş adet taş yan yana dizilerek basit silmeli bir saçak oluşturulmuştur. Yapıda herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir.

2.6. Yunaklar

2.6.1 Yassıbağ Yunağı

Bulunduğu Yer : Yapı Yassıbağ Köyünde, aynı isimle anlan çeşmeye bitişik konumda inşa edilmiştir.

İnceleme Tarihi : 22.10.2018

Görsel No : 179-185

Çizim : 23

Kitabe ve Tarihçe :

Yapıya ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin olarak yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak yapının inşasında kullanılan malzeme ve tekniğe bakacak olursak XIX. yüzyılın son çeyreğine inşa edilmiş olması muhtemeldir.

Yapının İncelenmesi

Genel

Yapı içten içe 6,20 x 7,40 m ölçülerinde, kare planlı olarak inşa edilmiştir. Kaba yontu taşlarla inşa edilen yunak yakın zamanda yapılan müdahalelerle günümüze gelmiştir. Düz dam ile örtülü yapının üst örtü ve cephelerinde kullanılan çimento harcının izleri görülmektedir.

Cepheler

Yunağın batı cephesinde yapıya bağımlı bir çeşme bulunmaktadır. Güney ve doğu cepheler sağırdır.

Kuzey cephede, dikdörtgen formlu bir pencere açıklığı ve yapıya girişin sağlandığı düz lentolu bir kapı açıklığı yer almaktadır. Ayrıca yapının içinde bulunan su kaynağının döküldüğü yalak hemen kapı eşiğinin önünde konumlandırılmış vaziyettedir. Cephelerde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

İç Mekân

Mekâna kuzey cephede yer alan 0,85 m genişliğinde ki kapı açıklığından giriş sağlanmaktadır. Doğu duvarda biri yıkılmış vaziyette dört adet yuvarlak kemerli

ocak niŖi yer almaktadır. Batı ve güney duvarlara bitiŖik amaŖırların yıkandığı iki adet seki bulunmaktadır.

Mekânın güney batı kŖesinde, zeminde suyun çıktığı bir kaynak ve suyun mekân içinde dolaŖımını sağlayan en sonda mekânın dıŖına aktığı görülen su yolu yer almaktadır.

2.7. Köprüler

2.7.1. Konur Tarihi Köprü

Bulunduğu Yer : Köprü Konur Mahallesi, Armutalan mevkiinin 3 km güneyinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi : 18.11.2018

Görsel No : 186-189

Çizim : 24

Tarihçe ve Kitabe: Köprüye ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin olarak inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak bölgedeki, Türk dönemi köprülerinin malzeme ve yapım tekniklerini incelediğimizde, XV. veya XVI. yy 'da inşa edilmiş olması muhtemeldir.

Yapının İncelenmesi

Genel

Çakır deresi üzerinde yer alan yapı eski Gülnar ve Ermenek yolu üzerindedir. Köprü, kuzey güney doğrultusunda konumlandırılmıştır. Tek gözlü ve yuvarlak kemerli olmakla birlikte düz tabliyeli köprüler grubundadır. Köprü'nün ayakları doğal oluşum ana kaya üzerine oturmaktadır. Yapının İnşasında, taş malzeme kullanılmıştır. Kemer ve kemer karnında, düzgün kesme taş malzeme kullanılırken, tempan duvarları, köprü ayakları ve korkulukta kaba yontu taş malzeme kullanılmıştır.

Köprü'nün tabliyesi kaba yontu taşlar ile döşenmiş olmakla birlikte korkuluk bölümü, günümüzde deforme olmuş vaziyettedir.

Köprü'nün döşeme uzunluğu 24,50 m, döşeme genişliği 4,20 m, su seviyesinden yüksekliği 5,70 m ve kemer açıklığının genişliği ise 8,50 m'dir.

Oldukça sade olarak inşa edilen köprü'nün menba ve mensap görünüşleri aynı özellikleri taşımakta olup, herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır.

Yapı günümüzde karayolu güzergahında olmadığı için araç trafiğine elverişli değildir, ancak bölgedeki göçebe halk tarafından yaya yolu olarak kullanılmaktadır.

2.7.2. Konur Eski Köprü

Bulunduğu Yer : Köprü, Nurullah köyünün güney batısında, köye yaklaşık beş km uzaklıkta yer almaktadır.

İnceleme Tarihi : 21.11. 2018

Görsel No : 190-192

Çizim : 25

Tarihçe ve Kitabe :

Köprüye ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin olarak inşa tarihi bilinmemektedir. Yöre halkı tarafından “eski köprü” olarak adlandırılan yapının, malzeme ve üslup özelliklerini incelediğimizde XV. yy.’la tarihlendirebiliriz.

Yapının İncelenmesi:

Genel:

Derin bir vadide, kuzeydoğu- güneybatı doğrultusunda konumlandırılmış tek gözlü ve yuvarlak kemerli köprü, tabliyesi düz köprüler grubunda yer almaktadır. Köprünün ayakları doğal oluşum ana kaya üzerine oturmaktadır

İnşasında taş malzeme kullanılan köprünün, kemer ve kemer karnında düzgün kesme taş kullanılırken, tempan ve köprü ayaklarında kaba yontu taş malzeme kullanılmıştır.

Yapının döşeme uzunluğu 8,00 m, genişliği 4,00 m’dir. Tabliye döşemesinde kaba yontu taşlar kullanılmakla birlikte tabliye bölümünde herhangi bir korkuluk izine rastlanılmamıştır., köprünün, su seviyesinde yüksekliği 15,00 m, kemer açıklığının genişliği ise 1,70 m’dir.

Menba ve mensap görüşleri benzer özelliklere sahip olan köprü, son derece sade tutulmuş, herhangi bir süsleme ögesine yer verilmemiştir.

2.7.3. Koca Köprü

Bulunduğu Yer : Yapı Zeyne kasabasına yaklaşık 3 km uzaklıkta, düden çayı üzerinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi : 19.11.2018

Görsel No : 193-195

Çizim : 26

Tarihçe ve Kitabe :

Köprüye ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak malzeme ve teknik özellikleri ve bölgedeki köprülerle karşılaştırıldığında XV. yy'la tarihlendirebiliriz.

Yapının İncelenmesi

Genel

Köprü, doğu batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Köprünün inşasında düzgün kesme taş malzeme kullanılmış olup dolgu malzemesi olarak moloz taş tercih edilmiştir. Yapı günümüzde yayalar tarafından kullanılmaktadır.

Köprü, tek gözlü, basık kemerli ve yolu iki yana eğimli köprüler grubunda yer almaktadır. Yapının ölçüleri şöyledir; döşeme uzunluğu 9,00 m, genişliği 2,60 m, su seviyesinden yüksekliği, 3,60 m, kemer genişliği ise 3,20 m'dir (Görsel 193).

Yapı son derece sade olup memba ve mansap cepheleri benzer özellikler taşımaktadır. Köprüde herhangi bir süsleme unsuruna yer verilmemiştir.

2.7.4. İlice 1 Köprüsü

Bulunduğu Yer : Köprü, Kocaşlı köyünün yaklaşık 7 km kuzeyinde, İlice çayı üzerinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi : 15.11.2020

Görsel No : 196-198

Çizim : 27

Tarihçe ve Kitabe :

Köprüye ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin olarak inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak malzeme ve üslup özelliklerini ele aldığımızda, bölgede uzun yıllar hakimiyet süren Karamanoğulları devrinde inşa edilmiş olması muhtemeldir.

Genel

Yapı kuzey-güney doğrultusunda konumlandırılmıştır. İnşasında taş malzeme kullanılan köprünün tempan duvarları ve ayaklarında kaba yontu taş, kemer ve kemer karnında ise düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Günümüzde aktif olarak kullanılan köprünün tabliyesine asfalt dökülmüş olup araç trafiğine açıktır (Görsel 198).

Köprü tek gözlü, yuvarlak kemerli ve düz tabliyeli köprüler grubundadır. Uzunluğu yaklaşık 14,50 m olan köprünün tabliye genişliği 3,00 m, su seviyesinden yüksekliği 6,00 m, kemer açıklığının genişliği 8,00 m'dir (Görsel 196).

Menba ve mensap görünüşleri benzer olan köprü, son derece sade olarak inşa edilmiş ve herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır.

2.7.5: İlice 2 Köprüsü

Bulunduğu Yer : Köprü, Kocaaşlı köyünün kuzeyine yaklaşık 7 km uzaklıkta İlice çayı üzerinde yer almaktadır.

İnceleme Tarihi : 15.11.2020

Görsel No : 199-202

Çizim No : 28

Kitabe ve Tarihçe: Köprüye ait herhangi bir kitabe ve yazılı belge bulunmadığı için kesin olarak inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak malzeme ve üslup özelliklerini ele aldığımızda, bölgede uzun yıllar hakimiyet süren Karamanoğulları devrine, bir deyişle XV. yy. 'da inşa edilmiş olması muhtemeldir.

Genel

Köprü kuzey- güney doğrultusunda konumlandırılmış olup inşasında taş malzeme kullanılmıştır. Köprü'nün kemer ve kemer karınlarında düzgün kesme taş malzeme kullanılırken, tempan duvarlarında ve köprü ayaklarında kaba yontu taş malzeme kullanılmıştır (Görsel 199)

Köprü üç gözlü ve düz tabliyeli köprüler grubundadır. Uzunluğu yaklaşık 26,10 m olan köprü'nün bütün gözlerinde yuvarlak kemer kullanılmıştır. Kemer açıklıkları batıdan doğuya doğru genişlemekte olup sırasıyla, 2,70 m, 5,15 m, 8,15 m olarak ölçülmüştür. Köprü ayakları akarsu üzerinde bulunan doğal oluşum kayaların üzerine oturmaktadır.

Genişliği 4,50 m olan köprü'nün tabliyesine günümüzde asfalt dökülmüş ve her iki yanına metal korkuluklar yerleştirilmiştir. Köprü günümüzde araç trafiğine açık ve aktif olarak kullanılmaktadır.

Yapının yakın zamanda yapılan onarımlarında yoğun olarak çimento kullanılmış ve taş araları derzlenmiştir. Menba ve mensap cepheleri benzer özelliklere sahip olan köprüde, herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

3. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

3.1. Plan ve Mekân Anlayışı

3.1.1 Zaviyeler

Aynı tarikata bağlı müşidlerin bir Şeyh önderliğinde birada buldukları hem dini eğitim aldıkları hem de ibadet ettikleri küçük kapsamlı yapı grubuna denilmektedir. (Tanman, Parlak, 2011, 372). Tekke ve zaviyeler aynı zamanda eğitim yapısı olarak karşımıza çıkan medrese olarak faaliyet göstermiş ve kendine özgü bir yapı ve plan tipi ortaya koymuştur. Medrese kelimesi Arapça kökenli olmasına karşın düzen olarak Türklere mal edilmektedir (Cezar,1977,169). Bu kurum isim yönünden ele alındığı takdirde ribatla benzeşim göstermektedir.

Ribat sözcüğü Arapçadır (Köprülü,1942,268). İslam öncesi savunma yapıları olarak kullanılan mimari öge Türk İslam Döneminde Kervansaray adını almıştır (Cezar,1977,170). Başlangıçta Askeri amaçlı bir düzen olan ribatlar zamanla kimlik değiştirmişlerdir. Bu değişim Cihad ruhunun zayıflaması ve tasavvuf akımının artması sonucu olmuştur (Cezar,1977,171).

Dervişlik ve erenlik akımının yaygınlaşması üzerine ribatlar artık bir şeyhin ve bu akıma üye olanların yeri haline dönüşmüştür. Bu süreçten sonra ribatlar, hankâh, tekke ve zaviye tipinde tasavvufi düşünce yapısına ev sahipliği yapmaya başlamıştır (Çeşmeli,2007,42).

Bu tiplerin bazı örnekleri şunlardır; Kazakistan Tarık-As Külliyesi, Taş ribat, Ribatı Melik, Hargird medresesi, Rey medresesi yapılarıdır. Örnekteki yapıların temel kurgusu Avlu etrafında uygulanmış merkezi eyvanlardan oluşmaktadır.

Bir başka yoruma göre bu yapılar, Orta çağ dönemi Orta Asya üzerinde Sivil yapılardan esinlendiği durumu vardır. Bu tip yapılar Sivil, tüccar ve zanaatkarların yaşamını sürdürdüğü konutlardır. Bu konutlar değişik tiplerde yapılmışlardır. Taş ve kerpiç malzeme ağırlıklı inşa edilen konutlarda kabul solanları ve oturma odaları bulunmaktadır (Çeşmeli,2007,35). Birçok odanın birleştiği bölümden oluşan mekanlarda kiler, mutfak ve tapınma mekânı yer almaktadır. Evlerin planları merkezi mekânlı olup odalar avlu etrafında düzenlenmiştir. Bu tip yapıların planları incelendiğinde merkezi iç avlusu ve dört eyvan şeması görülmektedir (Çeşmeli,2007,36).

Bu tip yapıların etkileşimini çoğu araştırmacı bu iki düşünceye bağlamaktadır. Bazı araştırmacıların görüşleri şunlardır;

Mustafa Cezar'a göre Araştırmacı doğrudan zaviyeli camilerden ve Anadolu dışında gelişen horasan bölgeleri içerisinde kalan yapılardan bahsetmektedir. Araştırmacı İslamiyet öncesi ribatları temel alarak Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonraki dönem içerisinde ribatların fonksiyonunun değiştiğini aktarmaktadır (Cezar,1977,169-183)

Semavi Eyice, Zaviyeler ve zaviyeli-camiler makalesinde bu tip yapıları değerlendirirken başka bilim insanlarının görüşlerini tartışmıştır. Tartışma sonrası bu tip yapıların kökenine İslam öncesi Asya yapı sanatına bağlamıştır. Bu tip yapıların dört eyvanlı, Ortası avlulu binalardan geliştiği fikrini savunmaktadır (Eyice,1963,14-17)

Gönül Öney beylikler devrinin yenilikleri arasında sayan zaviyeli camileri Osmanlıda fonksiyon olarak geliştiğini aktarmaktadır. Dervişlerin konakladığı sayıya göre tabhane mekanlarının değişmekte olduğunu söyleyen araştırmacı bu tip yapıları Anadolu Selçuklu kapalı medrese plan tipine bağlamaktadır (Öney,2007,13).

Doğan Kuban'ın Osmanlı Mimarisi adlı eserinde bu tip yapıların erken dönemdeki amaçları ve işlevleri tartışılmıştır. İmaret ve Cami sözcüğünün Farklı anlamları olduğunu aktaran araştırmacı bu tip yapıların iki tür işleve yanıt veren hacimlerden oluştuğunu bildirir. Birincisi toplantı ve merasim, ikincisi özel kullanım için kullanıldığını aktarmaktadır (Kuban,2007,76)

Araştırmacının bir diğer eserinde bu tip yapıların kökenini kesinlikle orta Asya'ya bağlamamız gerektiğini vurgulamaktadır. Ribat ve Han kâh kelimelerinin eş anlamlı olduğunu aktaran araştırmacı zaviyeleri, avlulu yapılar olarak ele almamaktadır. Zaviyelerin Orta Asya ve Horasan konut yapıları adı altında ele almaktadır. Son da Müzik ve şiirin bu ortamlarda geliştiğini bildirmektedir (Kuban,2014,168).

Selçuklu Dönemine gelindiğinde Malazgirt zaferinden sonra gelişen süreçte yayılcı bir politika izlenmiştir. Bu süreç içerisinde birçok yeni kültürel altlığın oluşması yeni mimari tarzları da yaratma açısından son derece önemli bir nokta olmuştur.

Selçuklu dönemin de gelişen fetih politikası belirli dönemler etkili olmuştur. Daha sonraki süreçte Moğol istilası Anadolu için gerileme döneme olmuştur. Bu istila öncesi Türkistan da gelişen süreçlerde birçok insan Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Bu göç hareketlerinde Anadolu topraklarına gelen dervişler de Selçuklu devletine sığınmışlardır. Bu dönemde gelişen göç hareketi iskân politikası sorununu ortaya çıkardı ve hızlı bir adım atılması sonucu Ahi zaviyeleri Selçuklu döneminde desteklenip kurulmaya başlanmıştır (Özdemir,1994,266).

Bu süreçten sonra kurulan zaviye ve bu görüşü destekleyen kurumlar Türk İslam düşüncesini yayma politikası gütmüşlerdir. Aynı zamanda uzak bölgelere kadar giden yerleşim biçimleri bu bölgelerdeki arazilerin de verimliliğini sağlaması sonucu ekonomik bir kaynak üretilmişlerdir (Özdemir,1994,267).

Bu düşünce etrafında farklı mimari uygulamalar ortaya çıkmıştır. Horasan tarzını, Anadolu fethi öncesi konut mimarisini de harmanlayan bir anlayışla yeni mimari tarzlar ortaya çıkmıştır. Selçuklu dönemi yapılarından bu anlayışın, mimari eserlerinin bazıları şunlardır; Tokat Nizameddin Yağlıbasan Medresesi, Niksar Yağlıbasan Medresesi, Isparta Mübarizüddin Medresesi (1224), Lala Ruzbe Hangahı (13.yy başları), Afyon Boyalı Köy Medresesi, Konya Ali Gav Medresesi, Konya Karatay Medresesi, Konya İnce Minareli Medrese, Kırşehir Cacabey Medresesi, Tokat Halef Gazi Zaviyesi (1291), Tokat Sünbül Baba Zaviyesi (1291), Tokat Açık baş Zaviyesi, Alanya Sittin Zeynep Zaviyesi.

Bu tarz yapıların hepsinde bir avlu ve eyvan uygulaması bulunmaktadır. Bu tip yapıların bazıları doğrudan şahıslara tahsis edilmiştir. Diğer yapılar kurumsal olarak işlemekte olup temelinde eğitim düşüncesi aynıdır.

Beylikler devri Osmanlı döneminde de aynı politika izlenmiştir Osmanlı bu örgütlenme biçimini daha sistemli bir düzene koymaya çalışmıştır.

Özetlenecek olursa Erken Osmanlı Zaviyeli Cami tipinin işlevsel ve gelişimsel yönü Anadolu dışında incelenmelidir. Görüldüğü üzere bu tip fonksiyonlarda kullanılan yapıların plan elemanlarının dizimi plan olarak farklılık gösterse de avlu ve eyvan kullanımı görülmektedir. Ayrıca Erken Osmanlı zaviyeli yapılarında tabhane mekanlarındaki ocakların varlığı sosyal bir amaca hizmet ettiğinin düşüncesini güçlendirmektedir.

Gülnar’da incelediğimiz Şey Ali Semerkandi Zaviyesi zgn bir zaviye olarak günümüze gelememiŐ ancak Evliya elebi’nin “*Bu zaviyenin Zeyni tarikına mensup 300 fukarası vardır*” deyiminden anlaşılacağı üzere inşa edildiği dönemde zaviye olarak kullanılmış ve bölge halkına hizmet etmiştir. Ancak günümüzde gelinen süreçte yapı zaviye özelliğini kaybetmiŐ türbe mekanları ve mescitten ibarettir. Zamanla yapılar birbirine eklenerek oluşturulmuş böylelikle düzensiz bir plan Şeması ortaya çıkmıştır. Anadolu leğinde bu yapı ile mekân-iŐlev olarak benzerlik gösteren yapılar; Dediği sultan Tekkesi (Boran, 2013, s.116), Tokat Halef Sultan Zaviyesi (Yıldırım, 1990, s. 35) ‘dir.

3.1.2. Camiler

Müslüman müminlerin ibadet etmek için toplandıkları mekâna cami ya da mescit denmektedir. Arapçada “*bir araya gelmek, toplanmak*” anlamına gelen cami kelimesinin bir diğer karşılığı Mescid kelimesi ise Arapçada “*secde edilen yer*” anlamında kullanılmaktadır (Önkal- Bozkurt, 1993, 7: 46). Câmi ‘kelimesi, başlangıçta sadece cuma namazı kılınan büyük mescidler için kullanılan el-mescidü’l-câmi ‘(cemaati toplayan mescid) tamlamasının kısaltılmış şeklidir. “El-mescidü’l-câmi ” tabiri, Taberânî’nin bir rivayetine göre bizzat Hz. Peygamber tarafından kullanılmıştır (Önkal- Bozkurt, 1993, 7: 46).

İslamiyet’in ilk yıllarında Müslüman müminler peygamber Efendimizin evinde toplanarak sadece ibadet etmez burada yeni dinin kurallarını öğrenir, Peygamberimizin (s.a.v) sohbetlerini dinler, burada sosyalleşirlerdi. Aynı zamanda devlet meselelerinin konuşulduğu Mescidi Nebevi, ilk cami olmasından dolayı plan ve mekân özellikleri açısından sonraki cami ve mescitler için bir örnek teşkil etmektedir. İlk dönem cami ve mescitlerinde belirgin bir plan mekân anlayışı hâkim değildir. Zamanla gelişen bu yapı grubu İslamiyet’in farklı coğrafyalara yayılmasıyla birlikte, plan, malzeme, teknik ve tezyinat alanlarında gelişerek günümüze gelmiştir (Eyice, 1993, s.58).

İslâm ülkeleri ve Müslümanların bir süre hâkim oldukları bölgelerde inşa edilen camiler mimari üslup bakımından birbirinden farklı özelliklere sahiptirler. İslâm sanatı ve tarihinde Hz. Muhammed ile başlayan Mescit – Camii uygulamasını takip eden yönetimler olan Hulefâ-i Râşidin, Emeviler, Abbasiler ve daha sonrasında Türklerin İslam’a geçmesiyle birlikte Camii mimarisine çok önemli katkılarda bulunmuşlardır (Elmas,2017, s.142)

Türklerin şehirlerinde cemaatin toplandığı, ana ibadet yeri niteliğinde olan büyük camilere, Hristiyanların katedral denilen kiliseleri gibi câmi-i kebîr, ulu cami, Osmanlı döneminde padişahlar tarafından inşa edilen şehrin göz bebeği konumundaki büyük camilere ise selâtin camii denilmektedir (Eyice,1993,56). Çok daha genel bir anlamı ifade eden ve İran, Hindistan, Arabistan gibi coğrafyalarda cami anlamında kullanılan mescid kelimesi ise Türkçe’ de küçük ibadet mekanlarını veya köy, mahalle camilerini ifade etmektedir.

Türk ve İslam mimarisine baktığımızda cami yapıları Anadolu Selçuklu devleti, Beylikler Dönemi ve Osmanlı Döneminde plan mekân ve tezyinat alanlarında dönemine ve inşa edildiği coğrafyasına göre farklılık göstermektedir.

Gülner'da incelemeye aldığımız 4 adet cami vardır. Bunlar; Zeyne Cami (Kat. No. 2.2.1), Gezende Cami (Kat. No. 2.2.2), Ardıçpınarı Cami (Kat. No. 2.2.3), Taşoluk Cami (Kat. No. 2.2.4)'dir. Bu camiler plan ve mekân özellikleri bakımından farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla plan tiplerine göre yapılan gruplandırmada kare planlı düz dam örtülü, enlemesine gelişen plan tipi, derinlemesine yönelen plan tipi olmak üzere üç farklı grupta değerlendirmeye alınmıştır.

3.1.2.1 Kare Planlı Camiler

İslamiyet'in erken dönemlerinde sık görülmeyen bu plan tipi Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte Anadolu cami ve mescitlerin de sıkça karşılaştığımız bir plan tipidir. Son derece sade olan bu tip, daha çok kırsal kesimde tercih edilen bir plandır. Genellikle harim, son cemaat yeri ve minareden müteşekkil olurlar (Boran, 2001, s.222).

Kare planlı, üzeri kubbe ya da düz dam ile örtülü plan şeması Beylikler dönemi cami ve mescitlerinde çok sık tercih edilen bir plan tipi olmuştur (Öney, 1989, s. 4).

Gülner'da incelediğimiz Gezende Cami (Kat. No. 2.2.2) kare planlı, üç sahnılı, üzeri damla örtülüdür. Bölgede sıkça tercih edilen bu plan tipine Karaman'da bulunan Sipas Cami (1306-1349) (Diez, Aslanapa, Koman, 1950, s.9), benzerlik açısından örnek gösterilebilir.

Taşoluk Medrese Cami (Kat. No. 2.2.4) kare planlı üzeri dıştan düz dam, içte ahşap çokgen mihrap önü kubbesiyle farklı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapının harim bölümünde yer alan kubbesinin özgün olup olmadığı tartışmaya açıktır.

Zeyne cami (Kat. No. 2.2.1) özgün olarak günümüze gelen bölümünden ve yapıya ait eski fotoğraflardan anlaşılacağı üzere kare planlı olması ihtimali yüksektir. Üzeri düz dam ile örtülü caminin iki sahnını ve son cemaat yeri

bulunmaktadır. Silifke’de bulunan Sabak Eski Cami (1822) (Gündoğdu, 2019, s.44) bu yapıyla benzer özelliklere sahiptir.

3.2.1.2. Enlemesine Gelişen Dikdörtgen planlı Camiler

Enlemesine gelişen dikdörtgen planlı cami tipi ilk olarak Hz. Muhammed zamanında yapılan Mescidi Nebevi (624) ile ortaya çıkmış ve İslam mimarisinin ilk camilerinde görülen bir plan şemasıdır. Bu tipin en önemli örnekleri Şam Ümeyye Camii (706-714), El-Ezher Camii (970-972) ve Baybars Camii (1266)’dir (Yetkin, 1954, s. 18; Altun, 1978, s. 272).

Caminin harim bölümünde genellikle birden çok sayıda desteğin, mihraba paralel olarak doğu-batı doğrultusunda kemer veya kirişlerle bağlanması sonucunda oluşturulmuş plan tipidir. Bu uygulama ile harimde enlemesine, birden fazla, birbirine paralel sahnin düzenlenmesi ortaya çıkmaktadır. (Durukan, 1989, s. 170).

Gülner’da incelediğimiz Ardıçpınarı Cami (Kat. No. 2.2.3) enlemesine gelişen dikdörtgen planlı, iki sahnin ve üzeri düz dam ile örtülü olarak inşa edilmiştir. Yakın bölgede bu plan tipinde birçok örnek bulunmaktadır. Bunlar Silifke Ali Baba cami (1849-50), (Gündoğdu,2019,50), Anamur Ortaköy Cami (1699)’dir.

3.1.3. Namazgahlar

İslam dininde, bir diğer ibadet edilen yapı grubu da namazgahdır. Farsça kökenli kelime “*namaz kılınan yer*” anlamına gelmektedir. Bir diğer ismi “*secdegâh*” olan yapı grubuna musalla, ıydgah (bayram yeri), cebbane (sahra) de denilmektedir (Bozkurt, 2006, s.357).

Namazgahlar, İslam mimarisinde yol güzergâhlarında kervanların, yolcuların ve orduların hem ibadet etmelerini hem de ihtiyaçlarını karşılamalarına yönelik inşa edilen üzeri açık yapı türleridir. Zamanla kent içlerine taşınarak ibadet işlevinin yanı sıra sosyal amaçlı hizmetleri de karşılamıştır (Arslan, 2020, s.281).

Bu yapılarda düzgün bir zemin üzerine, kibleyi göstermesi için bir mihrap, hutbe okunabilmesi için bir minber ve genellikle yakınlarında abdest

alabilecekleri bir çeşme yer almaktadır. Sıcak yaz günlerinde insanların serin yerde namaz kılabilmesi için bu alanlar ağaçlandırılır.

İslam'ın ilk yıllarında toplu halde ibadet edebilmek için bu tip yapılar inşa edilmiştir. Musalla olarak karşımıza çıkan bu yapı türünde bayram ve cenaze namazlarının kılındığı bilinmektedir. Hz. Muhammed'in Küba'da yaptırdığı ilk mescid Ranuna vadisinde bulunan Beni Salim (Mescidi Atike), bir çeşit açık hava cami, namazgah grubundadır. Tebük seferi esnasında 15'e yakın bu tipte namazgah yaptırdığı bilinmektedir (Bozkurt, 2006, s.358). Bu gelenek zamanla devam etmiş, günümüze açık hava da namaz kılma sünneti olarak gelmiştir.

Türkler de şehir, Ulucami ve etrafında gelişerek bir doku oluşturur. Eğitim, Ticaret ve sosyal mekanlarının toplandığı alan şehirde birincil kent meydanı oluştururken şehrin dışında inşa edilen namazgahlar ikinci bir kent meydanını oluşturmaktadır (Arslan, 2020, s.285). Cenaze, bayram, yağmur duası gibi özel törenlerinde de burada yapıldığı bilinmektedir. İbn-i Batuta'nın Sâhib Ata Fahreddin Ali Bey'in oğlu Şücâuddin İnanç Mehmed Bey döneminde (1292-1336) Denizli Musallâsında yapılan bayram şenliğini de aktarmaktadır; *“Bayramı böylece karşıladık. Namazgâha gittiğimizde Sultan da askerleriyle çıkmış, bütün sanatkârlar davul, zurna ve boruları, bayrakları ile hazırlanmışlar, gösterişleri ve silahları ile birbirleriyle de yarışa girmişlerdi. Her sanatçı kolu yanlarında getirdikleri koyun, öküz ve ekmek yüklerini taşıyorlar, kabristanda kestikleri kurbanları ekmeklerle birlikte fakir fukaraya dağıtıyorlardı. Bayram alayı kabristandan başlamakta idi. Oradan namazgâha geliniyordu. Bayram namazını kıldıktan sonra Sultan'la konağına gittik”* (Parmaksızoğlu, 1999, s.14-15). Bu anlatıdan hareketle Selçuklu döneminde namazgah yapıları birinci işlevinin yanı sıra bir sosyalleşme alanı olarak da kullanıldığı görülmektedir.

Tiryakioğlu Namazgah yapılarını dört gruba ayırarak değerlendirmiştir (Tiryakioğlu,2006, s.352). Buna göre çeşmeli namazgahlar, mihraplı ve minberli namazgahlar, çeşmenin yanına inşa edilen namazgahlar, musalla taşlı namazgahlar olarak ele almıştır. Sefere çıkan orduların da ibadet ve dua etmeleri için de inşa edilen bu yapılara en güzel örnek erken Osmanlı döneminde inşa edilen, 1407 tarihli, Çanakkale de bulunan Azepler Namazgahıdır. Bu namazgah Gelibolu'da donanmayla sefere çıkan azeblerin denize açılmadan önce ibadet ettikleri bir namazgahdır (Tüfekçioğlu, 1998, s.190).

Gülner’da ele aldığımız Bardat Namazgahı (Kat. No.2.3.1) Mihraplı ve minberli namazgahlar grubunda, etrafı bir duvarla çevrili oldukça sade bir yapıdır. Yörüklerin yayla pazarında inşa ettikleri namazgah sadece namaz kılınan bir yer değil aynı zamanda insanların sosyalleştiği bir alan olmalıdır. Tokat-Turhal’da bulunan Gümüşköy Namazgahı (Tanman,1981, s.310), Malatya Battalgazi Meydan Başı (Ali Baba) Musallası (Arslan,2020, 288) verilebilecek yakın örneklerdendir.

3.1.4. Türbeler

Sözcük anlamı “turbah” olan Arapça kökenli kelime, toprağa gömülü anlamına gelmektedir (Tuncer, 1986, s.253). Bu yapı grubu Türk-İslam sanatında kümbet, kubbe, meşhed, ravza, makam veya makbere olarak da karşımıza çıkmaktadır. Temelde ölen kişinin anısını ebedileştirmek maksadıyla yapıldıkları bilinen bu yapılar Türk İslam mimarisinin öne çıkan yapı gruplarından.

İslamiyet öncesinde Türkler ölüleri için kurgan denilen, yer altına inşa edilen mezar odaları yapmışlardır. Bu odaların etrafı çam kütükleriyle sınırlandırılıp Türklerin İslamiyet’i kabulü ile birlikte Türbe yapıları da yaygınlaşmış inşa edildikleri coğrafyaya göre plan tipi, malzeme ve süslemede farklılıklar görülmüştür

En eski Türbe yapısı IX. yy’da Abbasiler devrinde Samarra’da, Halife El Muntasır için inşa edilen Kubbetus Suleybiye Türbesidir. Bu yapı Bizans mimarisinden izler taşımakta olup iç içe iki sekizgenin birleşimi ile inşa edilmiştir (Arık, 1967, s.59). Ancak türbeler erken İslam döneminde yaygınlık gösteren bir yapı grubu olamamıştır. Türklerin İslamiyet’i kabulü ile birlikte, X. yy’dan itibaren Horasan ve Türkistan’da yaygınlaşmıştır.

Gülner’daki tespit edilen türbe sayısı 8’dir. Bunlar; Şeyh Abdi Türbesi, (Kat. No. 2.4.1), Şeyh Halife Türbesi (Kat. No 2.4.2), Şeyh Ahmet Türbesi (Kat. No 2.4.3), Şeyh Ömer Türbesi (Kat. No 2.4.4), Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No 2.4.5), Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No 2.4.6), Şeyh İsa Türbesi (Kat. No 2.4.7)’dir.

Bu türbeler plan tiplerinde göre gruplandırılmıştır.

3.1.4.1. Kare Planlı Türbeler

Kübik bir gövdenin kubbe ile örtülmesi sonucu ortaya çıkan Türkistan ve Güney Azerbaycan bölgesinde çok sık karşılaşılan plan tipidir (Arık,1967, s. 58). Bu tipteki türbeler farklı ekleme ve detaylarla günümüze gelebilmiştir. Bu tipin en eski örneği Saman oğulları dönemine tarihlendirilen, 907 yılında inşa edilen İsmail Samani Türbesidir. (Tuncer, 1986, s,255). Kübik alt yapısı ve kubbe ile örtülmesi türbe mimarisinde çok sık kullanılmış olup Anadolu'ya kadar gelmiş bir plan tipidir.

Gülнар'da incelediğimiz 8 türbeden 7'si bu plan tipindedir. Bunlar; Şeyh Yakup Türbesi (Kat. No. 2.4.1), Yakup Halife Türbesi (Kat. No. 2.4.2), Şeyh Ahmet Türbesi (Kat. No. 2.4.3), Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No. 2.4.5), Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No. 2.4.6), Doğrul Seydi Türbesi (Kat. No. 2.4.7), Şeyh İsa Türbesi (Kat. No.2.4.8)'dir.

Bu plan tipi çokça tercih edilmiş olup Konya Hacı Fakih Türbesi (13.yy), Tokat Şeyh Mekkun Türbesi (13.yy), Bursa Gülçiçek Hatun Türbesi (14.yy), de Gülнар'daki kare planlı türbelerle benzerlik göstermektedirler.

3.1.4.2 Sekizgen Gövdeli Türbeler

Bu tipte inşa edilen türbelere ilk olarak İran'da Selçuklu döneminde 1056 tarihli Kümbed-i Ali ve 1149 tarihli Kümbed-i Şeyh Cüneyd yapılarında karşılaşmaktayız (Arık, 1967, s.62).

Gülнар'da incelemeye aldığımız Şeyh Ömer Türbesi (Kat. No. 2.4.4) bu gruba girmektedir. Yapının gövdesi içte ve dışta Sekizgen planlı olup, dışta sekizgen bir külah, içte ise kubbe örtmektedir. Anadolu ölçeğinde ele aldığımızda Erzurum Emir Saltuk Türbesi (12.yy), Niksar Mengücek Gazi Türbesi (13.yy) Bursa Yeşil Türbe (15.yy) ile plan özellikleri bakımından benzerlik göstermektedir.

3.1.5. Çeşmeler

Çeşme kelimesi köken olarak Farsça göz anlamına gelen “çeşm” kelimesinden geldiği kabul edilmektedir (Eyice,1993, s.277). Su kaynaklarının bir alanda birikerek dağıtımının sağlandığı yapılara ise çeşme denilmektedir. Bu yapı gurubu genellikle taş veya mermer malzemedен halka açık alanlara inşa edilmiştir.

İnsanlık tarihi boyunca su, yaşamın sürekliliğini sağlayan önemli bir ihtiyaçtır. Dolayısıyla canlı popülasyonu su kaynakları yakınlarında artış göstermektedir. Suyun bu öneminden dolayı çağlar boyunca tüm medeni toplumlar tatlı suyu temin edebilmek ve ona kesintisiz olarak ulaşabilmek için bir arayış içerisinde olmuşlardır.

Anadolu'da ilk çeşme yapısının M.Ö II. binde, Hititlere kadar gittiği öne sürülse de arkeolojik kazılar esnasında ortaya çıkarılan ve bilinen en eski çeşme yapısı Urartulara aittir. M.Ö IX- VII. yüzyılları arasında inşa edildiği düşünülen çeşme, Van ili sınırları içerisinde yer alan Çavuştepe Kalesi içerisinde bulunmaktadır (Mutlu, 2014, s.399).

Anadolu ölçeğinde Antik döneme bakıldığında nymphaeum olarak karşımıza çıkan çeşme yapıları yaygın bir yapı grubu olmuştur. En güzel örnekleri Side ve Miletos şehirlerindedir. (Eyice, 1993,278). Bu yapılar hem insan ve hayvanların ihtiyacını karşılamış hem de görsel bir zenginlik katmıştır (Hasol ve Tanyeli, 2012, s.75).

İslam medeniyetinde suyun önemini anlatan birçok hadis-i şerif bulunmaktadır. Suyun israf edilmemesini ve paylaşılmasını öğütleyen bu hadisler Müslümanlara yol gösterici olmuştur. Doğal kaynak sularının kamu ile buluşturulduğu bu yapı grubu, mescit, cami, medrese, han, pazar yeri ve meydanlar gibi insanların geçiş güzergahlarında inşa edilmişlerdir (Acar, 2018, s. 607). Vakıf kültürünün geliştiği İslam medeniyetinde çeşme yapıları insanların halka bağışladığı yapılar abideler konumuna gelmiştir. Öyle ki Çeşme yapıları halk arasında hayrat olarak da anılmaktadır.

Gülнар'da incelemeye aldığımız 6 adet çeşme bulunmaktadır. Bunlar Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No.2.5.1), Ardıçpınarı Çeşmesi (Kat. No. 2.5.2), Taşoluk Çeşmesi (Kat. No. 2.5.3), Ahmet Kiyalavin Çeşmesi (Kat. No. 2.5.4), Yassıbağ Çeşmesi (Kat. No. 2.5.5), Miskale Çeşmesi (Kat. No. 2.5.6) 'dir. Bu çeşmeler konumlarına göre bağımlı ve bağımsız olarak gruplandırılmıştır.

3.1.5.1. Bağımlı Çeşmeler

Bağımlı çeşmeler bir yapıya ya da duvara bağlı çeşmelerdir. İncelemeye aldığımız çeşmelerden 2 tanesi bu grubun içindedir. Bu çeşmeler Bozca Şeyh çeşmesi (Kat. No 2.51) ve Yassıbağ Çeşmesi (Kat. No. 2.5.5)'dir.

Bozca Şeyh Çeşmesi (Kat. No. 2.5.1) aynı isimdeki türbenin yakınına, alanı çevreleyen istinat duvarına bağımlı, tek cepheli ve haznesiz olarak inşa edilmiştir. Bu çeşme Nevşehir Damat İbrahim Paşa Külliyesi'nde yer alan istinat duvarına bağımlı çeşme ile benzerlikler göstermektedir (Aktuğ, 1993, s.48)

Yassıbağ çeşmesi (Kat. No. 2.5.5) yanında yer alan Yunağa bağımlı, tek cepheli ve haznesiz olarak inşa edilmiştir. Anadolu'da yapıya bağımlı olarak inşa edilen birçok çeşme vardır.

3.1.5.2. Bağımsız Çeşmeler

Bağımsız çeşmeler herhangi bir yapıya ya da duvara bağımsız olarak inşa edilen çeşmelerdir. Gülnar'da incelediğimiz çeşmelerin 4 tanesi bu gruba girmektedir. Ardıçpınarı Çeşmesi (Kat. No. 2.5.2), bağımsız, tek cepheli, çifte çeşmedir. İki kemerli niş içerisine yerleştirilen lüleler yapıyı diğer çeşmelerden ayırmaktadır.

Taşoluk Çeşmesi (Kat. No. 2.5.3), Ahmet Kiyalavin Çeşmesi (Kat. No. 2.5.4) ve Miskale Çeşmesi (Kat. No. 2.5.6)'dir.

Anadolu'da yaygın olarak görülen bu çeşme tiplerinden görmek mümkündür. Ilgın Kuru Çeşme (Mutlu,2014, s.50), Karatay Yavuz Sultan Selim Çeşmesi (Mutlu,2014, s 54), Marmara Adası İskele Çeşmesi (Sözlü, 2014, s.455), Hacı Ahmetli Çeşmesi (Dayar, 2017, s.51) Bunlardan bazılarıdır.

3.1.6. Yunaklar

Halk arasındaki tabiriyle yunak veya yunaklık, en kısa tanımıyla çamaşırların yıkandığı yer anlamına gelmektedir. Bu mekanlar daha çok kırsal kesimde, akarsu kaynaklarına yakın konumda inşa edilmektedirler. İçerisinde su kaynatmak için ocak nişi, çamaşırları dövmek için işlik taşları, son olarak zeminde kirliliği temiz suyun akması için su kanalları yer almaktadır (Hasol,; Sözen Tanyeli, 2012, s.72).

Yunaklar halkın hem çamaşır yıkama ihtiyacının karşılandığı hem de kadınların sosyalleştiği ortak kullanım alanlarıdır. Gülnar'da incelemeye aldığımız Yassıbağ yunağı (Kat. No. 2.6.1) kare planlı olup geçirdiği müdahaleler sonucu günümüze gelmiştir. Kaba yontu taş malzeme kullanılan yunağa bitişik bir de çeşme bulunmaktadır. Yakın bölgede bulunan Erdemli Doğusandal köyü

yunağı ile yunak ve çeşmenin birada olması bakımından benzer özelliklere sahiptir (Tay, 2018, s.681).

3.1.7 Köprüler

İnsanların ve hayvanların bir akarsu üzerinden geçmelerini sağlayan, taş, ahşap, metal malzeme kullanılarak inşa edilen bir yapı grubudur. İlk çağlardan günümüze kadar İnsanlık tarihi boyunca devamlılık gösteren temel ihtiyaçların üst sıralarında ticaret gelmektedir. Ticaretin toplumlar arası gelişebilmesi için başta güvenli bir ortam hazırlanmış ardından yol, köprü, han, kervansaray gibi birçok yapı grubu inşa edilmiştir. Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde genellikle ticaret yolları üzerine kurularak insanların ulaşım ihtiyaçlarını karşılayan yapılardır.

İlk çağlarda bir akarsu üzerinden geçişi sağlayabilmek için tahta parçaları, sazlık otları vs. kullanılsa da bu durum süreklilik sağlayamadığı için daha sağlam ve statik olarak daha gelişmiş köprüler inşa edilmeye başlanmıştır. Bu süreçte kullanılan taş malzemeyle inşa edilen köprüler uzun yıllar boyunca insanlığa hizmet etmiştir. Geçmişten günümüze kadar inşa edilen köprüler, mimari elemanları ve plan tipleri açısından benzerlik göstermektedir. Tamamıyla fonksiyonel bir yapı olması nedeniyle arazinin topoğrafik yapısı ve akarsu yatağının ebatları doğrultusunda farklı köprü tipleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda plan tiplerinin gelişmesinde akarsuyun genişliği ve derinliği önemli bir rol oynamaktadır. (Atak,2008 s.15)

Anadolu'da bilinen en eski köprü M.Ö XIII. Yy'la tarihlendirilmekte olup Hititlerin başkenti Boğazköy'de bulunmaktadır (Çulpan, 1970, s.89). Roma Döneminde doğuya doğru düzenlenen akınlar sadece toprakların genişlemesini değil aynı zamanda gelişmiş bir yol ağının kurulmasına sebep olmuştur. Bu yol ağında köprüler bağlantıyı kuran önemli yapılar olmuşlardır. Bu dönemde köprü mimarisi oldukça gelişmiş ve temel teknikleri oturtulmuştur.

Anadolu'da Türk dönemine baktığımızda çok geniş bir köprü ağı görmekteyiz. Kara yolları Genel Müdürlüğünün yaptığı saha çalışmalarında, Türkiye sınırları içerisinde kalmış Selçuklu ve Osmanlı dönemine tarihlenen toplam 1376 köprü bulunmaktadır. Bu sayı Bizans İmparatorluğunda 9, Roma İmparatorluğunda 124'tür(Ceylan, 2013, s. 39-41).

Köprülerin sınıflandırılmasında, göz sayısı, döşemenin yapısı ve yapıldıkları dönem belirleyici bir unsur olarak kabul edilerek farklı değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Fügen İter köprüleri iki ana başlık altında toplamakta bu sınıflandırmayı, köprülerin yol eğimine göre yapmaktadır. “Dik Köprüler” ortadaki ana kemere doğru iki yandan yükselen köprülere denmektedir. “Düz köprüler” ise, yolu düz köprülere denilmektedir (İter,1992, s.15-22).

Cevdet Çulpan incelediği köprüleri incelediği köprüleri inşa edildikleri döneme göre “Antik Devir Köprüleri” Roma Devri Köprüleri”, Bizans Devri Köprüleri”, Artukoğluları Devri köprüleri”, Selçuklu Devri Köprüleri”, Osmanlı Devri Köprüleri” ve son olarak “Cumhuriyet Dönemi Köprüleri”, olmak üzere yedi ana başlıkta ele almıştır (Çulpan, 1970, s.89).

Gülgün Tunç köprüleri sahip oldukları göz sayısına göre “Tek Gözlü” ve “Çok Gözlü” köprüler olarak sınıflandırmıştır (Tunç, 1979, s.5).

Gülнар’da incelediğimiz köprüleri göz sayısı ve döşeme durumuna göre değerlendirmek mümkündür. Değerlendirmeye aldığımız 5 adet köprü bulunmaktadır. Bu köprüler; Konur Tarihi Köprü (Kat. No. 2.7.1), Konur Eski Köprü (Kat. No. 2.7.2), Koca Köprü (Kat. No. 2.7.3), İlice 1 Köprüsü (Kat. No. 2.7.4), İlice 2 Köprüsü (Kat. No. 2.7.5)’dür.

3.1.7.1 Göz Sayısına Göre Köprüler

Köprü gözü iki ayak arasındaki kemerle örtülü açıklığa denmektedir (Sözen, Tanyeli, 2012, s177). Köprü uzunluğuna bağlı olarak göz sayısı artmaktadır. Gülнар’da incelediğimiz köprülerin çoğunluğu tek gözlüdür. Bununla beraber en fazla göz sayısı 3’tür.

3.1.7.1.1 Tek Gözlü Köprüler

Tek gözlü köprüler genellikle açıklığı az olan akarsular üzerine inşa edilmektedir. Çalışmalarımız dahilinde Gülнар’da tespit ettiğimiz Köprülerin 4 tanesi tek gözlü köprüler grubundadır. Bunlar; Konur Tarihi Köprü (Kat. No. 2.7.1), Konur Eski Köprü (Kat. No. 2.7.2), Koca Köprü (Kat. No. 2.7.3), İlice 1 Köprüsü (Kat. No. 2.7.4) ‘dür.

Anadolu'da çok sık karşılaştığımız bu gruba, Mut Arı Köprüsü (Sözlü,2014,242), Arap Köprüsü (Tunç, 1979, s. 21), Diyarbakır Çüngüş Köprüsü (Kutlay, 2012, s.20), Konya Ilgın Belekler Köprüsü (Mutlu, 2014, s.303), Van Muradiye Şeytan Köprüsü (Top, 1998, s.12) örnek gösterebiliriz.

3.1.7.1.2 Çok Gözlü Köprüler

Çok gözlü köprüler akarsular üzerinde iki yakanın arasının geniş olduğu yerlere inşa edilen köprülerdir. Gülnar'da incelemeye aldığımız köprülerden İlice 2 Köprüsü (Kat. No. 2.7.5) üç gözlü olması nedeniyle bu gruba dahildir.

Anadolu'da birçok örneğini gördüğümüz üç gözlü köprülere örnek olarak Hoşap Güzelsu Köprüsü (Çulpan,1978, s.49), Beyşehir Bozkır Dere Köprüsü (Mutlu,2014,292), Çankırı Çerkeş Köprüsü (Tunç,1978, s.55), Balıkesir Yıldırım Bayezid Köprüsü (Sözlü, 2014, s.515) örnek olarak gösterebiliriz.

3.1.7.2 Köprü tabliyesine Göre

Köprülerde yol ya da döşeme olarak ele aldığımız tabliye, köprü ayakları arasında kalan, yayaların, taşıtların ve hayvanların geçtiği bölüme denmektedir. Tabliye düz ya da eğimli olarak yapılabilmektedir.

Köprülerde ortadaki büyük gözün iki yana doğru meyilli olarak devam etmesi eğimli köprüler tipini oluştururken, bu tipteki köprülerin tek gözlü olanlarına "Harpuşta Köprü" denilmektedir (Hasol, 2017, s.280)

3.1.7.2.1 Tabliyesi Düz Köprüler

Gülnar'da incelediğimiz köprülerden üç tanesinin tabliyesi düzdür. Bunlar; Konur Tarihi Köprü (Kat. No. 2.7.1), Konur Eski Köprü (Kat. No. 2.7.2), İlice 1 Köprüsü (Kat. No.2.7.4), İlice 2 Köprüsü (Kat. No. 2.7.5)'dür.

3.1.7.2.2 Tabliyesi iki Yana Eğimli Köprüler

Koca Köprü (Kat. No. 2.7.3) tek gözlü ve yolu eğimli köprüler grubunda yer almaktadır. Aynı zamanda Harpuşta köprü de denilmektedir (Hasol,207,280). Yapının tam merkez noktasında başlayan kırılma yapıya iki yandan eğim vermektedir. Anadolu'da bu tipte köprülere rastlamak mümkündür. Tunceli Çemişkezek (Tahar) Köprüsü (Tunç,1978, s.53), Burhaniye Çoruk Köyü Köprüsü (Sözlü, 2014, 530) Bu köprülere örnektir.

3.2.Yapı Elemanları

3.2.1. Zaviyeler, Camiler, Namazgahlar, Türbelerde ve Yunaklarda

3.2.1.1. Duvarlar

Zeyne köyünde yer alan Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesinde (Kat. No.2.1.1) ana yapı elemanı olan duvarlar, farklı dönemlerde biri birine eklenerek oluşmuştur. Duvar kalınlığı ortalama 0,80 m olan yapıda duvar malzemesi olarak, düzgün kesme taş ve kaba yontu taş malzeme birlikte kullanılmıştır. Günümüzde Restore edilen yapıda cephe duvarlarını bir bölümü sıva ise kapatılmıştır.

Camilerde duvarlar, harimi dört yandan çevreleyerek üst örtüyü taşımaktadır. İncelediğimiz camilerin ortalama duvar kalınlıkları 0,70 m ile 0,90 m arasında değişmektedir. Yapılan çalışmalarda ele aldığımız 4 cami düzgün kesme taş ve kaba yontu taş malzeme birlikte kullanılarak inşa edilmiştir. Günümüzde duvarlar sıva ile kaplanmıştır.

Bardat Namazgahını (Kat. No. 2.3.1) çevreleyen duvar yakın zamanda yenilenerek özgünlüğünü kaybetmiştir.

İncelemiş olduğumuz türbelerin ortalama duvar kalınlıkları 0,60 m ile 0,90 m arasında değişmektedir. Bu yapılar kesme ve kaba yontu taş malzeme ile inşa edilmişlerdir.

Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No.2.4.5)'nin duvarlarında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Şeyh Yakup Türbesi (Kat. No 2.4.1), Halife Yakup Türbesi (Kat. No. 2.4.2) Şeyh Ahmet Türbesi (Kat. No. 2.4.3), Şeyh Ömer Türbesi (Kat. No.2.4.4) Bozcaşeyh Türbesi (Kat. No 2.4.6), Doğrul Seydi Türbesi (Kat. No. 2.4.7), ve Şeyh İsa (Kat. No. 2.4.8) duvarlarında düzgün kesme taş ve kaba yontu taş birlikte kullanılmıştır.

Yassıbağ 'da bulunan Yunak (Kat. No 2.6.1)'in duvarları kaba yontu taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Yapının ortalama duvar kalınlığı 0.80 m'dir.

3.2.1.2. Sütun ve Ayaklar

Sütun ve ayaklar üst örtüyü taşıyan yardımcı yapı elemanlarıdır. Sütun; mermer, taş veya ahşap malzemeden, çokgen, dairevi veya kare formlu (Sözen-Tanyeli,2012,287) taşıyıcı elemandır. Çoğunlukla yekparedir.

Ayak diğer bir adıyla Paye ise örülerek inşa edilen, kare, dikdörtgen, çokgen veya dairevi planlı taşıyıcı elemandır (Sözen-Tanyeli,2012,241).

Gülнар'da incelediğimiz bir zaviye ve üç camide sütun ve payeler taşıyıcı olarak kullanılmıştır.

Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesinin (Kat. No.2.1.1) mescit bölümünde beş sahınlı harimi bölen ve üst örtüyü taşıyan sekiz adet ahşap sütun bulunmaktadır.

Zeyne Camisinin (Kat. No. 2.2.1) özgün kalan harim bölümünde üst örtüyü taşıyan dört serbest paye ve dört cephe duvarlarına oturan kare formlu paye olduğu görülmektedir. Bu payeler birbirine yuvarlak kemerlerle bağlanmaktadır.

Gezende Camisin (Kat. No.2.2.2)'de harimi sahınlara ayıran ve üst örtüyü taşıyan dört adet dikdörtgen formlu serbest paye ve dört adet de cephe duvarlarına bitişik dikdörtgen paye bulunmaktadır.

Ardıçpınarı Camisinde (Kat. No.2.2.3) harim bölümünü sahınlara ayıran üçü özgün, biri günümüz eklentisi olan, dört adet serbest kare formlu paye, altı adet caminin cephe duvarlarına oturan ayaklar görülmektedir.

3.2.1.3. Kapılar

Gülнар'da incelediğimiz yapıların kapıları son derece sade olarak düzenlenmiştir. Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesinde (Kat. No. 2.1.1) yapıya girişi sağlayan kapı, basık kemer formundadır. İç mekânda türbe odalarına geçişi sağlayan kapılar düz lentolu olup restorasyon çalışmaları esnasında üzerleri ahşap pervaz ile taçlandırılmıştır.

Gülнар'da incelediğimiz camilerin giriş kapıları son derece sade olarak düzenlenmiştir. Zeyne Cami (Kat. No.2.2.1) ve Ardıçpınarı Cami (Kat. No 2.2.3)'sinde giriş kapıları düz lentolu olarak inşa edilmiştir.

Gezende Cami (Kat. No2.2.2) giriş kapısı yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiş ve kemer kilit taşı dışı doğru taşıntı yaparak vurgulanmıştır

Taşoluk Medrese Cami (Kat. No 2.2.3) giriş kapısı basık kemerli olarak inşa edilmiştir.

Türbelerden, Şeyh Yakup Türbesi (Kat. No. 2.4.1), Şeyh Ahmet Türbesi (Kat. No. 2.4.3), Şeyh Ömer Türbesi (Kat. No.2.4.4), Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No. 2.4.5) giriş kapıları basık kemerli olarak inşa edilmiştir.

Halife Yakup Türbesi (Kat. No.2.4.2), Bozca şeyh Türbesi (Kat. No. 2.4.6), Doğrul Seydi Türbesi (Kat. No.2.4.7) ve Şeyh İsa Türbesi (Kat. No. 2.4.8) giriş kapıları yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir.

3.2.1.4. Pencereleler

Pencere, yapılarda havalandırma ve aydınlatma amacı ile duvar üzerinde bırakılan açıklıktır. Gülnar'da incelemiş olduğumuz zaviye, cami ve türbelerin iç mekanları pencerelerle aydınlanmaktadır. İncelediğimiz yapılarda dört tip pencere formu ile karşılaşmaktayız. Bunlar; dikdörtgen formlu, kare formlu, mazgal tip ve kemerli tiptir.

Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesinde (Kat. No. 2.1.1) mescit ve türbe mekanlarını aydınlatan dikdörtgen formlu, kare formlu ve son olarak mazgal tip olmak üzere üç tip pencere formu bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu pencereler mescidin kuzey, batı ve doğu duvarlarında ve türbe mekanlarında kullanılmıştır. Kare formlu pencere mescidin güney duvarında son olarak mazgal tip pencere mescidin doğusunda bulunan türbe mekânında kullanılmıştır.

Cami yapılarından Zeyne Cami (Kat.No.2.2.1)'sinde eski harimin batı duvarında özgün dikdörtgen formlu pencere bulunmaktadır.

Gezende Cami (Kat. No. 2.2.2) ve Taşoluk Camisi (Kat. No. 2.2.4)'nde pencereler kare formlu mazgal tiplidir.

Ardıçpınarı Camisi (Kat. No. 2.2.3) pencereler kare formudur.

Mazgal tip pencerelerin kullanıldığı türbeler; Şeyh Yakup Türbesi (Kat. No.2.4.1) yuvarlak kemerli mazgal tip, Şeyh Ahmet Türbesi (Kat. No. 2.4.3) Dikdörtgen formlu mazgal tip, Doğrul Seydi Türbesi ((Kat. No. 2.4.7) kare formlu mazgal tip.

Kare formlu pencerelerin kullanıldığı türbeler; Şeyh Ömer Türbesi (Kat. No.2.4.4), Şeyh İsa Türbesi (Kat. No.2.4.8)'dir.

Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No. 2.4.5), basık kemerli pencere uygulaması görülmektedir.

Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No.2.4.6) kare formlu pencerenin üzerinde sağır kemer uygulaması vardır.

Yakup Halife Türbesinde (Kat. No. 2.4.2) herhangi bir pencere açıklığı bulunmamaktadır.

3.2.1.5. Mihraplar

Cami mescit ve türbelerde kible yönünü belirleyen nişin genel ismine mihrap denir. Kelime anlamı Arapçada “saray, sarayın harem bölümü, ya da hükümdarın tahtı gibi daha birçok anlama gelmektedir (Erzincan,2005, s.30). Hz. Muhammed döneminde duvardaki bir iz ya da taş gibi bir işaretle vurgulanan mihrap VIII. Yüzyıldan itibaren Emevilerle birlikte bir niş içerisine alınarak yapıdaki konumu vurgulanmıştır (Bakırer, 1976, s.1)

VIII. yüzyılda kible duvarında basit bir niş olarak şekillenen mihrap, IX. Yüzyıldan itibaren dikdörtgen bir çerçeve ile sınırlanan, çerçeve, köşelik, kemer, kavsara, niş ve sütunlardan oluşan bir düzenlemeyle günümüze gelmiştir (Sözlü, 2014, s. 640).

Mihrap nişleri yarım daire ve dikdörtgen planlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gülnar’da incelediğimiz camilerin mihrap nişlerinin tamamı yarım daire planlıdır.

3.2.1.6. Minberler

Minber, camilerde cuma ve bayram namazlarında hatibin üzerine çıkarak hutbe okuduğu basamaklı mimari unsura verilen isimdir. Sözlükte “yükseltme” anlamlarındaki “nebr” kökünden türeyen minber kelimesi “kademeli olarak, yükselerek çıkılan yer” demektir. Genel olarak camilerde imamın hutbe okurken daha iyi görülmek ve sesini daha iyi duyurmak üzere çıktığı basamaklı mimari unsuru, bazen da kürsü, koltuk, taht vb.ni ifade eder (Bozkurt, 1993, s.130).

Gülnar’da İncelediğimiz camilerden özgün olarak günümüze gelen minber bulunmamaktadır.

3.2.1.7. Minareler

Arapça “ışık çıkan, görünen yer” anlamına gelen Minare ezanın okunduğu yüksekçe kulelere denilmektedir (Gündüz, 2005, s.98).

Gülner'da İncelediğimiz camilerden özgün olarak günümüze gelen minare bulunmamaktadır.

3.2.2. Çeşmelerde

Gülner'da incelediğimiz çeşmelerde yapı elemanı olarak, Sütun ve ayaklar, kemerler, taşlık nişleri, yalaklar, su hazneleri, lüleler değerlendirilmeye alınmıştır.

3.2.2.1 Sütun ve Ayaklar

Çeşme yapılarında sütun ve ayaklar kemeri taşıyarak cepheyi sınırlandıran yapı elemanlarıdır. İncelediğimiz çeşme yapılarında yek pare sütun bulunmamaktadır. Bunun yerine taş malzemeden örülerek yapılan ayaklar karşımıza çıkmaktadır.

Gülner'da Katalog bölümünde incelediğimiz çeşmelerin dört tanesinde kemer, taşıyıcı ayakların üzerine oturmaktadır. Ahmet Kiyalavin Çeşmesi (Kat No. 2.5.4) ve Miskale Çeşmesinde (Kat. No. 2.5.6) taşıyıcı bir eleman bulunmamaktadır. Kemer doğrudan yalağa oturmaktadır.

3.2.2.2. Kemerler

Çeşme yapılarında kemerler, nişleri örten ve cepheyi ön plana çıkartarak yapıyı hareketlendiren yapı elemanıdır.

Gülner'da incelediğimiz çeşme yapılarında üç farklı kemer uygulaması karşımıza çıkmaktadır. En fazla sivri kemer uygulaması görülmekle birlikte kaş kemer ve yuvarlak kemer uygulamaları da görülmektedir.

Sivri kemer yarıçapı kemer açıklığının yarısından fazla olduğu, iki yarım daire yayının merkezde birleşmesiyle ortaya çıkmaktadır (Hasol, 2017, s.253). Katalog bölümünde ele alınan çeşmelerden üçünde sivri kemer uygulaması görülmektedir. Ardıçpınarı Çeşmesi (Kat. No. 2.5.2)'de iki sivri kemer kullanımı görülmekte olup Yassıbağ Çeşmesi (Kat. No. 2.5.5), Miskale Çeşmesi (Kat. No. 2.5.6) sivri kemer nişli çeşmeler grubundadır.

Diğer bir kemer uygulaması olan kaş kemer, ikisinin merkezde, diğer ikisinin dışarda olduğu dört daire yayından meydana gelmektedir (Hasol, 2017, s.253,). Bozca Şeyh Çeşmesi (Kat. No. 2.5.1) ve Ahmet Kiyalavin Çeşmelerinde (Kat No 2.5.4) kaş kemer uygulaması karşımıza çıkmaktadır.

Yuvarlak kemer bir diğeri ismiyle beşik kemer, yarım çember şeklinde olan kemerdur (Hasol, 2017, s.254). Gülnar çeşmelerinde yalnızca Taşoluk Çeşmesinde (Kat. No. 2.5.3) yuvarlak kemer uygulaması görülmektedir.

3.2.2.3. Taslık Nişleri

Çeşme yapılarında su içilen bardak, kap ya da tasın konulduğu nişlere taslık nişi denilmektedir.

Çeşmelerde taslık nişleri çeşme nişi içerisinde yekpare taşa oyularak ya da taşlarla örülerek yapılabilmektedir. Bu nişlerin üzeri, sivri, yuvarlak, üç dilimli ve kaş kemerlerle hareketlendirilmektedir.

Gülнар'da katalog bölümünde incelediğimiz çeşmelerin dört tanesinde taslık nişi bulunmaktadır.

Bozca Şeyh Çeşmesi (Kat. No. 2.5.1)'nde, yekpare taşa oyularak yapılmış sivri kemerli taslık nişi yer almaktadır. Ardiç pınarı Çeşmesi (Kat. No. 2.5.2)'nde üç parça taşa oyularak yapılmış ve üç dilimli kemerle sonlanan taslık nişi bulunmaktadır. Bu dilimli taslık nişinin bir diğeri örneği Silifke'de bulunan Seyranlık çeşmesinde görülmektedir (Gündoğdu, 2019, s. 135-136). Taşoluk Çeşmesi (Kat. No.2.5.3)'nde taslık nişi yoğun olarak deforme olmakla birlikte yekpare taşa oyularak yapılmıştır. Yassıbağ Çeşmesi (Kat. No.2.5.5)'nde yekpare taşa oyularak yapılmış sivri kemer formunda taslık nişi bulunmaktadır.

3.2.2.4. Yalaklar

Çeşme yapılarında lüleden akan suyun toplandığı küçük su teknesine yalak denmektedir. Bu yalaklar işlevsel olarak suyun etrafa sıçramamasını ve tekne içerisinde birikmesini sağlamaktadır. Anadolu'da bu yalaklar kırsal alanlarda hayvanların su içmesine de hizmet etmektedir.

Gülнар'da incelediğimiz çeşmelerin beş tanesinde yalak bulunmakta olup bu çeşmeler bölümleri günümüzde beton malzeme ile yenilenmiş durumdadır. Bu çeşmeler; Taşoluk Çeşmesi (Kat. No. 2.5.3), Miskale Çeşmesi (Kat. No. 2.5.4), Yassıbağ Çeşmesi (Kat. No. 2.5.5), Ahmet Kiyalavin Çeşmesi (Kat. No. 2.5.6)'dir.

İncelediğimiz çeşmeler arasında iki çeşmenin yalak bölümü özgün olarak günümüze gelmiştir. Bunlar; Bozca Şeyh Çeşmesi (Kat. No. 2.5.1) ve Ardıçpınarı Çeşmesi (Kat. No. 2.5.2)'dir.

3.2.2.5. Su Hazneleri

Çeşme yapılarında kaynaktan gelen suyun biriktirilerek dinlendirildiği bölüme su haznesi denilmektedir.

Gülнар'da incelediğimiz çeşmelerden yalnızca bir tanesinde su haznesi bulunmaktadır. Bozca Şeyh Çeşmesi (Kat. No. 2.5.1)'nde bulunan su haznesi çeşme nişi içerisinde olup kaynaktan gelen suyun dinlendiği küçük bir haznedendir ibarettir.

3.2.2.6. Lüleler

Lüle, çeşmelerde suyun kontrollü ve kademeli olarak verilmesini sağlayan kısa ve metal boruya verilen isimdir. 30 dirhem kurşunun geçebileceği genişlikte bir delikten akan su miktarı olan lülelerde suyun sürekli olarak akmasından dolayı XVI. yüzyıl itibarıyla israfın önüne geçebilmek için burma adı verilen musluk kullanılmaya başlanmıştır (Mutlu, 2014, s. 473). Bu musluk uygulaması Gülнар çeşmelerinde görülmemektedir.

Gülнар'da incelediğimiz altı çeşmenin üç tanesinde lüle bulunmaktadır. Bu lüleler kısa ve metal bir boru şeklindedir.

Ardıçpınarı Çeşmesi (Kat. No. 2.5.2)'nde iki adet, Yassıbağ Çeşmesi (Kat. No.2.5.5)'nde bir adet lüle özgün olarak günümüze gelebilmiştir. Taşoluk Çeşmesi (Kat. No. 2.5.3)'nde bulunan lüle günümüzde kullanılmamaktadır. Bunun yerinde plastik bir borudan su akmaktadır.

Bozca Şeyh Çeşmesi (Kat. No. 2.5.1)'nde yapılan onarımlar sonrası lüle deliğine metal bir boru yerleştirilmiştir. Miskale Çeşmesi (Kat. No.2.5.4) ve Ahmet Kiyalavin Çeşmesi (Kat. No. 2.5.5) lüle deliğine plastik borular yerleştirilmiştir.

3.2.3. Köprülerde

3.2.3.1. Ayaklar

Köprü yapılarında kemerin her iki yakada oturduğu, tabliyenin yükünü taşıyan taş, tuğla, metal veya ahşaptan yapılabilen taşıyıcılara ayak denilmektedir

(Tunç, 1978, s.6). Köprü yapılarında en önemli taşıyıcı olan ayaklar göz sayısından bir fazla olmaktadır. (Mutlu, 2014, s.474). Dolayısıyla tek gözlü köprünün iki, iki gözlü köprünün üç ayağı bulunmaktadır.

İncelemiş olduğumuz beş köprüden dört tanesi tek gözlü olduğu için iki ayakları bulunmaktadır. Üç gözlü İlice 2 köprüsünün (Kat. No. 2.7.5) 4 ayağı bulunmaktadır. Bu ayakların tamamında taş malzeme kullanılmıştır.

3.2.3.2. Korkuluklar

Korkuluk, tabliyenin her iki tarafına, tempan duvarı üzerine yerleştirilen, güvenli geçişi sağlayan, alçak duvar ve köprü elemanıdır (Tunç, 1978, s.6). Köprülerde bu bölüm için köprünün yüksekliği ve uzunluğuna bağlı olarak taş ahşap veya metal malzeme tercih edilmektedir (Mutlu, 2014, s.475).

Gülнар'da incelediğimiz köprülerin korkuluk bölümleri bazı köprülerde kalıntı olarak günümüze gelmiş bazılarında ise hiç bulunmamaktadır. Konur Eski Köprü (Kat. No. 2.7.1)'de korkuluk bölümü kalıntı halinde gelebilmiştir. Diğer köprülerde herhangi bir korkuluk izine rastlanılmamıştır.

3.3. Strüktürel Elemanlar

3.3.1. Destek ve Geçiş Elemanları

3.3.2. Kemerler

Kemer iki açıklığın arasını örten, sütun veya ayaklara oturan, eğrisel bir düzleme denilmektedir. (Hasol, 2017, s. 250). Yapıda taşıyıcı strüktürel bir eleman olan kemerin birçok çeşidi bulunmaktadır. Sivri kemer, yuvarlak kemer, dilimli kemer, basık kemer, kaş kemer, Bursa kemeri, at nalı kemer, kaş kemer, armudi kemer vs. gibi birçok türü bilinmektedir

Gülнар'da incelediğimiz yapılarda basık kemer, sivri kemer, yuvarlak kemer, kaş kemer ve üç dilimli kemer uygulamaları karşımıza çıkmaktadır. Çeşmelerde kullanılan kemer formları 3.2.2 başlığında ayrıca ele alınmıştır.

Basık kemer uygulaması kapı, pencere, gibi yerlerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Zeynel Abidin Zaviyesi (Kat. No 2.1.1) taç kapısında, Zeyne Cami penceresinde (Kat. No. 2.2.1), Gezende cami, taç Kapsında (Kat. No. 2.2.2), Taşoluk Cami (Kat. No. 2.2.4) giriş kapısında, Şeyh Yakup Türbesi (Kat. No 2.4.1) giriş kapısında, Şeyh Ahmet Türbesi (Kat. No 2.4.3) giriş kapısında, Şeyh

Ömer Türbesi (Kat. No 2.4.4) giriş kapısında, Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No 2.4.5) giriş kapısı ve penceresinde, Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No 2.4.6) giriş kapısında, Doğrul Seydi Türbesi (Kat. No 2.4.7) giriş kapısında basık kemer uygulaması görülmektedir.

Yuvarlak kemer uygulaması Zeynel Abidin Zaviyesi (Kat. No 2.1.1) giriş eyvanında, Zeyne Cami (Kat. No 2.2.1) hariminde, Gezende Cami (Kat. No. 2.2.2) hariminde, Ardıçpınarı cami (Kat. No 2.2.3) hariminde, Yakup Halife Türbesi (Kat. No. 2.4.2) giriş kapısında, Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No 2.4.6) kuzey duvarında yer alan destek kemeri, Yassıbağ yunağı (Kat.No.2.6.1) ocak nişi kemerlerinde, Konur Tarihi Köprü (Kat. No 2.7.1) kemerinde, Konur Eski Köprü (Kat. No 2.7.2) kemerinde, Zeyne Koca Köprü (Kat. No 2.7.3) kemerinde, İlice 1 köprüsü (Kat. No 2.7.4) kemerinde, İlice 2 Köprüsü (Kat. No 2.7.5) Kemerinde, yuvarlak kemer uygulamaları görülmektedir.

Sivri kemer uygulaması çoğunlukla çeşme nişlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu bölüm 3.2.2.1 başlığında ele alınmıştır. Ayrıca Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi (Kat. No. 2.1.1)'nde yer alan Türbe odasının güney duvarında ki mihrapta sivri kemer uygulaması karşımıza çıkmaktadır.

3.3.3. Mukarnaslar

Mukarnas bir diğer ismi ile stalaktit, düşey bir yüzeyden daha taşkın bir yüzeye geçmek için kullanılan birbiri üzerine kademeli olarak bindirilmiş küçük prizmalara verilen isimdir (Hasol, 2017, s.333). Türk ve İslam mimarisinde sıkça karşılaştığımız Mukarnas, taç kapılarda, mihraplarda, minarelerde, minberlerde, sütun başlıklarında sıkça kullanılan hem strüktürel hem de bezemede kullanılan önemli bir elemandır. Üç boyutlu tasarımı ile ışık-gölge etkisi yaparak, kullanıldığı alanı ön plana çıkarmaktadır.

Mukarnas, Gülnar'da incelediğimiz yapıların mihrap bölümlerinde karşımıza çıkmaktadır. Hem tezyinat hem de taşıyıcı öge olarak kullanılmıştır. Zeynel Abidin Zaviyesinin (Kat. No. 2.1.1) mescit bölümünde yer alan mihrapta beş sıra, mihrabın iki yanında bulunan sütuncelerin başlıklarında iki sıra, Gezende Camisi (Kat. No.2.2.1) son cemaat yeri mihrabında üç sıra, Gezende Cami harimde yer alan mihrapta dört sıra, Ardıçpınarı Camisi (Kat. No 2.2.3) mihrabında 3 sıra dizisi mukarnas bulunmaktadır.

3.3.4. Kubbe Geçiş Öğeleri

3.3.4.1. Pandantifler

Kare planlı mekanlarda üst örtü elamanı olarak kubbe kullanıldığında beden duvarlarıyla kubbenin dairesel kaidesi arasına yerleştirilen üçgen formlu binglere pandantif denilmektedir (Hasol, 2017, s. 356; Sözen-Tanyeli, 2012, s. 236.). “Aslan göğsü” veya “küresel üçgen bingi” olarak da bilinen pandantifin ilk kullanımı Geç Antik Döneme tarihlendirilmiş olsa da yaygın olarak kullanımı Doğu Roma ve Osmanlı dönemleridir

Zeynel Abidin Zaviyesi (Kat. No. 2.1.1)’nde, Şeyh Ali Semerkandi’nin yattığı Türbe odasında, Şeyh Yakup Türbesi (Kat. No. 2.4.1)’nde, Yakup Halife Türbesi (Kat. No. 2.4.2)’nde, Şeyh Ahmet türbesi (Kat. No. 2.4.3)’nde, Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No. 2.4.6)’nde, Doğrul Seydi Türbesi (Kat. No. 2.4.7)’nde, Şeyh Ese Türbesi (Kat. No. 2.4.8)’nde kubbe geçiş elemanı olarak pandantif kullanılmıştır.

3.3.4.2. Tromp

Tromp, mekânın duvarları ile kubbe arasında bulunan üst örtüye geçiş elemanıdır. Tonoz bingi, köşe tonozu olarak da bilinen mimari ögenin ilk kullanımı Sasani dönemine kadar uzanmakla birlikte Büyük Selçuklu döneminde kullanımı yaygınlaşmıştır (Sözen- Tanyeli, 2012, s. 307).

Gülнар’da incelediğimiz yapılarda Şeyh Ömer türbesinde kubbeye geçişte tromp kullanılmıştır. Sekizgen planlı türbede her köşe sınırına birer tane olmak üzere toplamda 8 adet trompla kubbeye geçiş sağlanmaktadır.

3.3.5. Örtü Sistemleri

3.3.5.1. Kubbe

Kubbe kelime anlamı olarak “kavisli bombeli şey, göbek, yuvarlak dam” anlamına gelmektedir (Mülayim, 2002, s. 300). Yarım küre şeklinde ki örtü elemanı kemer yayının tepe noktasından inen dikin kendi ekseninde dönmesiyle meydana gelmektedir (Hasol, 2017, 285).

Mimarlık tarihinde, dış bükey yapısıyla geniş alanları abidevi bir görünümle örten kubbe estetik ve statik önemi yüksek bir formdur. Yapımında Ahşap, taş ve tuğla gibi farklı malzemeler kullanılmaktadır.

Kubbenin, İlk kullanımı birbiri üzerine bindirilen taşların üst örtüyü örtmesiyle karşımıza çıksa da dairevi bir formdan çok uzaktır. Eski Miken uygarlığında ki Tholos (kubbeli mezarlar) bunun en iyi örneğidir. Kubbe kullanımı gelişmiş olarak Roma İmparatorluğu döneminde karşımıza çıkmaktadır. Beton döküm tekniğiyle yapılan kubbelerin en ünlüsü ve gelişmiş Pantheon tapınağında bulunan yaklaşık 40,00 m açıklığında ki kubbedir (Sözen- Tanyeli, 2012, s.180).

Gülнар'da kubbe kullanımı en fazla türbe yapılarında karşımıza çıkmaktadır. Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi (Kat. No. 2.1.1)'nde, Şeyh Ali Semerkandi'nin yattığı Türbe odasında, Şeyh Yakup Türbesi (Kat. No. 2.4.1)'nde, Yakup Halife Türbesi (Kat. No. 2.4.2)'nde, Şeyh Ahmet türbesi (Kat. No. 2.4.3)'nde, Şeyh Ömer Türbesi (Kat. No. 2.4.4)'nde Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No. 2.4.6)'nde, Doğrul Seydi Türbesi (Kat. No. 2.4.7)'nde, Şeyh Ese Türbesi (Kat. No. 2.4.8)'nde üst ört elemanı olarak kubbe tercih edilmiştir.

Taşoluk medrese Camisi (Kat. No. 2.2.4)'nde dıştan düz dam ile örtülü harim bölümünde içte mihrap önünde ahşap malzemedен çokgen kubbe kullanılmıştır.

3.3.5.2. Tonoz

Tonoz taş ya da tuğla kullanılarak örülen iç bükey yarım silindir biçimli tavana denilmektedir (Hasol, 2012, s. 468). Beşik, çapraz, kaburga, basık, sivri, yıldız gibi daha birçok çeşidi bulunmaktadır.

Gülнар'da incelediğimiz yapılardan Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi (Kat. No.2.1.1) içerisinde bulunan Şeyh Ali Semerkandi'nin eşinin yattığı türbe odasında beşik tonoz kullanımı görülmektedir.

Taşoluk medrese camisi (Kat. No. 2.2.4)'nin dıştan düz dam ile örtülü harim bölümünde mihrap önü kubbesinin her iki yanında ahşap tonoz yer almaktadır.

3.3.5.3. Çatı ve Düz Örtüler

Gülнар'da incelediğimiz camilerin tamamı dıştan kırma çatı veya düz dam ile örtülüdür. Buna ilave olarak Yassıbağ 'da bulunan yunak da düz dam ile örtülüdür.

3.4. Süsleme

Süsleme, bir yüzeyi estetik değerler çerçevesinde daha etkileyici kılmak için yapılan çalışmalara denmektedir. Bezeme, tezyinat ve dekorasyon olarak da bilinen sanat dalı her medeniyette farklı malzeme, teknik ve üslupla karşımıza çıkmaktadır (Demiriz, 1979, s. 37). Süslemede kullanılan motifler toplumun inanç, gelenek ve kültürlerine göre şekillenmektedir.

İslam sanatında ki figürlü süslemeye olan mesafe, bitkisel ve geometrik kompozisyonların gelişmesine yol açmış ayrıca güzel yazı sanatı olarak bildiğimiz hat sanatının gelişmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda tezhip, ebru, katı, minyatür gibi birçok sanat kolu doğmuş ve gelişmiştir.

Türk ve İslam mimarisinde süsleme taç kapılarda, minber, mahfil ve minarelerde, çeşme, hamam, köprü, han, zaviye, imaret vs. gibi halkın kullandığı sosyal mekanlarda karşımıza çıkmaktadır.

Gülнар'da incelediğimiz yapılardan, türbe ve camilerde bitkisel ve geometrik üslupta süsleme kompozisyonları görülmektedir.

3.4.1. Bitkisel Süslemeler

Bitkisel süsleme insanoğlunun doğada karşılaştığı ağaç, tomurcuk, yaprak, çiçek, dal, gibi bitkileri bir yüzeye birebir ya da stilize ederek tezyin etmesiyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Gülнар'da incelediğimiz yapıların bitkisel süsleme kompozisyonunda öne çıkan motifler rumi, palmet, gülbezek, hayat ağacı ve nardır.

Gezende camisinin kuzey cephesinde yer alan basık kemerli giriş kapısının üzerinde yer alan sağır at nalı kemerin kilit taşında rumi ve palmetlerden oluşan bir bezeme bulunmaktadır. Ayrıca Caminin mihrabında, mukarnas kavsaranın başlangıç sırasında, palmetler yer almaktadır.

Şeyh Yakup Türbesi'nde kuzey cephede duvar üzerinde taş kazıma tekniği ile yapılmış iki adet on ikişer dilimli gülbezek motifi yer almaktadır.

Şeyh Ömer Türbesi (Kat. No. 2.4.4)'nde Giriş kapısının üstünde yer alan onarım kitabesinin etrafı iç içe geçmiş rumi ve palmet motifleriyle çevrelenmiştir. Bunun yanın sıra kitabenin hemen üzerinde, saçak hizasında sonsuz yaşamı simgeleyen bir madalyon içerisine alınmış hayat ağacı motifi bulunmaktadır.

Oldukça hareketli cephe anlayışı ile inşa edilen türbenin saçak kısmının köşe noktalarında üç boyutlu halde yerleştirilmiş nar kabartmaları bulunmaktadır. Bu kabartmalar doğu cephenin her iki köşe noktasında sağlamken, güney ve güney batı cephelerinde deforme olmuş vaziyettedir. Nar motifi İslamiyet öncesi Türk kültüründe bereket, doğurganlık, ölümsüzlük gibi anlamlara gelirken İslamiyet'in kabulü ile birlikte cennet imgesi anlamını da kazanmıştır (Çağlıtütüncügil, 2013, s. 79).

Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No. 2.4.6) doğu cephe de yer alan giriş kapısı üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış 6 dilimli gülbezek motifi yer almaktadır.

Bozca Şeyh Çeşmesi (Kat. No. 2.5.1)'nde kemer tepe noktasında karşılıklı olarak konumlandırılmış beşer dilimli, bunların hemen üzerinde silme saçak profili üzerinde 6 dilimli olmak üzere toplamda üç adet gül bezek motifi yer almaktadır.

Ardıçpınarı Çeşmesi (Kat. No.2.5.2) süsleme kompozisyonunda dağınık ve düzensiz bir anlayış hakimdir. Taslık nişlerinde kazıma tekniği ile yapılmış altışar dilimli gülbezek motifleri bulunmaktadır. Ayrıca cephede yer alan iki kemerin birleşime noktası ile saçağın hemen altında kabartma tekniği ile yapılmış sekiz dilimli gülbezek motifi yer almaktadır.

3.4.2. Geometrik Süslemeler

Geometrik şekillerin birbiri ardına bir kompozisyon içerisinde oluşturduğu bütüne geometrik süsleme denilmektedir. İslam sanatının en karakteristik süsleme programı oluşturan geometrik süsleme üslubunda kare, daire, dikdörtgen, eşkenar dörtgen ve yıldız gibi daha birçok desen kullanılmıştır.

Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesinde kuzey cephede yer alan basık kemerli giriş kapısında, kitabeliğin her iki yanına yerleştirilen kabarlardan kuzeyde olan sekiz kollu yıldız kompozisyonuyla bezenmiştir. Güneyde olan kabara yoğun olarak deforme olduğu için desenler görülememektedir. Ancak benzer bir süsleme programına sahip olduğu düşünülmektedir. Yine zaviyenin mescit bölümünde

bulunan mihrabın her iki yanında yerleştirilen kabarlarda sekiz kollu yıldız ile birlikte palmet motifi bir arada kullanılmıştır¹².

Gezende Cami (Kat. No. 2.2.2) giriş kapısının her iki yanında bulunan kabarlarda yıldız kompozisyonun işlendiği görülmektedir. Ancak bu kabalar yoğun olarak deforme olmuştur. Bu kompozisyona bakarak Konya Karatay Medresesi Taç kapısında bulunan kabalarla benzerlik göstermektedir (Doğan, Yazar, 2013 s. 229)

Halife Yakup Türbesi (Kat. No. 2.4.2)'de giriş kapısında kenar köşelerinde karşılıklı olarak konumlandırılmış Ayyıldız motifi yer almaktadır. Bu motif

Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No. 2.4.5) içerisinde yer alan sandukanın güneye bakan kenarında madalyon içerisine alınmış güneş motifi yer almaktadır. Güneş motifi Bektaşî tarikatında sıkça karşımıza çıkmakta

Şeyh İsa Türbesi (Kat. No. 2.4.8)'nde, iç mekânın doğu ve batı duvarlarına düzensiz halde dairevi formlar yer almaktadır. Bu dairevi formlardan irili ufaklı olmak üzere batı duvarda yedi adet, doğu duvarda üç adet bulunmaktadır.

3.5. Malzeme ve Teknik

Mimari yapılar inşa edildikleri dönemin ve coğrafyanın koşullarına göre belli üslup ve ekoller çerçevesinde inşa edilmektedirler. Toplumun sosyo-ekonomik yapısı sanattan mimariye her alanda dönemi şekillendirmekte olup bu bağlamda yapılar oluşmaktadır. Dolayısıyla malzeme kullanımı ve inşa teknikleri bölgenin sosyo ekonomik ve coğrafi durumuna göre değişiklik göstermektedir.

3.5.1. Taş

Gülнар bölgesinde tercih edilen ve birincil olarak kullanılan malzeme taştır. Mersin bölgesinde yoğun olarak çıkarılan kireç taşı tarihten günümüze bölgede yaşayan medeniyetlerin kullandığı bir malzeme olmuştur. Gülнар'da incelediğimiz yapılarda kaba yontu, moloz taş ve düzgün kesme taş kullanılmıştır.

Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi (Kat. No. 2.1.1)'nde cephede, Şeyh Ali Semerkandi'nin türbe odasının üst örtüsünde, mescit bölümünün mihrabında düzgün kesme taş kullanılmıştır.

¹² Kabalar hakkında detaylı için bkz. Doğan -Yazar, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimari Süslemesinde Küre, Küre ve Koni Kesiti/Kabara, Rozet, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2013, Güz (19), s. 221-244.

Zeyne Cami (Kat. No. 2.2.1) büyük oranda yıkıldığı için, günümüze gelen bölümünde ve yapının eski fotoğraflarından hareketle düzgün kesme taş ve moloz taş birlikte kullanılarak inşa edilmiştir.

Gezende Cami (Kat. No.2.2.2) inşasında cephede ve harimde yer alan kemerlerde, son cemaat yerinde ki mihrabiyede, harim de yer alan mihrapta, düzgün kesme taş kullanılmıştır.

Ardıçpınarı Cami (Kat. No. 2.2.3) cephede ve harim duvarlarında kaba yontu taş malzeme kullanılırken, harimde ki kemerlerde düzgün kesme taş kullanılmıştır. Mihrapta sıva kullanımı yoğun olduğu için kesin olarak malzemesi belirlenememiştir.

Taşoluk Medrese Cami (Kat. No.2.2.4) inşasında kaba yontu ve düzgün kesme taş birlikte kullanılmıştır. Yapının mihrabında düzgün kesme taş, cephelerde ise kaba yontu taş tercih edilmiştir.

Bardat namazgahı (Kat. No. 2.3.1) büyük oranda yenilenmiş olup mihrap bölümü özgün olarak günümüze gelmiştir. Mihrap ta düzgün kesme taş kullanılmıştır.

Şeyh Yakup Türbesi (Kat No.2.4.1), Yakup Halife Türbesi (Kat No.2.4.2), Şeyh Ahmet Türbesi (Kat No.2.4.3) İnşasında düzgün kesme taş ve kaba yontu taş birlikte kullanılmıştır.

Şeyh Ömer Türbesi (Kat. No. 2.4.4) beden duvarlarında kaba yontu taş ve düzgün kesme taş, üst örtüde düzgün kesme taş kullanılmıştır.

Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No. 2.4.5) inşasında düzgün kesme taş kullanılmıştır.

Bozca Şeyh Türbesi (Kat. No.2.4.6) ve Şeyh İsa türbesi (Kat. No. 2.4.8) inşasında kaba yontu ve düzgün kesme taş malzeme birlikte kullanılmıştır.

Doğrul Seydi Türbesi (Kat. No. 2.4.7) inşasında kaba yontu taş kullanılmıştır.

Bozca Şeyh Çeşmesi (Kat. No. 2.5.1), Ardıçpınarı Çeşmesi (Kat. No.2.5.2), Taşoluk Çeşmesi (Kat. No. 2.5.3) inşasında düzgün kesme taş ve kaba yontu taş birlikte kullanılmıştır.

Ahmet Kiyalavin eşmesi (Kat. No. 2.5.4), Yassıbağ eşmesi (Kat. No. 2.5.5), Miskale eşmesi (Kat. No. 2.5.6) düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir.

Yassıbağ Yunağı (Kat. No.2.6.1) inşasında kaba yontu taş malzeme kullanılmıştır.

Konur Tarihi Köprü (Kat No.2.7.1), Konur Eski Köprü (Kat No.2.7.2), Koca Köprü (Kat No.2.7.3), İlice 1 Köprüsü (Kat No.2.7.4), İlice 2 Köprüsü (Kat No.2.7.5)'nde köprü kemerinde düzgün kesme taş, tempan duvarları, köprü ayakları ve tabliyede kaba yontu taş kullanılmıştır.

3.5.2. Ahşap

Ahşap Malzeme Akdeniz bölgesinin coğrafi ve iklim koşullarının bu malzemeye uygun olmamasından dolayı tamamen ahşaptan inşa edilmiş bir mimari yapı, yapılan çalışmalar neticesinde tespit edilememiştir. Ancak kapı pencere, minber, sütun ve hatıl olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şeyh Ali Semerkandi zaviyesinin mescit bölümünde üst örtü ahşap direkler tarafından taşınmakta olup yine üst örtüde ahşap kirişlemeli düz dam olarak düzenlenmiştir. Ayrıca yapının doğu cephesinde taş aralarında hatıl kullanımı görülmektedir.

Taşoluk Cami üst örtüsünde ahşap malzeme kullanılmıştır. Bu camide yer alan ahşap mihrap önü kubbesi dikkat çekmektedir.

Gülнар'da incelediğimiz cami ve türbelerin kapı, pencere ve minberlerinde kullanılan ahşap malzeme günümüze ulaşmamış halk tarafından yenilenmesinden dolayısıyla değerlendirmeye alınmamıştır.

3.6. Yazı

Herhangi bir ses ya da diyalektit özellik olmadan iletişimi sağlayan, bir madde üzerine çizmek, kazımak yazmak suretiyle oluşturulan her türlü işarete yazı denilmektedir (Tüfekçioğlu, 1999, s. 158) Yazı kültür aktarımında önemli bir yere sahip olup harf ve şekiller toplumlara göre farklılık göstermektedir.

Türk ve İslam sanatında yazı mimaride sıkça kullanılmış bitkisel ve geometrik bezemeyle birlikte mimari mekanların tezyinatında önemli bir rol oynamıştır. İslam sanatında figürlü süslemeye olan mesafeli duruş hat sanatının

gelişmesine yol açmıştır Mimari yapılarda kullanılan yazı Arap harflerinin farklı yazı türleriyle hem Kuran-ı Kerimden ayetleri hem de Hadis-i Şerifleri Müslüman Müminlere her an hatırlatmaktadır. Estetik değeri yüksek bu yazılar işlevsel olarak kitabe, mezar taşı veya bir belge olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kitabelerde kullanılan yazı görsel olarak insana hitap etse de içerik olarak yapıyı kimin, kim adına, kaç yılında yaptırdığına dair önemli ipuçlarını bize vermektedir (Tüfekçioğlu, 1999, s. 159)

Gülner'da İncelediğimiz yapılarda kullanılan kitabe ve yazı kuşaklarında iki farklı yazı türü tercih edilmiştir. Bunlar Celi Sülüs ve Celi Taliktir.

3.6.1. Celi Sülüs

Celi Sülüs, 3-4 mm. ölçülerinde açılmış kamış kalemle yazılan harfleri yuvarlak ve eğri bir karaktere sahip olan yazı türüdür (Tüfekçioğlu,1999, s. 163). Harflerin iri ve yuvarlak hatlı olması nedeniyle kitap yazımında ve mimari de tercih edilmiştir.

Gülner'da bulunan mimari yapılarda en çok kullanılan yazı türü celi sülüstür.

Şeyh Ali Semerkandi zaviyesinde yer alan mihrabın alınlık bölümündeki kitabe celi sülüs yazı ile hakedilmiştir.

Taşoluk Camisinde harim de yer alan iki satırlık kitabe celi sülüs yazı ile hakedilmiştir.

Bardat Namazgahındaki beş satırlık kitabe kabartma tekniğiyle, celi sülüs hat ile hak edilmiştir. Taşoluk da yer alan Yakup Halife Türbesindeki Kitabe II yerel üslupta ve celi sülüs hat ile hak edilmiştir. Şeyh Ahmet türbesi ve Şeyh Yakup Türbesi kitabelerinde celi sülüs yazı türü kullanılmıştır

Şeyh Ömer Türbesinde yer alan üç kitabe de celi sülüs yazı ile hakedilmiştir.

3.6.2. Celi Ta'lik

Celi ta'lik yazı türü sözlükte “asılmak, askıya alınmak” anlamına gelmekte olup daha geniş bir kalemle yazılan iri yazı stiline denmektedir (Alpaslan,1993, s.265). Ta'lik İran'da tevkî' ve rikâ' yazılarından geliştirilerek oluşturulmuş bir

yazı çeşididir. Erken dönemden başlayarak İslâm devlet teşkilâtında, divanlarda kalem ağzı 2-3 mm. olan tevki‘hattıyla kısa, kalem ağzı 1 mm. olan rikā‘ ile uzun metinler yazılırdı. Bu yazıların İran’da ve İran’ın doğusundaki ülkelerde geçirdiği değişiklik sonucu ortaya çıkan yeni üslûba ta‘lik adı verilmiştir (Alpaslan, 1993, s. 265).

Taşoluk’ta yer alan Yakup halife Türbesi Kitabe I’ de Celi Talik yazı ile hakkedilmiştir.

SONUÇ

Gülner tarihi ve coğrafi yapısıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmış tarih öncesi ve sonrası çağlarda insanların yerleşimine uygun bir bölge olmuştur.

Türk ve İslam dönemi olarak bir bütün halinde incelenmeyen Gülner ve köylerindeki mimari yapılar bu tez kapsamında incelenmiş mevcut yapılar bilimsel yönergelere uygun bir biçimde ele alınmıştır. Konumuz itibariyle Gülner merkez ve köylerindeki yapılar tespit edilmeye çalışılmış ve gün yüzüne çıkarılması hedeflenmiştir.

Yapılan saha çalışmalarında toplam 41 köy ve 5 merkez mahallesi incelenmiştir. Sonuç olarak; 1 zaviye, 4 cami, 1 namazgah, 8 türbe, 6 çeşme, 1 yunak, 5 köprü tespit edilmiştir. Bu yapılardan Gezende Cami (Kat. No. 2.2.2), Ardıçpınarı Cami (Kat. No. 2.2.3), Taşoluk Medrese Cami (Kat. No. 2.2.4), Bardat Namazgahı (Kat. No. 2.3.1), Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No. 2.4.5), Ardıçpınarı Çeşmesi (Kat. No. 2.5.2), Taşoluk Çeşmesi (Kat. No. 2.5.3), Ahmet Kiyalavin Çeşmesi (Kat. No. 2.5.4), Yassıbağ Çeşmesi (Kat. No. 2.5.5), Miskale Çeşmesi (Kat. No. 2.5.6), Yassıbağ Yunağı (Kat. No. 2.6.1), Konur Tarihi Köprü (Kat. No. 2.7.1), Konur Eski Köprü (Kat. No. 2.7.2)'nin envantere kayıtlı olmadığı tespit edilmiş ve envantere kaydedilmesi hususunda Silifke Müze Müdürlüğü ile iletişime geçilmiştir. Ayrıca eserlerin çizim, fotoğraflama ve tanımlamaları bu çalışma kapsamında yapılmıştır.

İncelenen eserler kronolojik olarak değerlendirildiğinde Gülner ve köylerinde bulunan en eski tarihli yapı Taşoluk'ta bulunan 1529 tarihli Şeyh Yakup Türbesi (Kat. No. 2.4.1)'dir. Karamanoğlu Beyliği dönemine tarihlenen eser son derece sade bir üslupta inşa edilmiş ve bölgedeki türbelerde görülen plan mekân üslubunda benzer özelliklere sahiptir.

Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi kitabesi olmamasına karşı haziresinde bulunan 15.yy'la tarihli mezar taşı ile ilçenin eski yerleşim alanlarından. Bu köyde yer alan zaviye bölgenin gelişmesine katkıda bulunmuş dönemi itibariyle ele alacak olursak cami, çeşme köprü gibi yapılarda bu zaviyenin etrafında toplanmıştır. Bu yapılar; Zeyne Cami (Kat. No. 2.21), Ahmet Kiyalavin Çeşmesi

(Kat. No. 2.5.4) ve Koca Köprü (Kat. No. 2.7.3)'dür. Bu yapıların malzeme ve teknik açısından Beylikler dönemine tarihlendirmek mümkündür.

İncelemeye aldığımız Camilerden Taşoluk Medrese Cami (Kat. No. 2.2.4) 17. Yüzyılın ikinci yarısından sonra inşa edilmiş ancak esere yapılan müdahaleler sonucu günümüze gelebilmiştir. Gezende Cami (Kat. No. 2.2.2), Ardıçpınarı Cami (Kat. No. 2.2.3) 18. Yüzyıl da inşa edilmiş ve bu dönemin özelliklerini yansıtmaktadırlar.

Mersin ili ve ilçelerinde yaptığımız taramalarda Türbe yapılarının Gülnar'da sayıca fazla olduğu gözlemlenmiştir. Kıyı kesimde bulunan Silifke, Anamur ve Erdemli ilçelerine oranla dağlık bölge de bulunan Gülnar'da bu sayı artmaktadır. Türk ve Müslüman nüfusunu göçebe hayat sürdürmesi ve buna bağlı olarak dağlık bölgelerde ikamet etmeleri Türk mimari yapıların bu kesimlerde daha sık karşılaşmamıza sebep olmuştur. Gülnar, Mersin ilçeleri arasında yayla yerleşiminin en yoğun olduğu ilçedir. Dolayısıyla bu bölgede Türk İslam dönemine ait türbe yapısı daha fazla görülmesinin sebebini bu duruma bağlayabiliriz. Şeyh Ömer Türbesi (Kat. No. 2.4.4) ve Şeyh Abdi Türbesi (Kat. No. 2.4.5) dışında tamamı kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülüdür. Dönemsel olarak bu yapıları ele aldığımızda Karamanoğlu Beyliği Döneminden itibaren bu yapı grubu yerel mimari üslubunda inşa edilmeye başlamış olup 18.yy. sonlarına kadar görülmektedir.

Çeşmelere baktığımızda Yassıbağ Çeşmesi (Kat. No. 2.5.5) dışındakiler bağımsız ve tek cepheli olarak inşa edilmiştir. Bu çeşmeler köy merkezinde insanların kolaylıkla erişebileceği noktalara konumlandırılmışlardır. Yassıbağ Çeşmesi (Kat. No. 2.5.5) ise Yassıbağ Yunağına (Kat. No. 2.6.1) bitişik vaziyette inşa edilmiş böylelikle yunağın su ihtiyacı da karşılanmıştır.

Katalog bölümünde incelediğimiz köprülerde tarih belirten herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak civar da bulunan beylikler dönemi köprüleriyle benzer inşa ve malzeme özellikleri görülmektedir. İlice 2 (Kat. No. 2.7.5) Köprüsü dışında bu gruptaki eserlerin tamamı tek gözlü olarak inşa edilmişlerdir. Bu yapıların konumlarından hareketle Gülnar ve çevresinin ticaret ağında görmek mümkündür. Konur Tarihi Köprü (Kat. No. 2.7.1) ve Konur Eski Köprü (Kat. No.

2.7.2) Gülnar -Ermenek yolu üzerinde, İlice 1 (Kat. No. 2.7.4) ve İlice 2 köprüleri (Kat. No. 2.7.5) Gülnar merkezi Akdeniz'e bağlamaktadır.

Çalışmamız sonucunda tespit edilen taşınmaz kültürel varlıklar Karamanoğlu Beyliği ve Osmanlı Devleti dönemlerinde inşa edilmiş ve günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Geline bu süreçte yapıların korunması ve gelecek nesillere aktarılması için koruma altına alınması gerekmektedir. Gülnar'da bulunan kültür varlıklarının restorasyon, evre düzenlemesi ve tanıtımı yapılarak bölgede kültür turizmin canlanacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

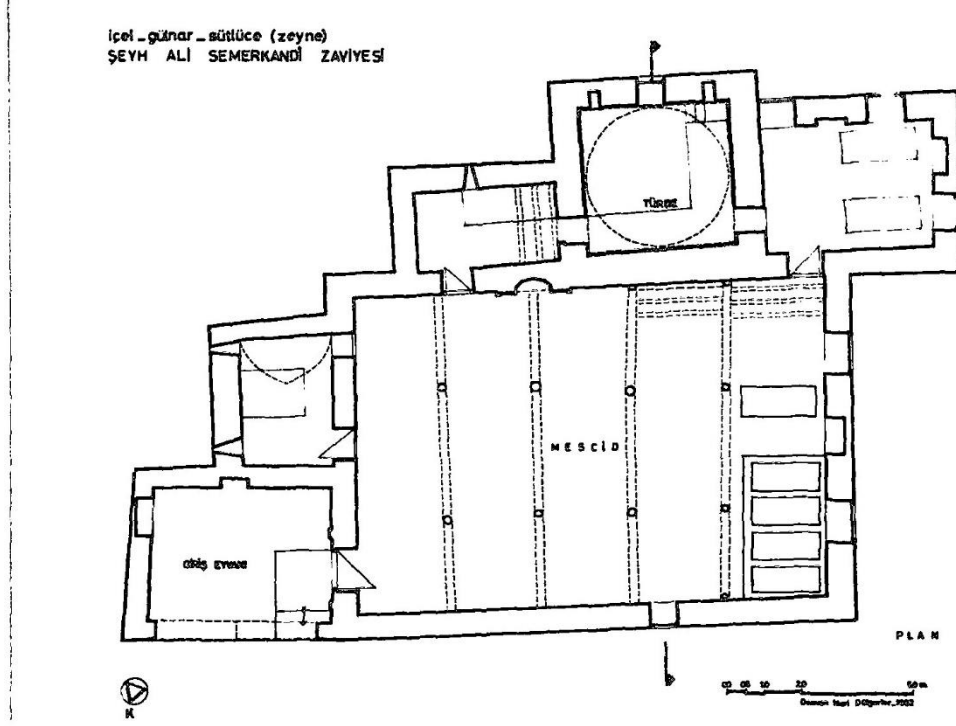
- Acun, H., (2002). *Beylikler ve Erken Osmanlı Dönemi Mimarisi*, Ankara.
- Alparslan, A., (1993). "Celi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.7, Ankara, s. 265-267.
- Alparslan, A., (2002). "Kitabe" *Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.26, Ankara, s.76.
- Arel, M., (1962). "Muttaki Karamanoğulları Devri Eserleri.", *Vakıflar Dergisi*, 5, s. 241-250.
- Arık M. O., (1967). *Erken Devir Anadolu Türk Devri Mimarisi*, İstanbul.
- Arseven, C. E., (1984). *Türk Sanatı*, Cem Yay., İstanbul.
- Arslan, M., (2020). "Anadolu Selçuklu Namazgâhları", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal Of Turkish Researches Institute*, 68, s.281-311.
- Aslanapa, O., (1972). *Türk Sanatı I*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Aslanapa, O., (2004). *Osmanlı Devri Mimarisi*, İnkılap Kitabevi İstanbul.
- Boran, A, (2001). *Anadolu'daki İç Kale Cami Ve Mescitler*, Ankara.
- Boran, A, (2013). *İlgün Kültür Envanteri*, Konya.
- Bakırer Ö, (1976). *XIII. ve XIV. Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları*, Ankara.
- Candan Ü., (2019). "Mersin'in Mezitli İlçesindeki Menzil Çeşmeleri", *XIX. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları Ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, C.2, s. 439-456.
- Cezar M., (1977). *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir Ve Mimarlık*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Çağlıtütüncügil E., (2013). Türk Süsleme Sanatında Nar: "Form, Köken Ve İkonografik Anlamı", *TÜBAR-XXXIII-Bahar*, s.62-92.
- Çal, H., (2000). *Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Camiler Ve Mescitler*, Ankara.
- Çelik, Ş, (1994). *Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çeşmeli, İ., (2007). *Antik Çağdan XIII. Yüzyıla Kadar Orta Asya Ve Karahanlı Dönemi Mimarisi*, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Çolakoğlu H., (2021), Erdemli'deki Türk-İslam Dönemi Mimari Eserleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Davesne, A., Le Rider G, (1989). *Le Trésor De Meydancık Kale (Cilicie Trachée, 1980)*. Gülnar. Paris: Éditions Recherche Sur Les Civilisations.
- Davesne A. –Le Rider G. (1998). (Çev. Taşkiran), “Gülnar Iı: Le Tresor De Meydancık Kale” *İçel Sanat Kulübü Aylık Bülteni*, s. 76.
- Dayar, M., (2017). *Mersin Mut'taki Mimari Eserler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Demiriz, Y., (1979). *Osmanlı Mimarisinde Süsleme Erken Devir (1300-1453)*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Derman, U., (1980). “Celi Yazılar”, *İlgi*, XIV/29, İstanbul, s. 30-34
- Diez, E., Aslanapa O. ve Koman M., (1950), *Karaman Devri Sanatı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Doğan N., Yazar T., (2013). “Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimari Süslemesinde Küre, Küre ve Koni Kesiti/Kabara, Rozet”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz (19), s. 221-244.
- Dülgerler O., (2006). *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*, TTK Yayınları, Ankara.
- Erzincan, T., (2005). “Mihrap” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul, S.30.
- Erdal, Z. (2014). *Aksaray'daki Türk Devri Mimarisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Eyice, S., (1993). “Çeşme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (C.8, s. 277-281), İstanbul.
- Eyice, S., (1963). İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İctimai Bir Müessesesi, Zaviyeler Ve Zaviyeli Camiler, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 23 (1-2).

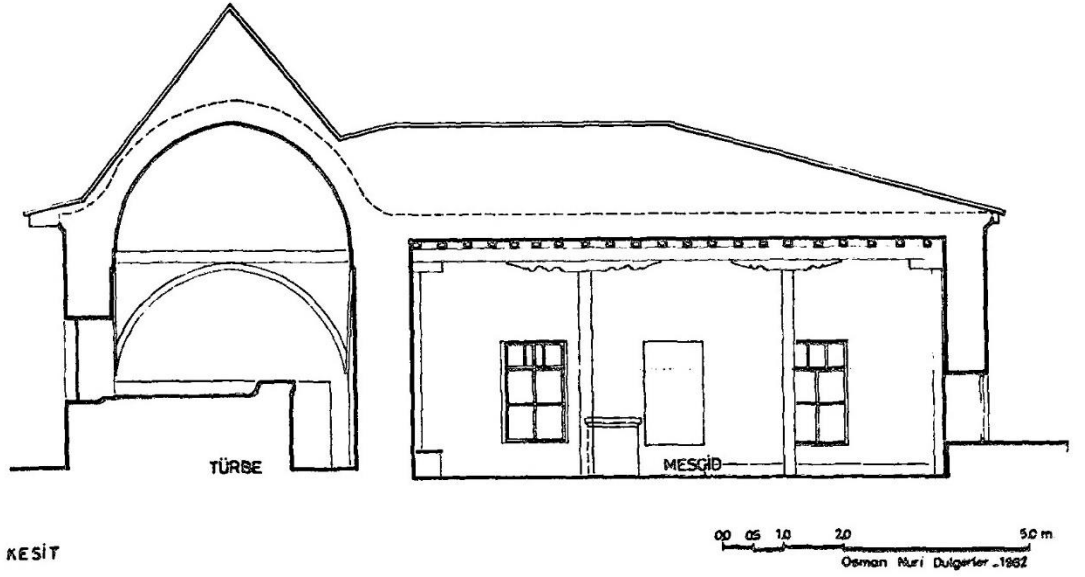
- Gürtürk, S., (1980). *Silifke Tarihi*, İstanbul: Can Matbaa.
- Hasol, D., (2017). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Yem Yayınları, İstanbul.
- İlter, F., (1978). *Osmanlılara Kadar Anadolu Türk Köprüleri*, Karayolları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Köprülü F., (1942). “Ribat”, *Vakıflar Dergisi*, II, Ankara.
- Kuban D., (1995). *Türk Ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji Sanat Yayınevi, İstanbul.
- Kızıltan A., (1958). *Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler*, İstanbul: İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi.
- Mülayim, S., (1982). *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler*, Ankara.
- Mülayim, S., (2002). “Kubbe”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.26, İstanbul, s. 252-300.
- Sözen M., Tanyeli U., (2011). *Sanat Kavramı ve Terimler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ögel, S., (1979). “Türk Mimarisinde Kubbeli Mekân Gelişmesinin Ana Hatları”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, S.32, İstanbul.
- Önkal A., Bozkurt N., (1993). "Cami", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.7, s.46-56.
- Önkal, H., (1996), *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Özdemir R., (1994). “Osmanlı Devleti'nin Tarikat Tekke Ve Zaviyelere Karşı Takip Ettiği Siyaset”, *Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S.5, Ankara, S.266-267.
- Ögel, B, (1991). *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi*, Ankara.
- Sözlü, H, (2014). *Balıkesir'de Türk Dönemi Mimari Eserleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Şikâri, (2005). *Karamanname*, (Haz). M. Sözen, N. Sakaoğlu, İstanbul: Karaman Valiliği.
- Tanman, B., (1981). Turhal'ın Gümüştop (Dazya) Köyündeki Namazgah, *Sanat Tarihi Yıllığı*, (9- 10), s.309-316.

- Tanman, B., Parlak, S., (2011). “Tekke” *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.40, s. 370-379.
- Tay, L, (2018). “Mersin Erdemli eşmeleri”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.7, S.2, s.681-684.
- Top, M., (1997). *Erken Dönem Osmanlı Mihrapları (XIV-XV. Yüzyıl)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Top, M., (1998). “Van’ın Tarihi Köprüleri”, *Dünyada Van Valiliği Kültür ve Sanat Dergisi* s.12-17.
- Tunç, G. (1978). *Taş köprülerimiz*. Ankara, Karayolları, N.237, 222 s.
- Tüfekçioğlu, A., (1999). “Osmanlı Döneminde Hat Sanatı”, *Osmanlı Kültür ve Sanat*, C.XI, Ankara, S. 50.
- Tanyeli, G., (2002). “Türkiye Taş Köprüleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.19, Ankara, s.234.
- Taşkıran, C., (2009). *Silifke Ulu Kent*, Sim Matbaacılık, Ankara.
- Uğur, S., (1944). *İçel Tarihi*, Yeni Mersin Matbaası, Mersin.
- Yıldırım, G., (1990). “Tokat Halef Sultan Zaviyesi”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.7, s. 34-40.

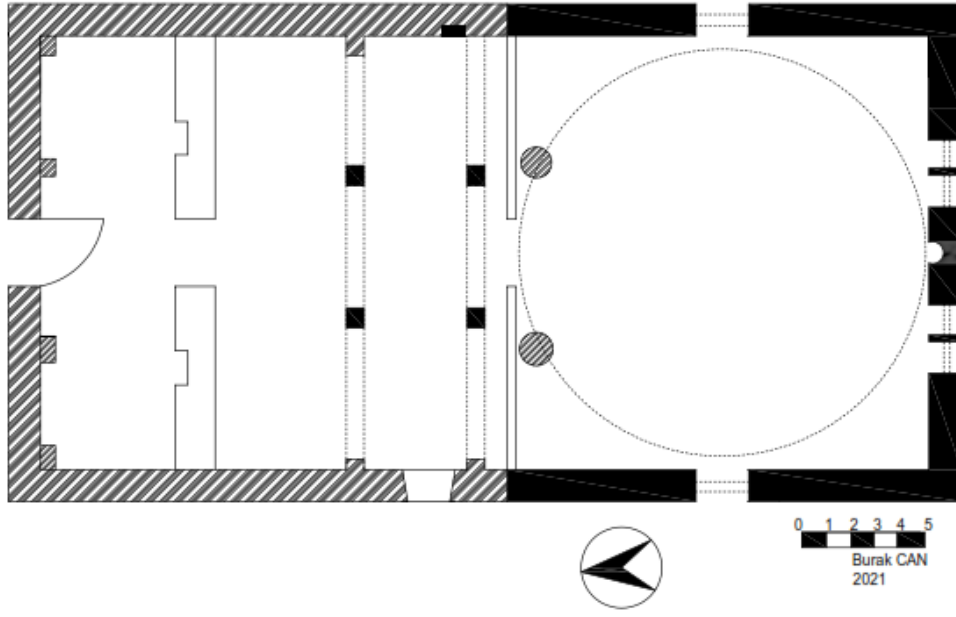
ÇİZİMLER

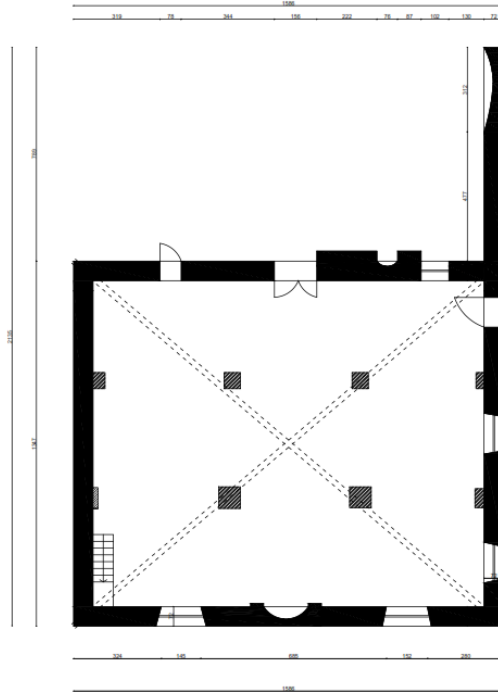
Çizim 1: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi (O.N.Dülgerler'den)

Çizim 2: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Kesit (O.N.Dülgerler'den)

Çizim 3: Zeyne Cami

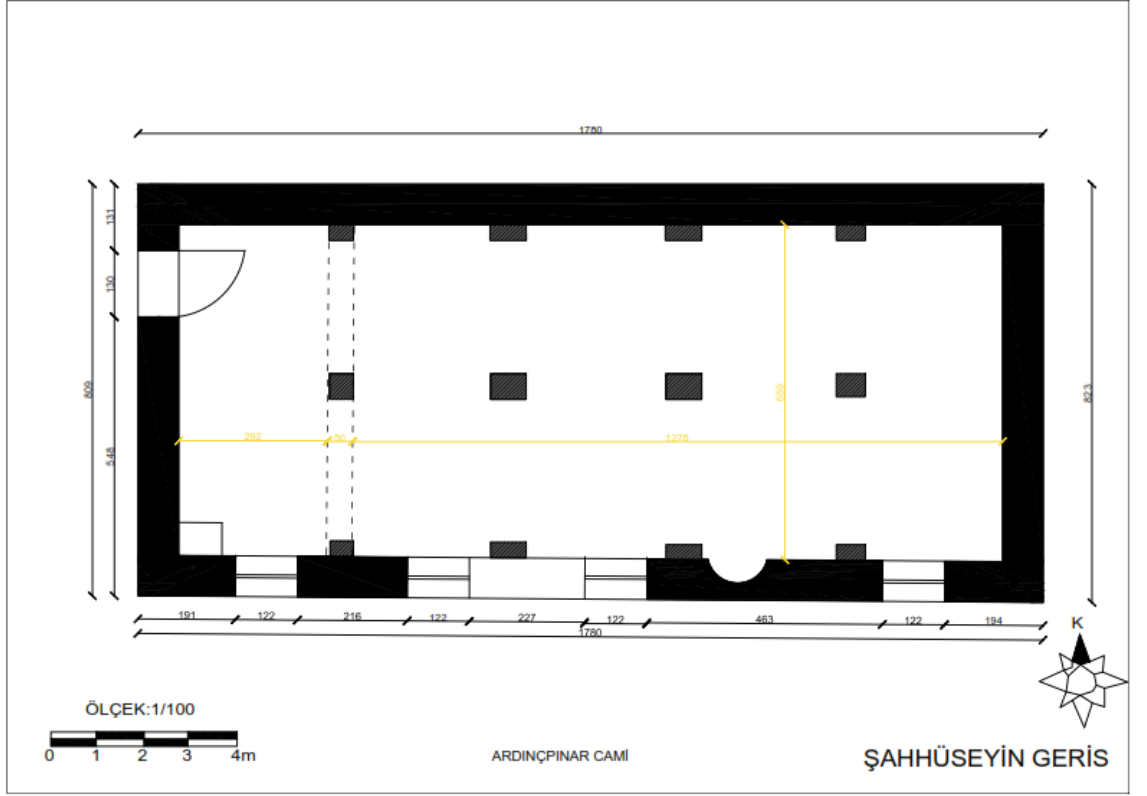

0 1 2 3 4m
ÖLÇEK:1/100

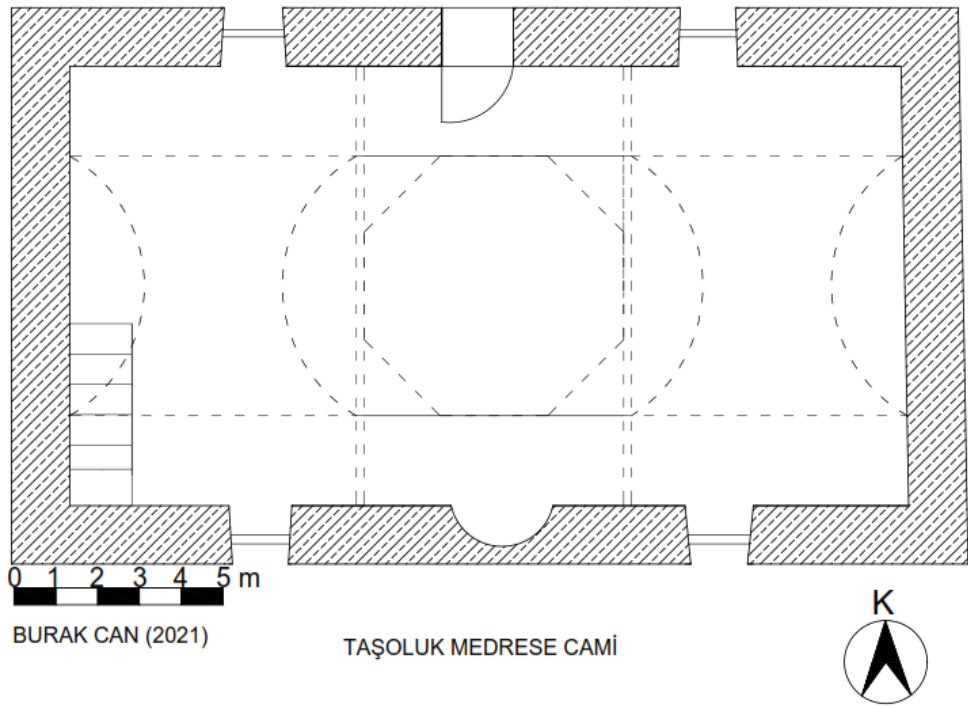

ŞAHHÜSEYİN
GERİS

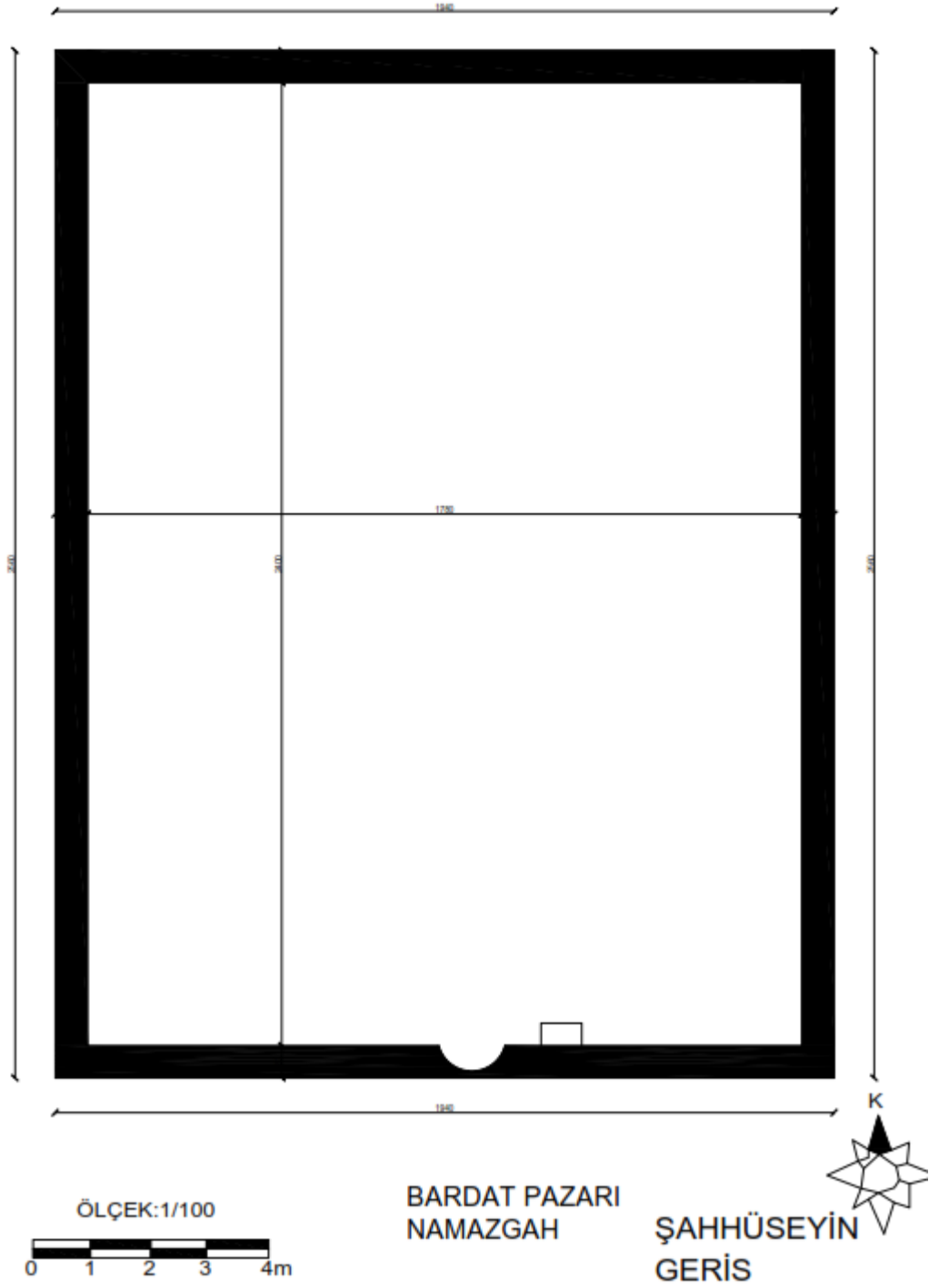
Çizim 4: Gezende Cami Plan

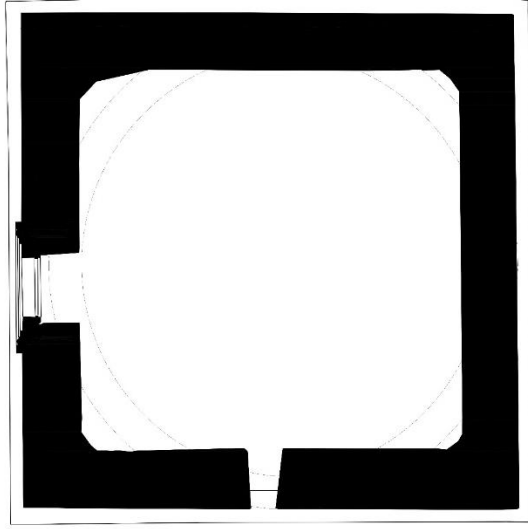
Çizim 5: Ardiçpınarı Cami

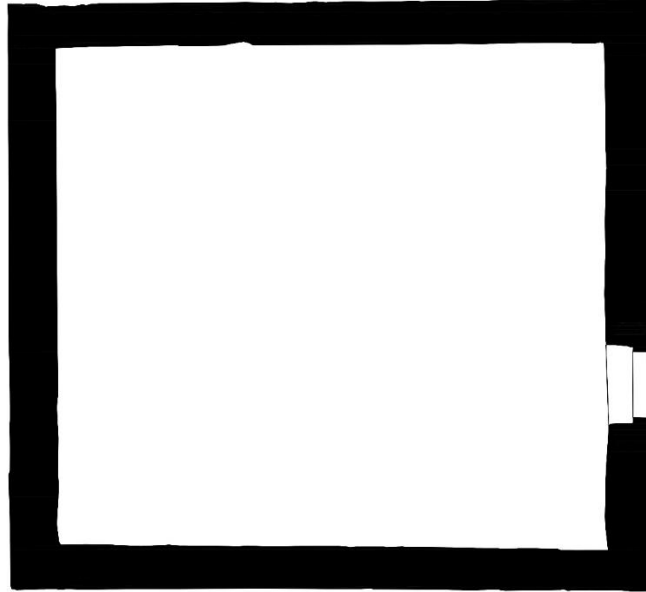
Çizim 6: Taşoluk Medrese Cami

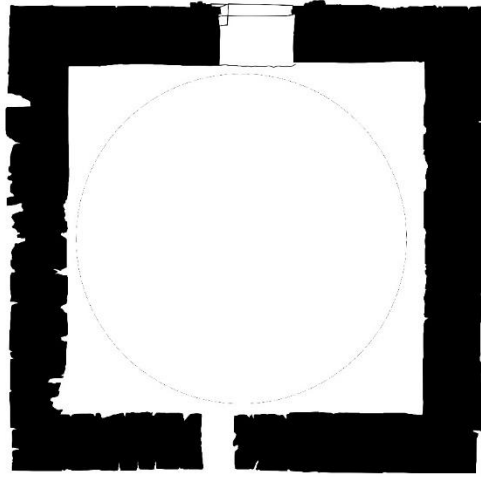
Çizim 7: Bardat Namazgahı

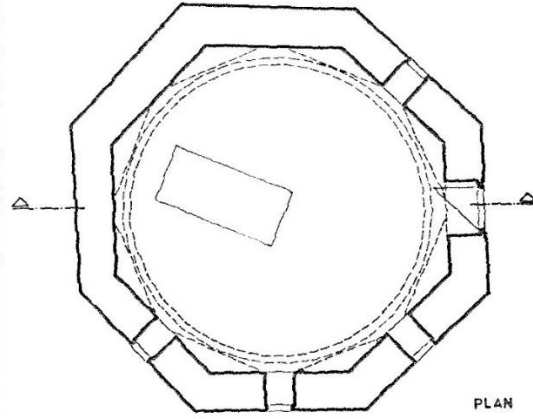
Çizim 8: Şeyh Yakup Türbesi

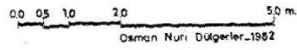
Çizim 9: Şeyh Yakup Halife Türbesi

Çizim 10: Şeyh Ahmet Türbesi

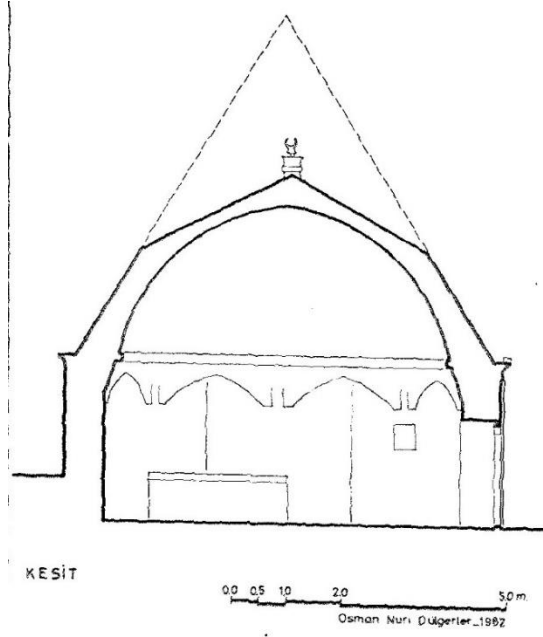

PLAN

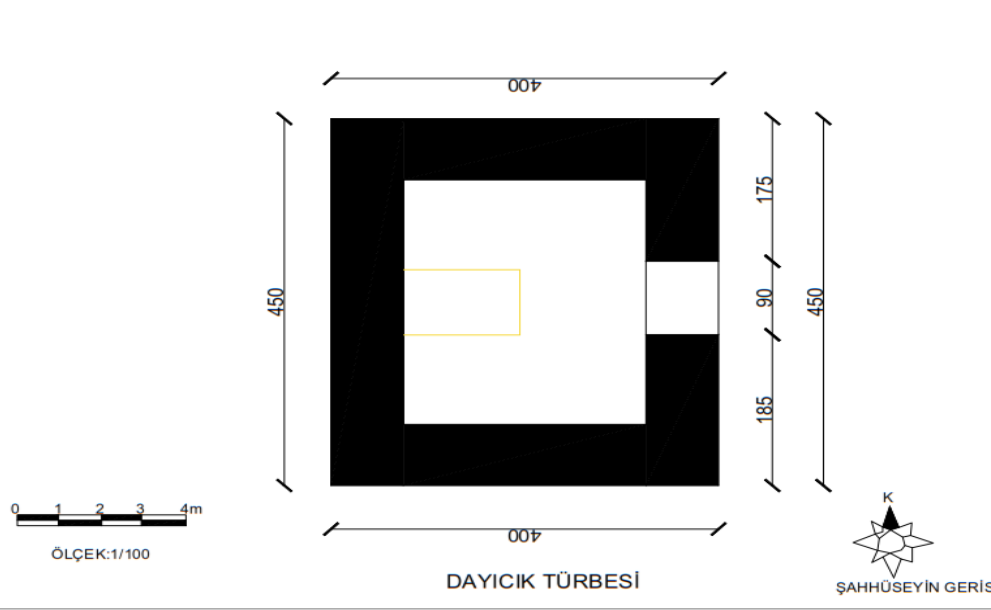

Osman Nuri Dülgerler-1982

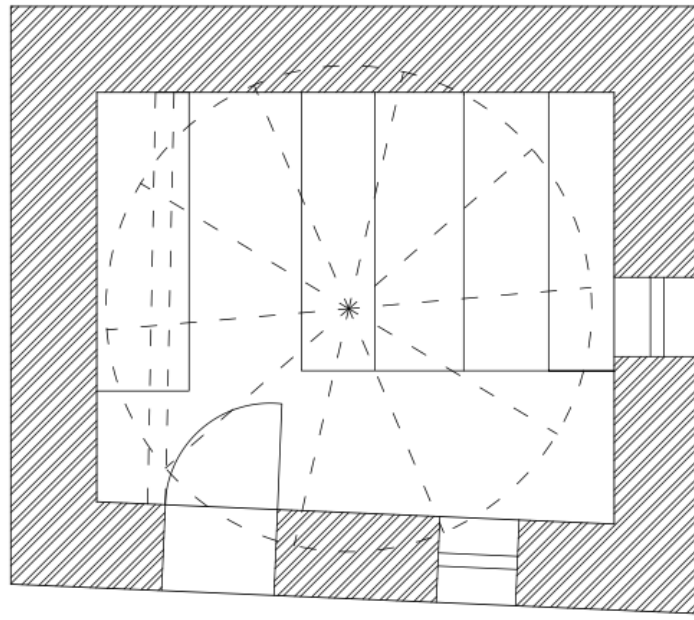
Çizim 11: Şeyh Ömer Türbesi (O. N. Dülgerler'den)

Çizim 12: Şeyh Ömer Türbesi Kesit (O. N. Dülgerler'den)

Çizim 13: Şeyh Abidin Türbesi

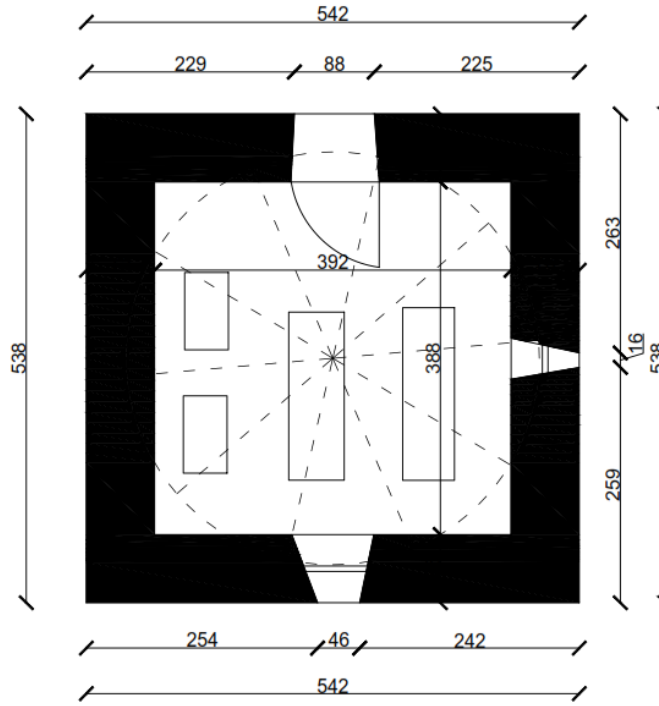
0 1 2 3 4 5 m

BOZCAŞEYH TÜRBESİ

BURAK CAN (2021)

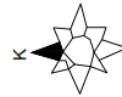

Çizim 14: Bozcaşeyh Türbesi

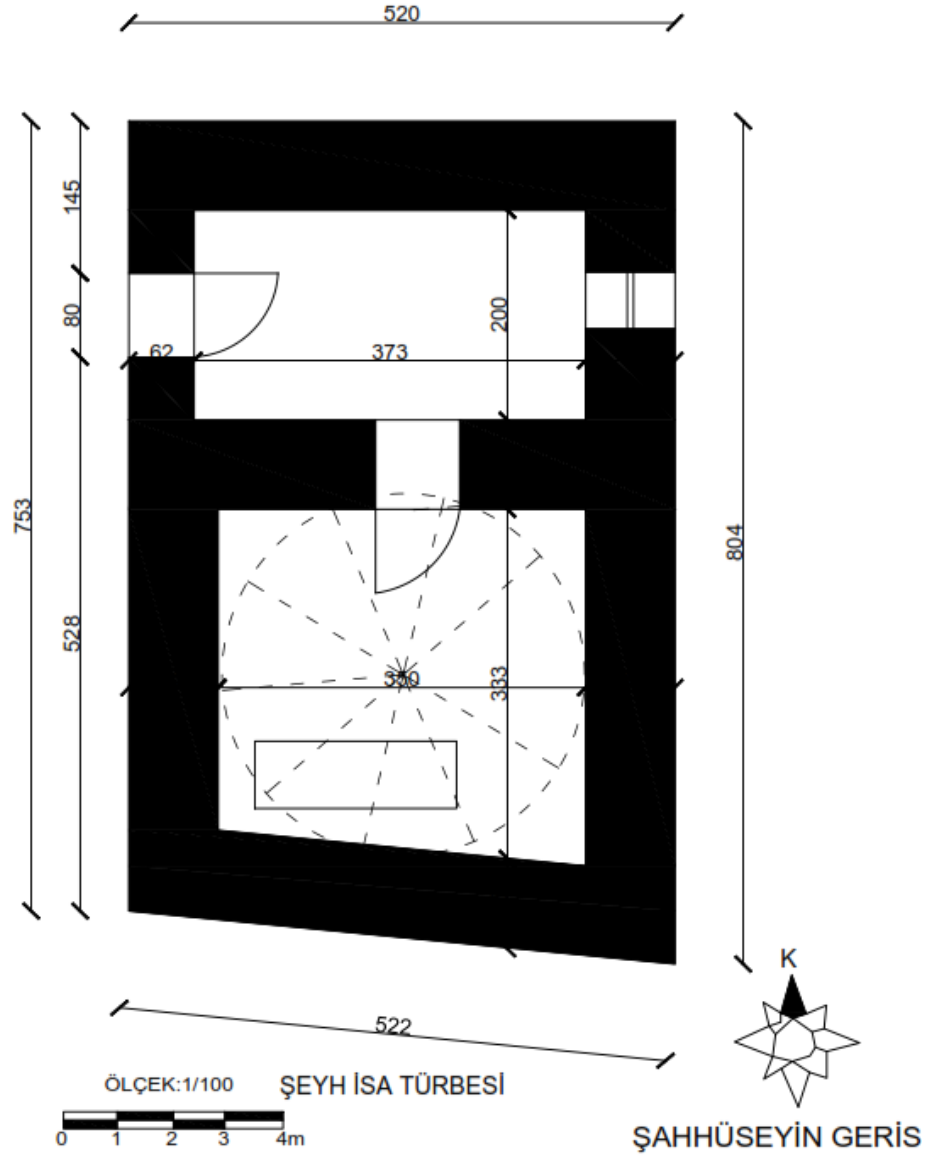
DOĞRUL SEYDİ TÜRBESİ

0 1 2 3 4 m
ÖLÇEK: 1/100

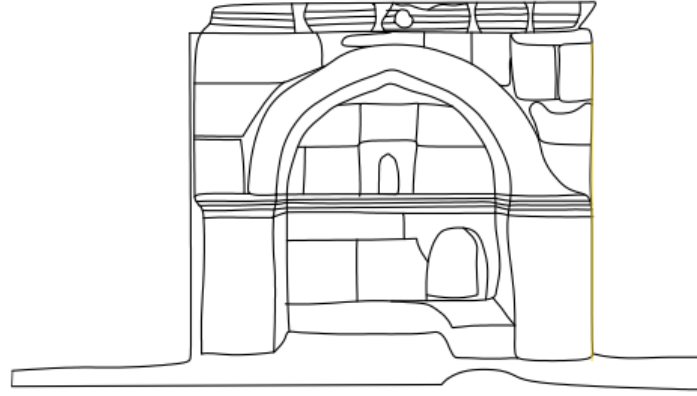

ŞAHHÜSEYİN GERİSİ

Çizim 15: Doğrul Seydi Türbesi

Çizim 16: Şeyh İsa Türbesi

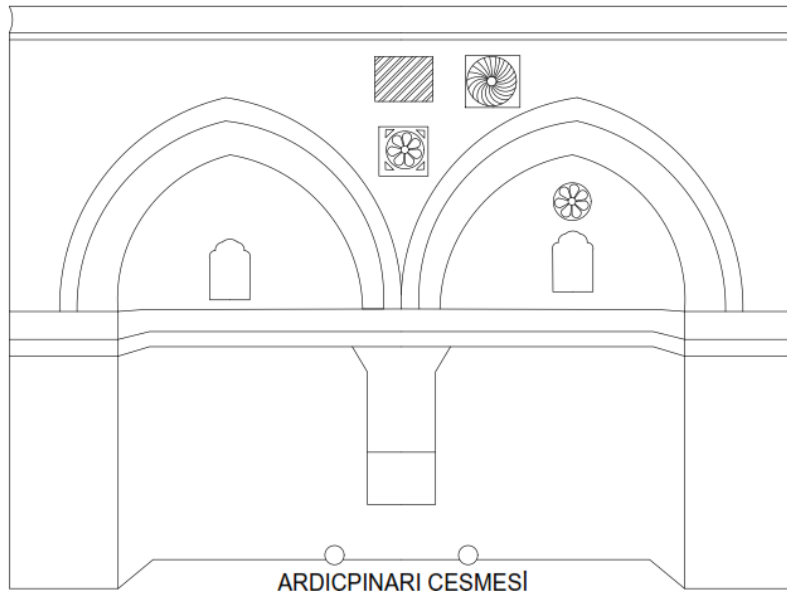

BOZCA ŞEYH ÇEŞME

ŞAHHÜSEYİN GERİS

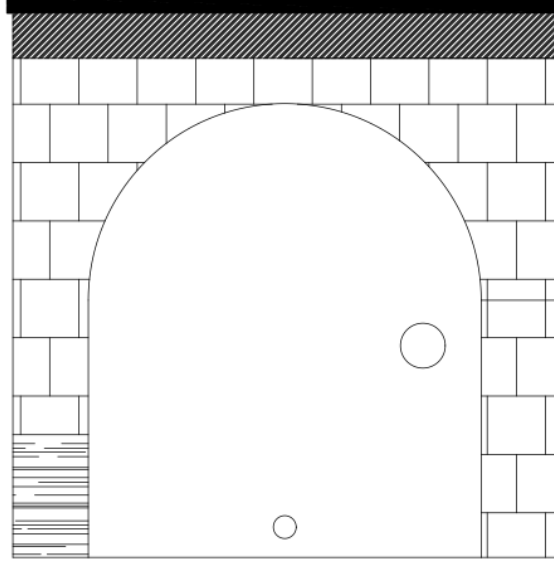
Çizim 17: Bozca Şeyh Çeşmesi

ARDIÇPINARI ÇEŞMESİ

BURAK CAN (2021)

Çizim 18: Ardiçpınarı Çeşmesi

0 1 2 3 4 5 m

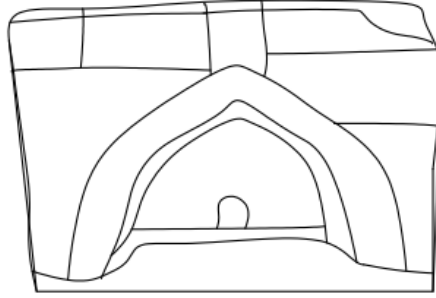
TAŞOLUK ÇEŞMESİ

BURAK CAN (2021)

Çizim 19: Taşoluk Çeşmesi

PLAN

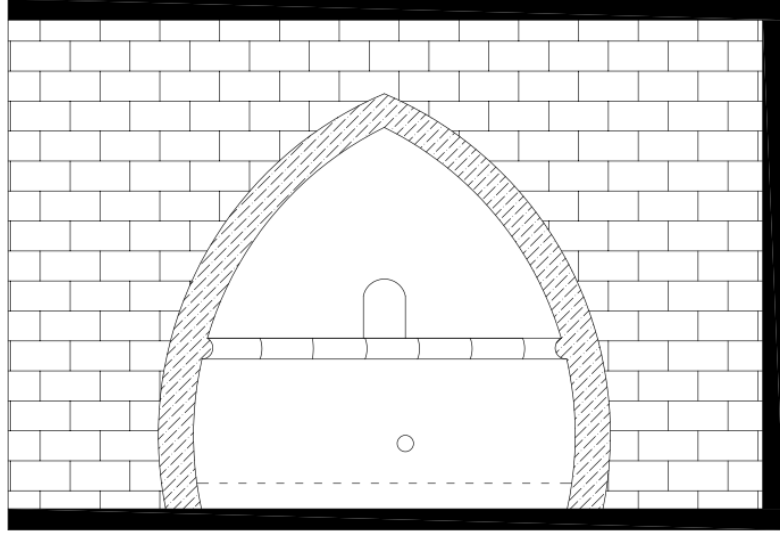

ZEYNE AHMET ÇEŞME

ÖLÇEK: 1/100
0 1 2 3 4m

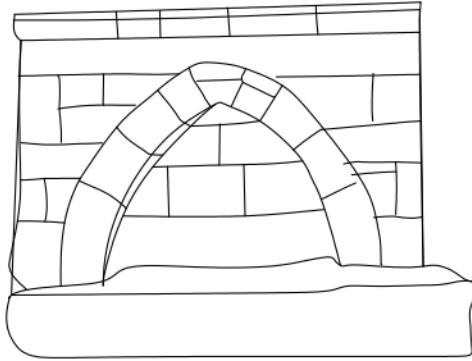
ŞAHHÜSEYİN GERİS

Çizim 20: Ahmet Kiyalavin Çeşmesi

0 1 2 3 4 5
Burak CAN
2021

Çizim 21: Yaasibağ Çeşmesi

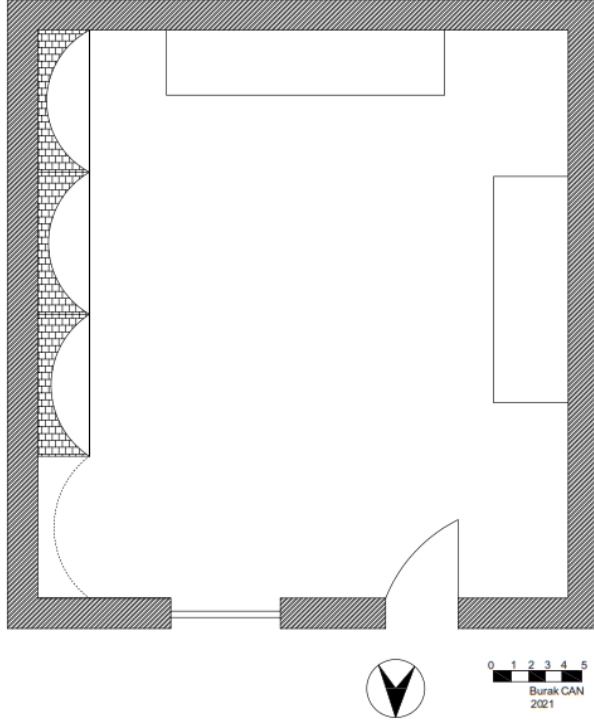

MISKALE ÇEŞME

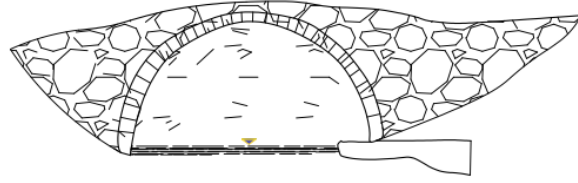
OLÇEK: 1/100
0 1 2 3 4m

ŞAHHÜSEYİN GERİS

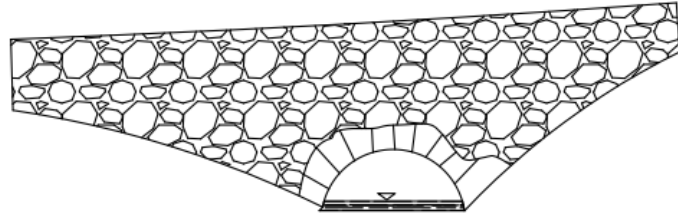
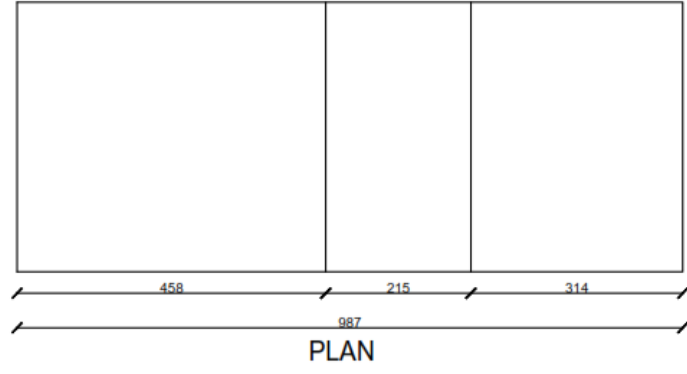
Çizim 22: Miskale Çeşmesi

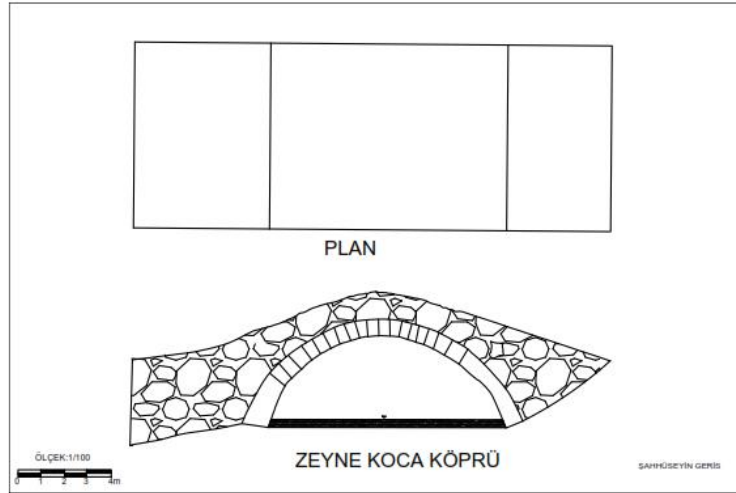
Çizim 23 : Yassibağ Yunağı

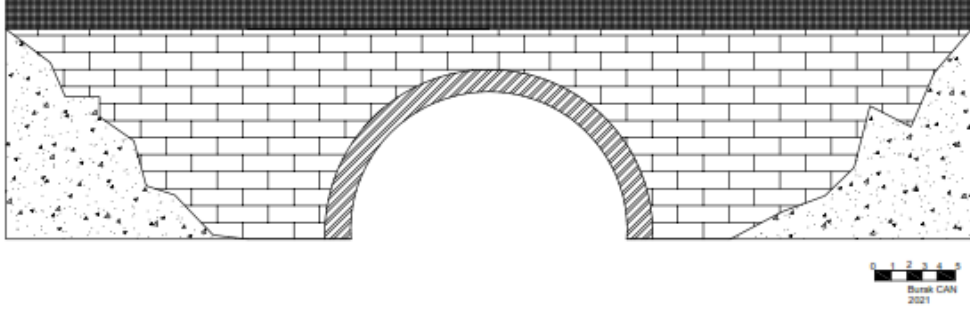
Çizim 24: Konur Tarihi Köprü

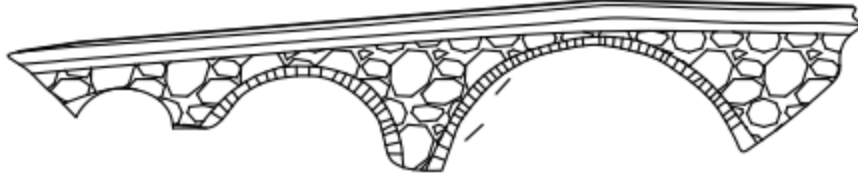
Çizim 25: Konur Eski Köprü

Çizim 26: Zeyne Koca Köprü

Çizim 27: İlice 1 Köprüsü

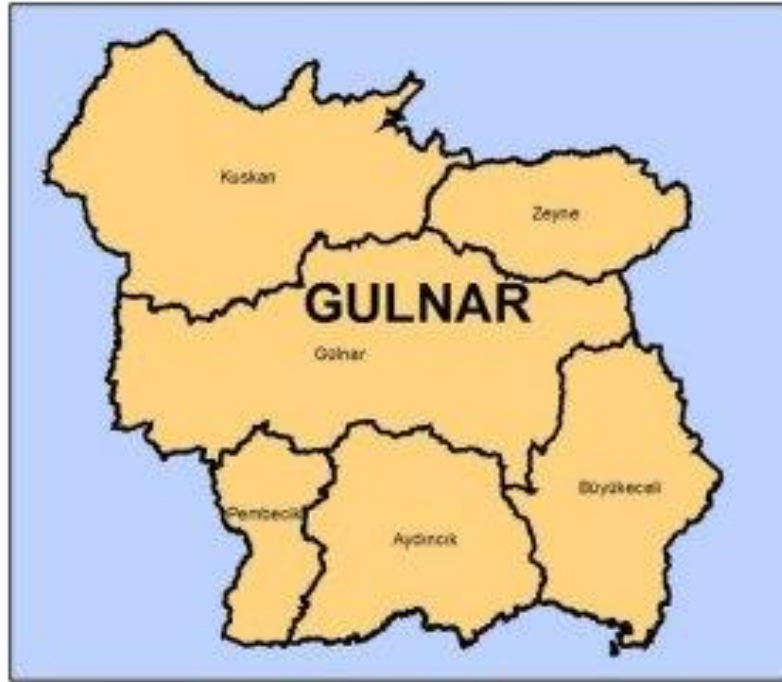
ECELLİ KÖPRÜ

Çizim 27: İlice 2 Köprüsü (Geris)

GÖRSELLER

Görsel 1: Gülnar ilçesinin Konumu

Görsel 2: Gülnar İlçesinin Haritası

Görsel 3: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Genel Görünüm

Görsel 4: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Doğu Cephe Görünümü

Görsel 5: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Batı Cephe Görünümü

Görsel 6: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Güney Cephe Görünümü

Görsel 7: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Kuzey Cephe Görünümü

Görsel 8: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Kuzey Cephe Eyvan Görünümü

Görsel 9: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Taç Kapısı

Görsel 10: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescid Genel Görünüm

Görsel 11: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Batı Duvar

Görsel 12: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Güney Duvar

Görsel 13: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Güney Duvar genel görünüm

Görsel 14: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı

Görsel 15: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı Restorasyon Öncesi (VGM Arşivi)

Görsel 16: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı Detay

Görsel 17: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı Kabara Detay

Görsel 18: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Mihrabı Süsleme Detay

Görsel 19: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi Mescidi Doğu Duvar

Görsel 20: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 1. Türbe odası Güney Duvarı

Görsel 21: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 1. Türbe Odası Doğu Duvarı

Görsel 22: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 2. Türbe Odası Batı Duvarı

Görsel 23: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 2. Türbe Odası Doğu Duvarı

Görsel 24: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 3. Türbe Odası Genel Görünüm

Görsel 25: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 3. Türbe Odası Kuzey Duvarı

Görsel 26: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 3. Tübe Odası Üst Örtü Detay

Görsel 27: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 4. Tübe Odası Güney Duvarı ve Mihrap Detayı

Görsel 28: Şeyh Ali Semerkandi Zaviyesi 4. Tübe Odası Batı Duvarı

Görsel 29: Zeyne Cami Genel Görünüm

Görsel 30: Zeyne Cami 1981 tarihli Fotoğraf (VGM Arşiv'den)

Görsel 31: Zeyne Cami Son Cemaat Yeri

Görsel 32: Zeyne Cami Son Cemaat Yeri Batı Duvarı

Görsel 33: Zeyne Cami Son Cemaat Yeri Güney Duvarı

Görsel 34: Zeyne Cami Son Cemaat Yeri Güney Duvarı

Görsel 35: Zeyne Cami Harim Genel Görünüm

Görsel 36: Zeyne Cami Harim Genel Görünüm

Görsel 37: Zeyne Cami Harim Doğu Duvarı

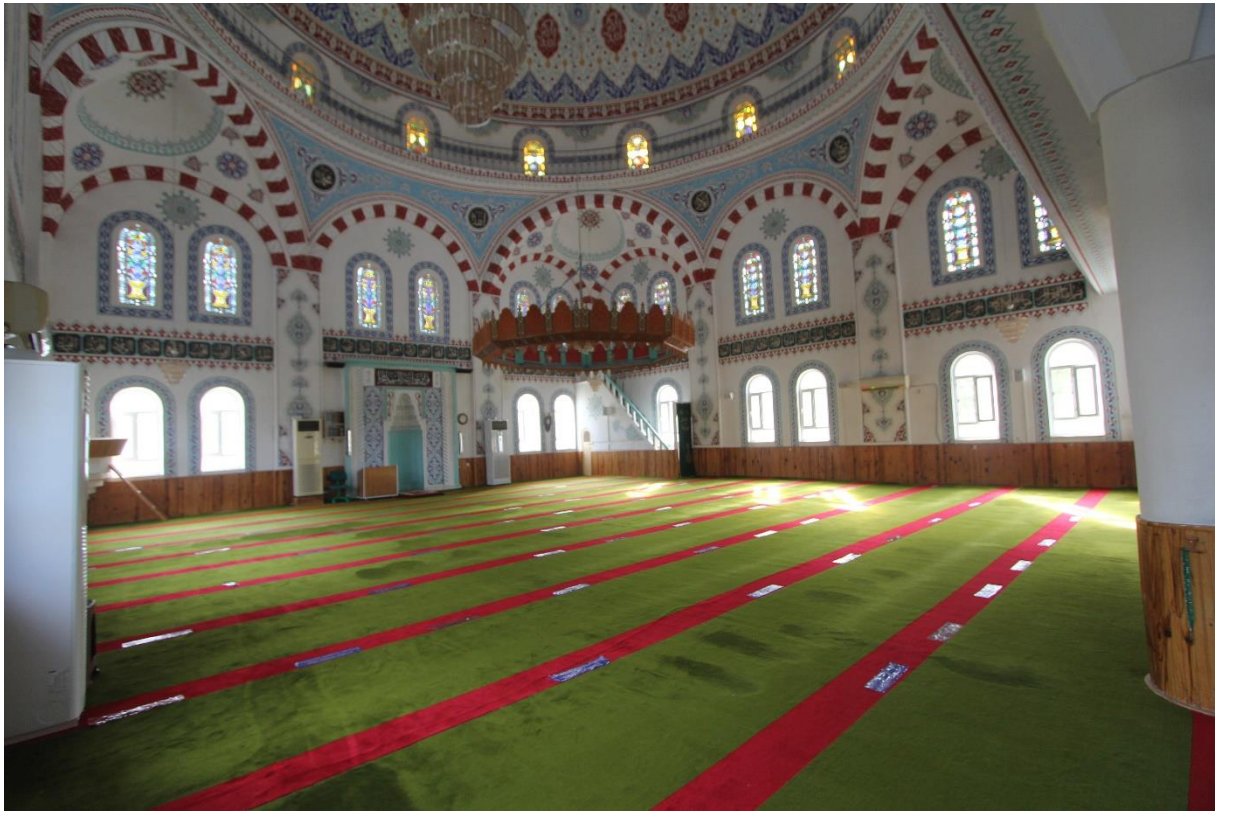
Görsel 38: Zeyne Cami Harim Batı Duvarı

Görsel 39: Zeyne Cami Harim Kuzey Duvarı ve Giriş

Görsel 40: Zeyne Cami Eski ve Yeni Harimi Ayıran Bölüm

Görsel 41: Zeyne Cami Yeni Harim Genel Görünüm

Görsel 42: Zeyne Cami Yeni Harim Genel Görünüm

Görsel 43: Gezende Cami Genel Görünüm

Görsel 44: Gezende Cami Duvar ve Kemer Kalıntısı

Görsel 45: Gezende Cami Duvar ve Kemer Kalıntısı

Görsel 46: Gezende Cami Duvar ve Kemer Kalıntısı

Görsel 47: Gezende Cami Duvar ve Kemer Kalıntısı üzerinde Süsleme Detayı

Görsel 48: Gezende Cami Doğu Cephe

Görsel 49: Gezende Cami Batı Cephe

Görsel 50: Gezende Cami Güney Cephe

Görsel 51: Gezende Cami Kuzey Cephe

Görsel 52: Gezende Cami Kuzey Cephede Yer Alan Mihrabiye

Görsel 53: Gezende Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı

Görsel 54: Gezende Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı Süsleme Detay

Görsel 55: Gezende Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı Kabara Detay

Görsel 56: Gezende Cami Harim Genel Görünüm

Görsel 57: Gezende Cami Harim kuzey Duvar ve Kadınlar Mahfili

Görsel 58: Gezende Cami Harim Genel Görünüm

Görsel 59: Gezende Cami Mihrap

Görsel 60: Gezende Cami Mihrap Süsleme Detay

Görsel 61: Gezende Cami Mihrap Minber

Görsel 62: Ardıçpınarı Cami Genel Görünüm

Görsel 63: Ardıçpınarı Cami Doğu Cephe

Görsel 64: Ardıçpınarı Cami Güney Cephe

Görsel 65: Ardıçpınarı Cami Batı Cephe

Görsel 66: Ardıçpınarı Cami Harim Genel Görünüm

Görsel 67: Ardıçpınarı Cami Harim Batı Duvar

Görsel 68: Ardıçpınarı Cami Harim Kuzey Duvar

Görsel 69: Ardıçpınarı Cami Minber

Görsel 70: Ardıçpınarı Cami Mihrap

Görsel 71: Taşoluk Medrese Cami Genel Görünüm

Görsel 72: Taşoluk Medrese Cami Doğu Cephe

Görsel 73: Taşoluk Medrese Cami Güney Cephe

Görsel 74: Taşoluk Medrese Cami Batı Cephe

Görsel 75: Taşoluk Medrese Cami Kuzey Cephe Giriş Kapısı

Görsel 76: Taşoluk Medrese Cami Harim Genel Görünüş

Görsel 77: Taşoluk Medrese Cami Harim Duvarı

Görsel 78: Taşoluk Medrese Cami Kuzey Duvarı

Görsel 79: Taşoluk Medrese Cami Mihrap

Görsel 80: Taşoluk Medrese Cami Kitabe

Görsel 81: Taşoluk Medrese Cami Minber

Görsel 82: Bardat Namazgahı Genel Görünüm

Görsel 83: Bardat Namazgahı Genel Görünüm

Görsel 84: Bardat Namazgahı Mihrap

Görsel 85: Bardat Namazgahı Kitabe

Görsel 86: Şeyh Yakup Türbesi Genel Görünüm

Görsel 87: Şeyh Yakup Türbesi Güney Cephe

Görsel 88: Şeyh Yakup Türbesi Güney Cephe Pencere Detayı

Görsel 89: Şeyh Yakup Türbesi Doğu Cephe

Görsel 90: Şeyh Yakup Türbesi Kuzey Cephe

Görsel 91: Şeyh Yakup Türbesi Kuzey Cephe Süsleme Detay

Görsel 92: Şeyh Yakup Türbesi İç Mekân

Görsel 93: Şeyh Yakup Türbesi İç Mekân

Görsel 94: Şeyh Yakup Türbesi Kitabe

Görsel 95: Halife Yakup Türbesi Genel Görünüm

Görsel 96: Halife Yakup Türbesi Kuzey Cephe

Görsel 97: Halife Yakup Türbesi Batı Cephe

Görsel 98: Halife Yakup Türbesi Doğu Cephe Giriş Kapısı

Görsel 99: Halife Yakup Türbesi Doğu Cephe Giriş Kapısı Süsleme Detay

Görsel 100: Halife Yakup Türbesi İç Mekân

Görsel 101: Halife Yakup Türbesi İç Mekân

Görsel 102: Halife Yakup Türbesi Doğu Cephe Kitabe I

Görsel 103: Halife Yakup Türbesi Doğu Cephe Kitabe II

Görsel 104: Şeyh Ahmet Türbesi Genel Görünüm

Görsel 105: Şeyh Ahmet Türbesi Güney Cephe

Görsel 106: Şeyh Ahmet Türbesi Doğu Cephe

Görsel 107: Şeyh Ahmet Türbesi Kuzey Cephe

Görsel 108: Şeyh Ahmet Türbesi Batı Cephe Giriş Kapısı

Görsel 109: Şeyh Ahmet Türbesi İç Mekân

Görsel 110 Şeyh Ahmet Türbesi İç Mekân

Görsel 111: Şeyh Ahmet Türbesi Kitabe

Görsel 112: Şeyh Ömer Türbesi Genel Görünüm

Görsel 113: Şeyh Ömer Türbesi Güney Cephe

Görsel 114: Şeyh Ömer Türbesi Güney Cephe Pencere Detay

Görsel 115: Şeyh Ömer Türbesi Kuzey Batı Cephe

Görsel 116: Şeyh Ömer Türbesi Kuzey Cephe

Görsel 117: Şeyh Ömer Türbesi Kuzey Cephe Pencere Detay

Görsel 118: Şeyh Ömer Türbesi Kuzey Cephe Pencere

Görsel 119: Şeyh Ömer Türbesi Doğu Cephe Giriş Kapısı

Görsel 120: Şeyh Ömer Türbesi Doğu Cephe Nar Kabartması

Görsel 121: Şeyh Ömer Türbesi Doğu Cephe Hayat Ağacı Süsleme Detay

Görsel 122: Şeyh Ömer Türbesi İç Mekân

Görsel 123: Şeyh Ömer Türbesi İç Mekân

Görsel 124: Şeyh Ömer Türbesi Üst Örtü

Görsel 125: Şeyh Ömer Türbesi Kitabe I

Görsel 126: Şeyh Ömer Türbesi Kitabe II

Görsel 127: Şeyh Ömer Türbesi Kitabe III

Görsel 128: Şeyh Abdi Türbesi Genel Görünüm

Görsel 129: Şeyh Abdi Türbesi Batı Cephesi

Görsel 130: Şeyh Abdi Türbesi Kuzey Cephesi

Görsel 131: Şeyh Abdi Türbesi Doğu Cephesi

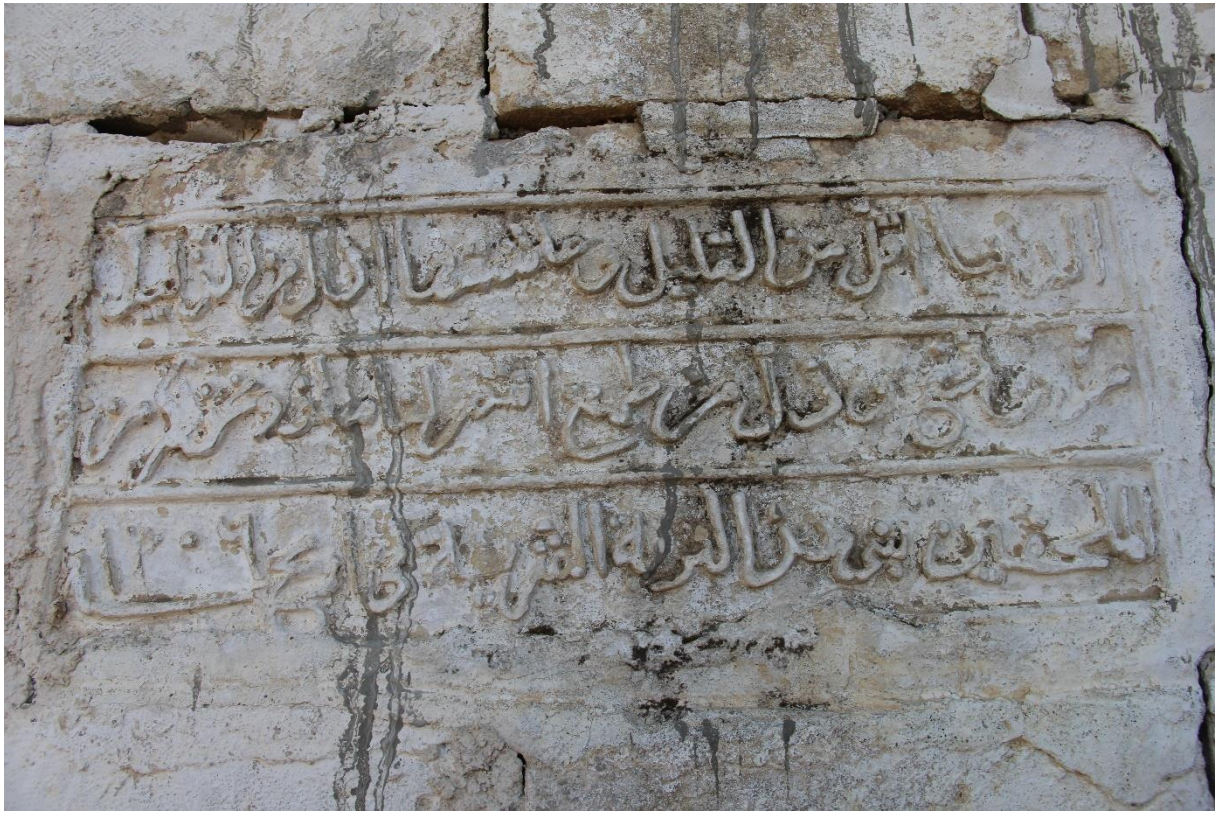
Görsel 132: Şeyh Abdi Türbesi İç Mekân

Görsel 133: Şeyh Abdi Türbesi İç Mekân

Görsel 134: Şeyh Abdi Türbesi Sanduka Süsleme Detay

Görsel 135: Şeyh Abdi Türbesi Doğu Cephe Kitabı I

Görsel 136: Şeyh Abdi Türbesi Doğu Cephe Kitabe II

Görsel 137: Bozca Şeyh Türbesi Doğu Cephe

Görsel 138: Bozca Şeyh Türbesi Batı Cephe

Görsel 139: Bozca Şeyh Türbesi Kuzey Cephe

Görsel 140: Bozca Şeyh Türbesi Güney Cephe

Görsel 141: Bozca Şeyh Türbesi Doğu Cephe Süsleme Detay

Görsel 142: Bozca Şeyh Türbesi İç Mekân

Görsel 143: Bozca Şeyh Türbesi İç Mekân

Görsel 144: Bozca Şeyh Türbesi İç Mekân

Görsel 145: Doğrul Seydi Türbesi Genel Görünüm

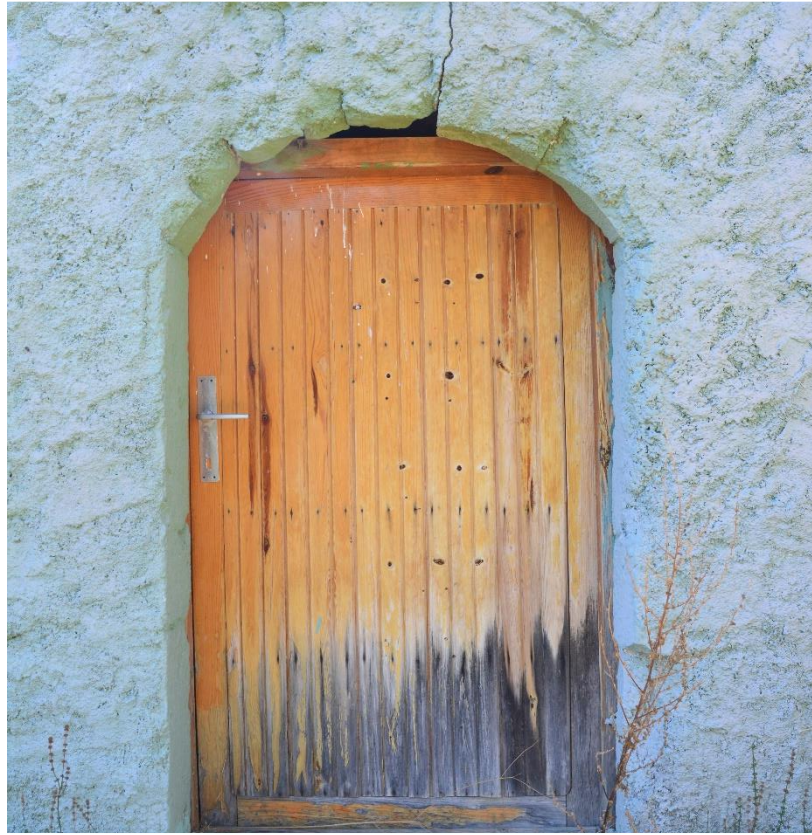
Görsel 146: Doğrul Seydi Türbesi Güney Cephesi

Görsel 147: Doğrul Seydi Türbesi Kuzey Cephesi

Görsel 148: Doğrul Seydi Türbesi Doğu Cephesi

Görsel 149: Doğrul Seydi Türbesi Doğu Cephe Giriş Kapısı

Görsel 150: Doğrul Seydi Türbesi İç Mekân

Görsel 151: Doğrul Seydi Türbesi İç Mekân

Görsel 152: Şeyh İsa Türbesi Genel Görünüm

Görsel 153: Şeyh İsa Türbesi Batı Cephesi

Görsel 154: Şeyh İsa Türbesi Doğu Cephesi

Görsel 155: Şeyh İsa Türbesi Giriş Bölümü

Görsel 156: Şeyh İsa Türbesi Giriş Kapısı

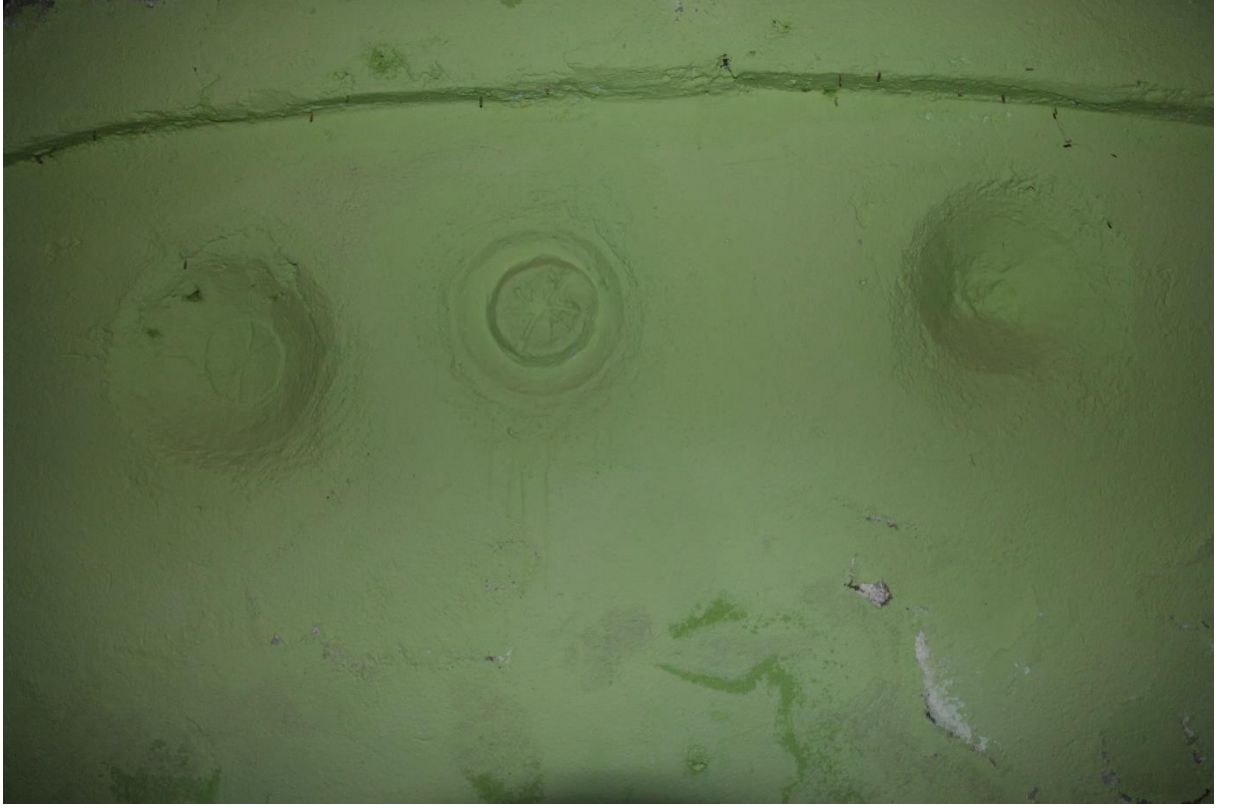
Görsel 157: Şeyh İsa Türbesi İç Mekân

Görsel 158: Şeyh İsa Türbesi İç Mekân

Görsel 159: Şeyh İsa Türbesi Doğu Duvar

Görsel 160: Şeyh İsa Türbesi Doğu Duvar Süsleme Detay

Görsel 161: Bozca Şeyh Çeşmesi Genel Görünüm

Görsel 162: Bozca Şeyh Çeşmesi

Görsel 163: Bozca Şeyh Çeşmesi Taslık Nişi ve Tatlı Su Dinlendirme Havuzu

Görsel 164: Bozca Şeyh Çeşmesi Tatlı Su Dinlendirme Havuzu

Görsel 165: Bozca Şeyh Çeşmesi Süsleme Detay

Görsel 166: Ardıçpınarı Çeşmesi Genel Görünüm

Görsel 167: Ardıçpınarı Çeşmesi

Görsel 168: Ardıçpınarı Çeşmesi Sol Kemer Taslık Nişi Detay

Görsel 169: Ardıçpınarı Çeşmesi Sağ Kemer Taslık Nişi Detay

Görsel 170: Ardıçpınarı Çeşmesi Su Yalağı

Görsel 171: Ardıçpınarı Çeşmesi Süsleme Detay

Görsel 172: Taşoluk Çeşmesi

Görsel 173: Taşoluk Çeşmesi

Görsel 174: Ahmet Kiyalavin Çeşmesi

Görsel 175: Yassıbağ Çeşmesi Genel Görünüm

Görsel 176: Yassibağ Çeşmesi

Görsel 175: Yassibağ Çeşmesi Su Yalağı

Görsel 177: Miskale Çeşmesi Genel Görünüm

Görsel 178: Miskale Çeşmesi

Görsel 179: Yassibağ Yunağı genel Görünüm

Görsel 180: Yassibağ Yunağı Giriş Kapısı

Görsel 181: Yassibağ Yunağı İç Mekân

Görsel 182: Yassibağ Yunağı Ocak Nişleri

Görsel 183: Yassıbağ Yunağı İç Mekân

Görsel 184: Yassıbağ Yunağı Su Kaynağı

Görsel 185: Yassıbağ Yunağı İşlik Sekileri ve Su Yolu

Görsel 186: Konur Tarihi Köprü Genel Görünüm

Görsel 187: Konur Tarihi Köprü Mansap Görünümü

Görsel 188: Konur Tarihi Köprü Menba Görünümü

Görsel 189: Konur Tarihi Köprü Tabliye Görünümü

Görsel 190: Konur Eski Köprü Menba Görünümü

Görsel 191: Konur Eski Köprü Mansap Görünümü

Görsel 192: Konur Eski Köprü Tabliye Görünümü

Görsel 193: Koca Köprü Genel Görünüm

Görsel 194: Koca Köprü Menba Görünümü

Görsel 195: Koca Köprü Mansap Görünümü

Görsel 196: İlice 1 Köprüsü Menba Görünümü

Görsel 197: İlice 1 Köprüsü Mansap Görünümü

Görsel 198: İlice 1 Köprüsü Tabliye Görünümü

Görsel 199: İlice 2 Köprüsü Menba görünümü

Görsel 200: İlice 2 Köprüsü Menba görünümü

Görsel 201: İlice 2 Köprüsü Mansap görünümü

Görsel 202: İlice 2 Köprüsü Tabliye Görünümü

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı-Soyadı	Sümeyye ERBAŞ
Doğum Yeri- Tarihi	Van/ 30.05.1994
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Hacettepe Üniversitesi/ Sanat Tarihi
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller (varsa)	İngilizce (orta seviye)
İş Deneyimi	
Stajlar	Silifke Kalesi Kazısı 2013- 2016
Çalıştığı kurum	Türk Tarih Kurumu
İletişim	
E-posta	erbas.sumeye@gmail.com